

Konkurences padome

Izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma tirgus uzraudzība

Noslēguma ziņojums

Rīga
2021

SATURA RĀDĪTĀJS

LIETOTO TERMINU UN SAĪSINĀJUMU SKAIDROJUMS	3
IEVADS	4
I IZLIETOTĀ IEPAKOJUMA APSAIMNIEKOŠANAS PAKALPOJUMA TIRGUS	
RAKSTUROJUMS	5
1. Iepakojuma apsaimniekošanas normatīvais regulējums	5
1.1. Iepakojums.....	5
1.2. DRN piemērošana iepakojumam	6
1.3. Atbrīvojums no DRN.....	7
1.4. Izlietotā iepakojuma pārstrāde un reģenerācija	7
1.5. Depozīta sistēma un tās ieviešana	10
II KONKRĒTAIS TIRGUS	10
2. Konkrētās preces tirgus	11
2.1. Piedāvājuma aizvietojamība	11
2.2. Pieprasījuma aizvietojamība	11
3. Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus	12
III IZLIETOTĀ STIKLA IEPAKOJUMA APSAIMNIEKOŠANAS PAKALPOJUMA	
NODROŠINĀŠANA	13
4. Apsaimniekošanas sistēmas Latvijā.....	13
IV KONKURENCE IZLIETOTĀ IEPAKOJUMA APSAIMNIEKOŠANĀ	15
5. RASO tirgus daļas visa veida izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas	
pakalpojuma nodrošināšanā	15
6. RASO tirgus daļas izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas	
pakalpojuma nodrošināšanā	16
7. LZP un ZJ kolektīvais dominējošais stāvoklis.....	19
7.1. Kolektīvā dominējošā stāvokļa noteikšana	19
7.2. Kolektīvo dominējošo stāvokli veicinošo apstākļu izvērtējums.....	22
8. Secinājumi.....	32
9. RASO un DRN maksātāju līgumu slēgšana	34
10. Stikla iepakojuma apsaimniekošanas maksa (likme) un tās noteikšana ...	35
11. Apsaimniekošanas maksas (likmes) piemērošanas kritēriji.....	35
12. Stikla iepakojumam piemērotās apsaimniekošanas maksas (likmes)	36
13. LZP un ZJ ar stikla iepakojuma apsaimniekošanu saistītās izmaksas un	
ieņēmumi.....	41
14. Secinājumi.....	47
V GALA SECINĀJUMI.....	48

LIETOTO TERMINU UN SAĪSINĀJUMU SKAIDROJUMS

AJPR – SIA "AJ Power Recycling"

DRN – dabas resursu nodoklis

DRNL – Dabas resursu nodokļa likums

EK – Eiropas Komisija

EST – Eiropas Kopienu Tiesa

EP – SIA "Eco Point"

ER – SIA "Eko Rija"

IL – Iepakojuma likums

KL – Konkurences likums

KP – Konkurences padome

LANA - Latvijas alkohola nozares asociācija

LVAFA – Latvijas vides aizsardzības fonda administrācija

LZE – AS "Latvijas zaļais elektrons"

LZF – SIA "Latvijas zaļais fonds"

LZP – AS "Latvijas zaļais punkts"

Noteikumi Nr. 140 – Ministru kabineta 02.04.2002. noteikumi Nr. 140 "Iepakojuma klasifikācijas un marķēšanas noteikumi"

Noteikumi Nr. 450 – Ministru kabineta 19.05.2009. noteikumi Nr. 450 "Kārtība, kādā piemēro finanšu nodrošinājumu, slēdz un izbeidz nolietotu transportlīdzekļu, iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu vai videi kaitīgu preču atkritumu apsaimniekošanas līgumu"

Noteikumi Nr. 480 – Ministru kabineta 16.08.2017. noteikumi Nr. 480 "Noteikumi par atbrīvojuma piemērošanu no dabas resursu nodokļa samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem"

Noteikumi Nr. 519 – Ministru kabineta 11.08.2020. noteikumi Nr. 519 "Depozīta sistēmas darbības noteikumi"

Noteikumi Nr. 983 – Ministru kabineta 19.10.2010. noteikumi Nr. 983 "Noteikumi par izlietotā iepakojuma reģenerācijas procentuālo apjomu, reģistrēšanas un ziņojumu sniegšanas kārtību un iepakojuma definīcijas kritēriju piemērošanas piemēriem"

NR – SIA "Nordic Recycling"

RAS – ražotāju atbildības sistēma

RASO – ražotāju atbildības sistēmas operators

RASO1 – RASO7 – ražotāju atbildības sistēmas operatori, kas darbojas Latvijā

TU – tirgus uzraudzība "Izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojumu tirgus uzraudzība"

VARAM – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

VVD – Valsts vides dienests

ZC – SIA "Zaļais centrs"

ZJ – SIA "Zaļā josta"

IEVADS

- 1 Balstoties uz biedrības "Latvijas alkohola nozares asociācija" (LANA) iesniegumu, KP 2019. gadā uzsāka tirgus uzraudzību par izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanu.
- 2 Tirgus uzraudzības mērķis – noskaidrot iemeslus stikla iepakojuma apsaimniekošanas likmju pieaugumam 2018.–2020.gadā.
- 3 Tirgus uzraudzības ietvaros vērtēta situācija izlietotā iepakojuma, t.sk. izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma nodrošināšanā, ko Latvijas teritorijā veic ražotāju atbildības sistēmu operatori. Ražotāju atbildības sistēmas operatori patstāvīgi nosaka stikla iepakojuma apsaimniekošanas likmes, kuru līmenis, izmaiņas un ietekmējošie faktori 2015.–2020.gadā analizēti tirgus uzraudzības ietvaros.
- 4 Tirgus uzraudzības mērķa sasniegšanai KP apkopoja un analizēja informāciju par 2015.–2020. gadu, kuru snieguši VVD, ražotāju atbildības sistēmas operatori, iepakotāji (vai dabas resursu nodokļa maksātāji).
- 5 Ievērojot minēto, tirgus uzraudzībā analizēta stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgus struktūra, tās izmaiņas un to radītā ietekme uz konkurences situāciju stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū. Analizējot konkurences situāciju, vērtēts t.sk. tirgus dalībnieku skaits, kas sniedz izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojumus, ražotāju atbildības sistēmu operatoru piemērotās apsaimniekošanas likmes, kopējais apsaimniekotais izlietotā iepakojuma apjoms, t.sk. apsaimniekotais izlietotā stikla iepakojuma apjoms.

I IZLIETOTĀ IEPAKOJUMA APSAIMNIEKOŠANAS PAKALPOJUMA TIRGUS RAKSTUROJUMS

1. Iepakojuma apsaimniekošanas normatīvais regulējums

1.1. Iepakojums

- 6 Iepakojuma veidus un izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu regulē Iepakojuma likums (IL), Dabas resursu nodokļa likums (DRNL) un citi normatīvie akti, tostarp vairāki Ministru kabineta noteikumi. Atbilstoši šim regulējumam iepakojums ir precēm pievienots izstrādājumu kopums, ko izmanto, lai iepakotu, aizsargātu, saturētu, piegādātu, uzglabātu, ērti lietotu, realizētu izejvielas un gatavas preces un iepazīstinātu ar tām visā iepakojuma aprites ciklā no ražotāja līdz patērētājam. Par iepakojumu uzskata arī to iepakojumu un iepakojuma materiālu, ko pakalpojumu sniedzējs pievieno izstrādājumiem un kas pēc pakalpojuma sniegšanas nonāk pie pakalpojuma saņēmēja. Iepakojums tiek atdalīts no preces pirms patērēšanas vai patērēšanas laikā¹.
- 7 Pēc pielietojuma mērķa iepakojumu iedala šādos veidos:
- 1) primārais (tirdzniecības) iepakojums — iepakojums, ko izmanto, lai izveidotu tirdzniecības vienību, un kas nonāk pie galalietotāja vai patērētāja tirdzniecības vietā;
  - 2) sekundārais iepakojums — iepakojums, ko izmanto noteikta daudzuma tirdzniecībai paredzētu preču vienību kopīgai iepakojšanai. Tas var nonākt pie iepakotāja vai patērētāja neizsaiņots vai arī to atdala no preces tirdzniecības vietā. Sekundārā iepakojuma noņemšana neietekmē preces raksturlielumus;
  - 3) terciārais (transporta) iepakojums — iepakojums, ko izmanto, lai pārvadātu tirdzniecībai un ražošanai paredzētas preces vai sekundārā iepakojuma vienības un izvairītos no preču bojāšanas pārvadājuma laikā. Terciārais (transporta) iepakojums nav konteineri, ko izmanto sauszemes, ūdens un gaisa pārvadājumiem².
- 8 Iepakojuma materiālu klasifikācija noteikta Noteikumu Nr. 140 1. pielikumā. Iepakojuma materiālus klasificē šādās iepakojuma materiālu grupās: iepakojums no dabisko šķiedru izejmateriāliem, metāla iepakojums, stikla iepakojums, plastmasas iepakojums un iepakojums no kompozītmateriāliem. Katra iepakojuma materiāla grupu sīkāk klasificē pēc iepakojuma materiāla veida. Stikla iepakojumu klasificē kā bezkrāsainu un krāsainu stikla iepakojumu³.
- 9 Iepakojuma aprites ciklam beidzoties vai tad, kad tas ir atdalīts no preces, iepakojums kļūst par izlietoto iepakojumu⁴ un pēc būtības uzskatāms par atkritumiem, uz kuru attiecas Atkritumu apsaimniekošanas likumā minētā atkritumu⁵ definīcija.
- 10 Par iepakotāju uzskata preces ražotāju, pakalpojuma sniedzēju, pārdevēju vai izplatītāju, kurš iepakojumu precī vai izstrādājumu Latvijā vai ievie iepakotāju precī vai izstrādājumu Latvijā no citām valstīm.⁶
- 11 Iepakotājs ir atbildīgs par tā izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu, kas radies viņa darbības rezultātā⁷. Izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu iepakotājs veic pats vai slēdz līgumu ar iepakojuma apsaimniekotāju. Iepakojuma apsaimniekotājs ir

¹ IL 1.1 panta pirmā daļa

² IL 5. panta pirmā daļa

³ Noteikumu Nr. 140 1. pielikums.

Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/60915-iepakojuma-klasifikācijas-un-markesanas-noteikumi>

⁴ Izlietotais iepakojums — iepakojums vai iepakojuma materiāls (izņemot ražošanas atlikumus), uz kuru attiecas Atkritumu apsaimniekošanas likumā minētā atkritumu definīcija (IL 1. panta 4. punkts)

⁵ Atkritumi — jebkurš priekšmets vai viela, no kuras tās valdītājs atbrīvojas, ir nolēmis vai spiests atbrīvoties (Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1. panta 1. punkts)

⁶ IL 1. panta 3. punkts

⁷ IL 13. panta pirmā daļa

komersants, kas, pamatojoties uz noslēgto līgumu ar iepakotāju, organizē un koordinē izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu⁸. Iepakotāja un iepakojuma apsaimniekotāja savstarpējās attiecības, tiesības, pienākumus un atbildību nosaka līgums⁹.

- 12 Iepakotājam, kura radītā izlietotā iepakojuma apjoms kalendāra gadā ir lielāks par 300 kg un kurš nav noslēdzis līgumu par izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu ar iepakojuma apsaimniekotāju, nodrošina katra konkrētā izlietotā iepakojuma materiāla veida procentuālā apjoma reģenerāciju (tai skaitā pārstrādi) vai kopējā izlietotā iepakojuma procentuālā apjoma reģenerāciju (t.sk. pārstrādi).¹⁰ Iepakotājs, kura radītā izlietotā iepakojuma apjoms kalendāra gadā ir lielāks par 300 kg, reģistrējas VVD triju mēnešu laikā no dienas, kad minētais apjoms tiek pārsniegts¹¹.
- 13 Līdz ar to iepakotājam, kura radītā izlietotā iepakojuma apjoms kalendārā gada laikā pārsniedz 300 kg, ir pienākums: 1) reģistrēties VVD; 2) nodrošināt sava radītā izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu, t.sk. katra radītā iepakojuma veida reģenerāciju (t.sk. pārstrādi). Iepakotājam, kura radītā izlietotā iepakojuma daudzums kalendārā gadā ir mazāks par 300 kg, šāda pienākuma nav.

1.2. DRN piemērošana iepakojumam

- 14 DRNL nosaka, ka iepakojums ir ar DRN apliekams objekts.¹² Ar DRN apliek: 1) preču un izstrādājumu iepakojumu un vienreiz lietojamus galda traukus un piederumus; 2) iepakojumu, ko pakalpojumu sniedzējs pievieno izstrādājumiem un kas pēc pakalpojumu sniegšanas nonāk pie pakalpojumu saņēmēja¹³.
- 15 DRN maksātājs ir persona, kura pirmā Latvijas Republikas teritorijā:
- realizē (...) preces iepakojumā (arī kopā ar precī ievesto precei pievienoto primāro, sekundāro un terciāro iepakojumu), (...) kā arī pircēja ērtības vai reklāmas noformējuma dēļ iepakotu vai neiekototu preču vai produktu kopumam (pirkumam) pievieno iepakojumu;
  - savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai izmanto (...) iepakojumā iegādātas preces (arī kopā ar precī ievesto precei pievienoto primāro, sekundāro un terciāro iepakojumu), izņemot preces iepakojumā, kuras apliekamas ar nodokli, tās realizējot¹⁴.
- 16 Līdz ar to pienākums maksāt DRN par iepakojumu ir iepakotājam par katru iepakojuma kilogramu 1) kuru tas realizējis kopā ar precī vai 2) savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai izmantojis preces iepakojumā. Minētais nosacījums attiecas t.sk. uz iepakotāju, kura kalendārā gadā radītais iepakojuma apjoms ir mazāks par 300 kg.
- 17 DRN par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem aprēķina atbilstoši DRNL minētajām likmēm¹⁵ par katru iepakojuma materiāla veida svāra vienību vai katru galda trauku vai piederumu materiāla veida svāra vienību¹⁶.
- 18 DRNL ir noteiktas DRN likmes preču un izstrādājumu iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu materiāla veidiem, t.sk., no stikla

⁸ IL 1. panta 1.¹ punkts

⁹ IL 15. panta pirmā daļa

¹⁰ Noteikumu Nr. 983 4. punkts

¹¹ Noteikumu Nr. 983 5. punkts

¹² DRNL 4. pants

¹³ DRNL 4. panta pirmās daļas 6. punkts

¹⁴ DRNL 3. panta pirmās daļas 2. punkts

¹⁵ DRNL 7. pielikums

¹⁶ DRNL 24. panta pirmā daļa

izejmateriāliem.¹⁷ DRNL noteiktā DRN likme par 1 kg stikla izejmateriāla iepakojumu ir 0,44 EUR.

- 19 Līdz ar to iepakotājam par katru Latvijas teritorijā kopā ar precī realizēto vai savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai izmantoto stikla iepakojuma kilogramu ir jāmaksā DRN 0,44 EUR apmērā.
- 20 Iepakojuma materiāla veidu un svaru un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu materiāla veidu un svaru DRN maksātājs pamato ar uzskaites dokumentiem. DRN maksātājs nodrošina iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu uzskaiti, lai pamatotu DRN aprēķinus¹⁸.

1.3. Atbrīvojums no DRN

- 21 DRN maksātājs nemaksā DRN par iepakojumu vai vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, ja tas nodrošina vides aizsardzības normatīvajos aktos noteikto izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu reģenerācijas normu izpildi, ievērojot vienu no šādiem nosacījumiem:
- 4) ir izveidojis un piemēro izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmu un noslēdzis ar normatīvajos aktos noteiktu VARAM padotībā esošu iestādi līgumu par izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmas piemērošanu (turpmāk – apsaimniekošanas līgums);
  - 5) ir noslēdzis ar iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekotāju līgumu par piedalīšanos izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmā (ja apsaimniekotājs ir reģistrēts VVD, iesniedzis VARAM padotībā esošai iestādei finanšu nodrošinājumu un noslēdzis ar šo iestādi iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas līgumu)¹⁹.
- 22 Izveidojot izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas, Latvijā tiek veicināta un nodrošināta ES un Latvijas normatīvajos aktos noteiktā ražotāja paplašinātās atbildības principa piemērošana. Ražotāju paplašinātā atbildība ir uzskatāma par katram ražotājam uzliktām individuālām saistībām, kas paredz, ka katrs ražotājs/importētājs ir atbildīgs un ka tam ir pienākums veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka tā produkti (tirgū laistais iepakojums) tiks savākti un apstrādāti produkta dzīves cikla beigās. Ražotāju paplašinātās atbildības programmas galvenie mērķi Latvijā ir tādi paši, kādi tie ir visās citās ES valstīs.
- 23 Atbilstoši DRNL VVD uzrauga un kontrolē ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas piemērošanu.

1.4. Izlietotā iepakojuma pārstrāde un reģenerācija

- 24 Izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku pārstrādes un reģenerācijas apjomu nosaka, attiecīgajā kalendāra gadā pārstrādāto un reģenerēto izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku daudzumu attiecinot pret realizēto vai savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai izmantoto izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku daudzumu.

DAUDZUMS

*(attiecīgā kalendārā gadā pārstrādātais un reģenerētais
izlietotais iepakojuma vai
vienreiz lietojamo trauku)*

=

APJOMS

*izlietotā iepakojuma vai
vienreiz lietojamo*

¹⁷ DRNL 7. pielikums

¹⁸ DRNL 24. panta otrā daļa

¹⁹ DRNL 8. panta pirmās daļas 1., 2. punkts

DAUDZUMS

(attiecīgā kalendārā gadā realizēto vai savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai izmantoto izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku)

- 25 Pārstrādes un reģenerācijas normas katram iepakojuma veidam atšķiras, un tās ir noteiktas Noteikumu Nr. 480 1. pielikumā. Pārstrādes un reģenerācijas normas tiek uzskatītas par izpildītām, ja izlietotais iepakojums pārstrādāts un reģenerēts ne mazākā apjomā, kā minēts Noteikumu Nr. 480 1. pielikumā²⁰.

1. tabula

Izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu materiāla veidu pārstrādes un reģenerācijas apjomi (īpatsvars (%) no tirgū realizētā apjoma) un termiņi²¹

Izlietotā iepakojuma materiāla veids	Līdz 31.12.2017.		No 01.01.2018. līdz 31.12.2018.		No 01.01.2019. līdz 31.12.2019.		No 01.01.2020. līdz 31.12.2021.	
	reģenerēts % (tai skaitā pārstrādāts)	Pārstrādāts %	Reģenerēts % (tai skaitā pārstrādāts)	Pārstrādāts %	Reģenerēts % (tai skaitā pārstrādāts)	Pārstrādāts %	Reģenerēts % (tai skaitā pārstrādāts)	Pārstrādāts %
stikls	65	60	68	63	69	64	70	65

- 26 Izvērtējot normatīvajā regulējumā noteikto, konstatējams, ka 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, par 3 procentpunktiem ir palielināts pārstrādājamā un reģenerējamā izlietotā stikla iepakojuma apjoms. 2019. gadā un 2020. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pārstrādājamā un reģenerējamā izlietotā stikla iepakojuma apjoms katru gadu palielinās par 1 procentpunktu.
- 27 Katram iepakotājam jeb DNR maksātājam, kura kalendārā gadā radītais iepakojuma apjoms pārsniedz 300 kg, ir jābūt noslēgtam līgumam ar RASO (ražotāju atbildības sistēmas operators) vai arī jāveido individuālā apsaimniekošanas sistēma, kuras ietvaros iepakotājs pats apsaimnieko savu izlietoto iepakojumu, nodrošinot normatīvajos aktos noteikto reģenerācijas (t.sk. pārstrādes) normu izpildi. Vienlaikus kopš 2016. gada izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū nedarbojas individuālās apsaimniekošanas sistēmas un visi iepakotāji slēdz līgumus ar RASO. Ja iepakotāja kalendārā gadā radītā iepakojuma apjoms ir mazāks par 300 kg, tas var neiekļauties apsaimniekošanas sistēmā un maksāt DRN par savu kalendārā gadā radīto iepakojuma apjomu saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto DRN likmi.

²⁰ Noteikumu Nr. 480 34. punkts

²¹ Noteikumu Nr. 480 1. pielikums

- 28 Normatīvais regulējums nosaka DRN likmes un reģenerācijas normas katram iepakojuma materiāla veidam. DRN maksātāji, lai saņemtu atbrīvojumu no DRN, slēdz līgumu ar RASO par iepakojuma, kas radies tā darbības rezultātā, apsaimniekošanu. Tā kā iepakotāji to saimnieciskās darbības ietvaros realizē preces dažāda materiāla veida iepakojumos, līgumā ar RASO tiek ietverti visi iepakotāja realizētie iepakojuma materiāla veidi, kuru apsaimniekošanu atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām nodrošina RASO.
- 29 RASO ir patstāvīgs pienākums izpildīt normatīvajos aktos noteiktās pārstrādes un reģenerācijas normas, kas regulē kārtību katram iepakojuma materiāla veidam atsevišķi. Ja RASO neizpilda iepriekš minētās pārstrādes un reģenerācijas normas, VVD lauž līgumu ar RASO, un DRN maksātāji, kas noslēguši līgumu ar RASO, nesaņem atbrīvojumu no DRN samaksas. Lai DRN maksātāji turpinātu saņemt atbrīvojumu no DRN samaksas, tiem ir jāslēdz līgums ar citu RASO, kam ir spēkā esošs līgums ar VVD.
- 30 Pēc TU apkopotās informācijas un izdarīto secinājumu izvērtēšanas LZP norādīja, ka Eiropas Savienības un Latvijas normatīvajos aktos, kas regulē atkritumu un izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu, ir noteiktas augstas prasības un ierobežojumi iepakojuma apsaimniekošanai. LZP precizēja, ka pakalpojums, ko saņem LZP klienti ir nevis atbrīvojums no DRN samaksas, bet gan viņu darbības rezultātā radītā izlietotā iepakojuma apsaimniekošana, kas klientiem būtu jāveic arī tad, ja tie nesaņemtu atbrīvojumu no DRN samaksas.²²
- 31 Izvērtējot iepriekš minēto LZP argumentu, KP paskaidro, ka, saskaņā ar TU norādīto, iepakotājam, kura radītā izlietotā iepakojuma apjoms kalendārā gada laikā pārsniedz 300 kg, ir pienākums reģistrēties VVD un nodrošināt sava radītā izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu, t.sk. katra radītā iepakojuma veida reģenerāciju (t.sk. pārstrādi). DRN par iepakojumu DRN maksātājs nemaksā, ja tas nodrošina vides aizsardzības normatīvajos aktos noteikto izlietotā iepakojuma reģenerācijas normu izpildi un izpilda vienu no DRNL 8. panta pirmajā daļā minētajiem nosacījumiem²³. Vienlaikus, saskaņā ar DRNL 3. panta 1.¹ daļā noteikto, DRN maksātājs ir apsaimniekotājs (RASO vai DRN maksātājs, kas patstāvīgi izveidojis apsaimniekošanas sistēmu), kas noslēdzis ar VARAM padotībā esošu iestādi līgumu par ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas piemērošanu attiecībā uz izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu, bet nav izpildījis, t.sk. DRNL 8. panta prasības un apsaimniekošanas līgumā ietvertās saistības attiecībā uz normatīvajos aktos konkrētu veidu atkritumiem noteiktajiem pārstrādes vai reģenerācijas apjomiem. Līdz ar to secināms, ka DRN maksātājs saņem atbrīvojumu no DRN samaksas, ja ir izpildītas visas normatīvajos aktos noteiktās prasības, t.sk. noslēgti nepieciešamie līgumi un nodrošināta normatīvajos aktos noteikto pārstrādes un reģenerācijas normu izpilde.

---

²² LZP 24.05.2021. vēstule Nr. 06-08/74e

²³ 1) ir izveidojis un piemēro ražotāja paplašinātās atbildības sistēmu attiecībā uz izlietotā iepakojuma [...] apsaimniekošanu (turpmāk — izlietotā iepakojuma [...] apsaimniekošanas sistēma), iesniedzis Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas padotībā esošai iestādei finanšu nodrošinājumu un noslēdzis ar šo iestādi līgumu par izlietotā iepakojuma [...] apsaimniekošanas sistēmas piemērošanu (turpmāk — iepakojuma [...] apsaimniekošanas līgums);
2) ir noslēdzis ar iepakojuma [...] apsaimniekotāju līgumu par piedalīšanos izlietotā iepakojuma [...] apsaimniekošanas sistēmā (ja apsaimniekotājs ir reģistrēts Valsts vides dienestā, iesniedzis Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas padotībā esošai iestādei finanšu nodrošinājumu un noslēdzis ar šo iestādi iepakojuma [...] apsaimniekošanas līgumu).

1.5. Depozīta sistēma un tās ieviešana

- 32 Saskaņā ar IL Pārejas noteikumu 11. punktu Latvijā no 01.02.2022. sāks darboties depozīta sistēma, kas ir izlietotā dzērienu depozīta iepakojuma pieņemšana no galalietotāja, šķirošana, pārvadāšana, uzglabāšana, pārstrāde vai sagatavošana atkārtotai izmantošanai atbilstoši tā sākotnējam uzdevumam, kā arī minēto darbību plānošana un organizēšana.²⁴
- 33 Depozīta sistēmas ietvaros plānots apsaimniekot vairākus vienreiz un atkārtoti lietojamā iepakojuma veidus, t.sk. stikla iepakojumu – *“stikla pudeles ar tilpumu no 0,1 līdz 3 l (neieskaitot), stikla pudeles citiem fermentētiem produktiem ar alkohola saturu līdz 6 % no 0,1 līdz 0,75 l (neieskaitot)”*²⁵.
- 34 Tādējādi ar depozīta sistēmas ieviešanu stikla iepakojumu Latvijas teritorijā apsaimniekos divu sistēmu: depozīta sistēmas un RAS ietvaros. RAS ietvaros tiks apsaimniekots tas stikla iepakojums, kas netiks apsaimniekots depozīta sistēmas ietvaros²⁶.
- 35 Saskaņā ar Noteikumu Nr. 519 sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā)²⁷ norādīto tiek prognozēts, ka *“depozīta sistēmā iekļauto dzērienu iepakojums sastādīs 23 tūkst. tonnas gadā, kas ir aptuveni 8-10 % no kopēja iepakojuma masas (255 tūkst. tonnas gadā)”*²⁸. Ievērojot minēto, ja kopējais iepakojuma apjoms, ko plānots apsaimniekot depozīta sistēmas ietvaros, ir 8-10 %, tad, ņemot vērā depozīta sistēmas ietvaros apsaimniekojamās iepakojuma veidus (stikls, plastmasa, skārdenes), iespējams, ka stikla iepakojuma apjoms, kuru varētu apsaimniekot depozīta sistēmas ietvaros, nevarētu būt mazāks par 5% no kopējā iepakojuma masas.
- 36 Ņemot vērā iepriekš minēto, pirmšķietami secināms, ka RAS ietvaros apsaimniekojamais stikla iepakojuma apjoms, sākot no 2022. gada, varētu samazināties par ~ 5 %.

II KONKRĒTAIS TIRGUS

- 37 Par konkrēto tirgu KL 1. panta 4. punkta izpratnē uzskatāms konkrētās preces tirgus, kas izvērtēts saistībā ar konkrēto ģeogrāfisko tirgu. Atbilstoši KL 1. panta 5. punktam konkrētās preces tirgus ir noteiktas preces tirgus, kurā ietverts arī to preču kopums, kuras var aizstāt šo noteikto precī konkrētajā ģeogrāfiskajā tirgū, ņemot vērā pieprasījuma un piedāvājuma aizstājamības faktoru, preču pazīmes un lietošanas īpašības. Par konkrēto ģeogrāfisko tirgu KL 1. panta 3. punkta izpratnē uzskatāma ģeogrāfiska teritorija, kurā konkurences apstākļi konkrētās preces tirgū ir pietiekami līdzīgi visiem šā tirgus dalībniekiem, un tādēļ šo teritoriju var nošķirt no citām teritorijām.
- 38 Konkrētā tirgus noteikšana ir nepieciešama, lai noteiktu robežas, kādās tirgus dalībnieki sacenšas vai atrodas tādos apstākļos, kuros tie var sacensties viena veida vai savstarpēji aizstājamu preču ražošanā un realizācijā vai pakalpojumu sniegšanā²⁹.

²⁴ IL 1. panta 1.⁶ punkts

²⁵ Noteikumu Nr. 519 1. pielikums

²⁶ Depozīta sistēmas ietvaros apsaimniekos tikai Noteikumu Nr. 519 1. pielikumā norādītos stikla iepakojuma veidus

²⁷ 11.08.2020. redakcijā

²⁸ Dati par 2018. gadu no VVD sagatavotā Ziņojuma par ražotāju atbildības sistēmās apsaimniekoto atkritumu apjomu 2018. gadā

(avots: http://www.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/2020_01_30_RAS_Dati_P2018.pdf)

²⁹ KP Vadlīnijas konkrētā tirgus noteikšanai un konkurences stāvokļa izvērtēšanai, 9. rindkopa.

Pieejams: https://www.kp.gov.lv/lv/vadlinijas/citi_vadlinijas_konkreta_tirgus_noteiksanai_20161.pdf

- 39 Tirgus dalībnieki ir pakļauti trīs galvenajiem konkurences ierobežojumu avotiem: pieprasījuma aizstājamībai, piedāvājuma aizstājamībai un iespējamai konkurencei. Ekonomiskā ziņā, definējot konkrēto tirgu, pieprasījuma aizstājamība visātrāk un visefektīvāk disciplinē attiecīgā produkta piegādātājus, jo īpaši saistībā ar to lēmumiem par cenu noteikšanu.³⁰
- 40 Attiecībā uz pieprasījuma aizvietojamību, konkrētais preces tirgus ietver visas tās preces vai pakalpojumus, kurus patērētājs uzskata par savstarpēji aizstājamiem vai aizvietojamiem to īpašību, cenas un paredzētā lietojuma dēļ.³¹

2. Konkrētās preces tirgus

2.1. Piedāvājuma aizvietojamība

- 41 Preču ražotāji preču iepakojšanai izvēlas dažāda veida un materiāla primāro, sekundāro un transporta iepakojumu, ņemot vērā preces veidu, materiāltehnikās īpašības, konsistenci un citus raksturlielumus.
- 42 Kopā ar precī pie galapatērētāja nonāk primārais iepakojums, tam ir būtiska nozīme preces kvalitātes saglabāšanā un atpazīstamības nodrošināšanā. Pirmšķietami stikls ir vienīgais iepakojuma veids, ko izmanto tikai kā primāro iepakojumu un neizmanto kā sekundāro un transporta iepakojumu.
- 43 Dzērienu ražotāji preču (t.i., dzērienu) iepakojšanai kā primāro iepakojumu izvēlas metāla, plastmasas vai stikla iepakojumu. Tas, kāda veida iepakojumu dzērienu ražotājs izmanto dzērienu iepakojšanai, atkarīgs no dzērienu veida (alkoholisks, bezalkoholisks), patēriņa apjoma (ikdienas patēriņam, svētku reizēm), zīmola, tradīcijām, dzēriena atpazīstamības līmeņa tirgū u.c.
- 44 Ņemot vērā patērētāju ieradumus attiecībā uz bezalkoholisko dzērienu (ūdeni, pienu u.c.) patēriņa daudzumu un biežumu, ražotāji, t.sk. patērētāju ērtības labad, bezalkoholiskos dzērienus iepako vieglākā (t.i., plastmasas) iepakojumā. Savukārt alkoholiskie dzērieni nav uzskatāmi par ikdienas patēriņa precī. Tādējādi ražotāji alkoholisko dzērienu iepakojšanai tradicionāli izvēlas dažāda tilpuma, krāsas un dizaina stikla pudeles, t.i., stikla iepakojumu.
- 45 Dzērienu ražotāji preces (dzērienus) iepako, izmantojot tehnoloģiskās iekārtas. Ražotāju rīcībā esošās tehnoloģiskās iekārtas nodrošina dzērienu iepakojumu noteikta tilpuma un materiāla veida primārajā un sekundārajā iepakojumā. Dzērienu ražotājiem, lai tie mainītu iepakojuma materiāla veidu ražotajiem dzērieniem, pirmšķietami ir jāveic izmaiņas: 1) uzņēmuma ražošanas un attīstības stratēģijā (t.sk., tradīcijās); 2) tehnoloģiskajās iekārtās, tās nomainot vai modificējot. Līdz ar to dzērienu iepakojšanai izmantojamo iepakojuma materiāla veidu izmaiņas dzērienu ražotājiem var radīt būtisku finanšu resursu patēriņu, padarot iepakojuma materiāla veida maiņu par ekonomiski neizdevīgu.
- 46 Līdz ar to no dzērienu ražotāju viedokļa pirmšķietami stikla iepakojums nav aizvietojams ar cita materiāla veida iepakojumu.

2.2. Pieprasījuma aizvietojamība

- 47 Gala patērētāji dzērienus iegādājas kopā ar tā iepakojumu. Iepakojums tiek atdalīts no preces pirms patērēšanas vai patērēšanas laikā³², kļūstot par izlietoto iepakojumu. Gala patērētāju rīcībā nonāk dažādu materiālu veidu izlietotais iepakojums, un tiem nepieciešams atbrīvoties no visa veida un materiāla izlietotā iepakojuma.

³⁰ Komisijas Paziņojums par jēdziena konkrētais tirgus definīciju Kopienas konkurences tiesībās (97/C 372/03), 13. punkts.

³¹ EK 02.10.2017. lēmums AT. 39813, *Baltic rail*, 138. punkts.

³² IL 1.¹ panta pirmā daļa

- 48 Izlietoto iepakojumu savāc sadzīves atkritumu apsaimniekotāji. RASO, lai nodrošinātu normatīvajos aktos noteikto izlietotā iepakojuma pārstrādes un reģenerācijas normu izpildi, slēdz līgumus ar sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem par izlietotā iepakojuma savākšanu no mājstāvējībām (gala patērētājiem) šķiroto atkritumu savākšanas laukumos u.c. Minētie līgumi paredz visa veida izlietotā iepakojuma savākšanu.
- 49 No gala patērētājiem minētajos laukumos pamatā tiek savākts visa veida primārais (tirdzniecības) iepakojums³³. Gala patērētāji, nogādājot izlietoto iepakojumu šķiroto atkritumu savākšanas laukumos, punktos u.c., primāri veic izlietotā iepakojuma sašķirošanu, ņemot vērā iepakojuma izgatavošanai izlietotā materiāla veidu (stikls, plastmasa, utt.). Sašķiroto izlietoto iepakojumu gala patērētāji ievieto izlietotā iepakojuma savākšanai paredzētos konteineros.
- 50 Tā kā stikls ir vienīgais iepakojuma veids, ko izmanto tikai kā primāro iepakojumu un neizmanto kā sekundāro un transporta iepakojumu, to galvenokārt var savākt tikai no mājstāvējībām (galapatērētāja).
- 51 Lai izpildītu normatīvajos aktos katram iepakojuma materiāla veidam noteiktās pārstrādes un reģenerācijas normas, RASO primāri ir jānodrošina katra iepakojuma materiāla veida savākšana nepieciešamajā apjomā, šķirošanas procesā katru iepakojuma materiāla veidu nodalot. Tādējādi no RASO viedokļa katra atsevišķā iepakojuma materiāla veida savākšana, pārstrāde un reģenerācija (turpmāk – apsaimniekošana) nav aizvietojama ar cita iepakojuma materiāla veida apsaimniekošanu.
- 52 Līdz ar to arī no DRN piemērošanas un iepakojuma apsaimniekošanas viedokļa viena iepakojuma materiāla veida apsaimniekošana nav aizvietojama ar cita iepakojuma materiāla veida apsaimniekošanu.
- 53 Tādējādi TU ietvaros konkrētās preces tirgus definējams kā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma nodrošināšana.

3. Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus

- 54 Lai RASO nodrošinātu DRN maksātājiem, kas ar to noslēguši līgumu, atbrīvojumu no DRN, RASO ir jānodrošina izlietotā iepakojuma savākšana visā Latvijas teritorijā. Šādu prasību paredz normatīvajā regulējumā noteiktais: RASO "(...) nodrošina mājstāvējībā radītā izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku pieņemšanu Latvijas Republikas teritorijā visos šķiroto atkritumu savākšanas laukumos, kurus apsaimnieko sadzīves atkritumu apsaimniekotājs, ar kuru pašvaldība atbilstoši normatīvajiem aktiem par atkritumu apsaimniekošanu ir noslēgusi atkritumu apsaimniekošanas līgumu. Izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku pieņemšanu vai savākšanu papildus var organizēt saimnieciskās darbības veikšanas vietās, izlietotā iepakojuma pieņemšanas vietās atbilstoši normatīvajiem aktiem par iepakojuma pieņemšanu tirdzniecības vietā vai speciāli izveidotā iepakojuma pieņemšanas punktā, kā arī atkritumu savākšanas vietās atbilstoši normatīvajiem aktiem par atkritumu savākšanas un šķirošanas vietām"³⁴.
- 55 Tāpat RASO ir jānodrošina, lai savāktais izlietotais, t.sk. stikla iepakojums tiktu: 1) nogādāts pārstrādei un reģenerācijai; 2) pārstrādāts vai reģenerēts. Tā kā stikla iepakojuma pārstrādi/reģenerāciju Latvijā neveic, RASO jānodrošina tā nogādāšana pārstrādei/reģenerācijai ārpus Latvijas teritorijas. Savāktu iepakojumu uz pārstrādes un reģenerācijas iekārtām galvenokārt nogādā RASO sadarbības partneri, piemēram, sadzīves atkritumu apsaimniekotāji.

³³ Primārais (tirdzniecības) iepakojums — iepakojums, ko izmanto, lai izveidotu tirdzniecības vienību, un kas nonāk pie galalietotāja vai patērētāja tirdzniecības vietā (IL 5. panta pirmās daļas 1. punkts)

³⁴ Noteikumu Nr. 480 3.2. punkts

- 56 Tādējādi secināms, ka RASO, lai tas varētu darboties, noslēgto līgumu ietvaros ir jānodrošina: 1) visa veida, t.sk. stikla, izlietotā iepakojuma savākšana visā Latvijas teritorijā; 2) visa veida, t.sk., stikla, izlietotā iepakojuma nogādāšana atbilstošās pārstrādes un reģenerācijas iekārtās; 3) pārstrādes un reģenerācijas veikšana nepieciešamajā apjomā.
- 57 Par konkrēto ģeogrāfisko teritoriju, kurā RASO nodrošina stikla iepakojuma savākšanu, uzskatāma Latvijas teritorija. Savākšana ir tikai viens posms no stikla iepakojuma apsaimniekošanas ietvaros veicamajām darbībām. Pārstrādes un reģenerācijas darbības tiek veiktas ārpus Latvijas teritorijas. Līdz ar to izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma nodrošināšanas teritorija ir vērtējama plašāk kā Latvijas ģeogrāfiskā teritorija. Līdz ar to TU ietvaros konkrētā ģeogrāfiskā tirgus definīcija paliek atvērta.

III IZLIETOTĀ STIKLA IEPAKOJUMA APSAIMNIEKOŠANAS PAKALPOJUMA NODROŠINĀŠANA

4. Apsaimniekošanas sistēmas Latvijā

- 58 Apsaimniekotājs ir ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas³⁵ komersants (RASO), kas ir dabas resursu nodokļa maksātājs vai komercsabiedrība, kas, pamatojoties uz līgumu, kurš noslēgts ar dabas resursu nodokļa maksātāju, organizē un koordinē attiecīgās ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas darbību³⁶.
- 59 Saskaņā ar VVD sniegto informāciju Latvijā 2015.–2020. gadā darbojās RASO, kas noslēguši apsaimniekošanas līgumus ar VARAM padotībā esošu iestādi³⁷ par izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanu attiecīgajā laikposmā. Visi RASO, kas darbojas Latvijā, spēj apsaimniekot visus izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku materiālu veidus.
- 60 Apsaimniekošanas līguma priekšmets ir apsaimniekotāja vai nodokļa maksātāja plānotā ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas īstenošana, norādot tās ietvaros apsaimniekojamo izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku materiālu veidus un apjomus³⁸. Apsaimniekošanas līguma neatņemama sastāvdaļa ir apsaimniekošanas plāns, ko apsaimniekotājs vai nodokļa maksātājs, kas pats izveidojis un piemēro apsaimniekošanas sistēmu, ir iesniedzis VVD³⁹. Apsaimniekošanas plānā norādītais laika posms nedrīkst pārsniegt trīs gadus⁴⁰.
- 61 VVD pēc RASO iesniegto dokumentu izvērtēšanas pieņem lēmumu par apsaimniekošanas līguma noslēgšanu un atbrīvojuma piemērošanu. VVD lēmumā norādīts arī atbrīvojuma termiņš un izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku materiālu veidi, uz kuriem atbrīvojums no DRN piemērojams.⁴¹
- 62 Nodokļa maksātājs, kurš ar apsaimniekotāju noslēdzis apsaimniekošanas līgumu, ir tiesīgs izbeigt līgumu ar attiecīgo apsaimniekotāju un slēgt līgumu ar citu apsaimniekotāju ne biežāk kā reizi kalendāra gadā.⁴²

³⁵ Ražotāja paplašinātās atbildības sistēma — pasākumu kopums, kuru īstenojot preces ražotājam ir finansiāla atbildība vai finansiāla un organizatoriska atbildība par savas tirgū laistās preces un iepakojuma atkritumu efektīvu apsaimniekošanu (DRNL 1. panta 15. punkts)

³⁶ DRNL 1. panta 1. punkts

³⁷ Kopš 01.02.2017. LVAFA līgumsaistības pārņēma VVD

³⁸ Noteikumu Nr.480 13. punkts

³⁹ Noteikumu Nr.480 14. punkts

⁴⁰ Noteikumu Nr.480 4.2. punkts

⁴¹ Noteikumu Nr.480 10. punkts

⁴² Noteikumu Nr.450 5.² punkts

2. tabula

RASO noslēgtie apsaimniekošanas līgumi ar LVAFA (Latvijas vides aizsardzības fonda administrācija) (līdz 31.01.2017.) un VVD (no 01.02.2017.) un līgumu darbības laiks

Nr. p.k.	Apsaimniekotājs	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.	LZP	LVAFA	LVAFA	LVAFA	LVAFA	LVAFA	VVD
2.	ZJ	LVAFA	LVAFA	LVAFA	LVAFA	LVAFA	VVD
3.	ZC	LVAFA	LVAFA	LVAFA	LVAFA	VVD	VVD
4.	LZE	LVAFA	LVAFA	LVAFA	-	-	
5.	NR	LVAFA	LVAFA	VVD	-	-	
6.	SIA "PNB Print"*	LVAFA	-	-	-	-	
7.	LSEZ SIA "Scan Plast Latvia"*	LVAFA	-	-	-	-	
8.	SIA "Lyngson"*	LVAFA	-	-	-	-	
9.	SIA "Tehnika AZ"*	LVAFA	-	-	-	-	
10.	ER	-	-	VVD	VVD	VVD	VVD
11.	LZF	-	-	-	VVD	VVD	-
12.	EP	-	-	-	VVD	VVD	VVD
13.	AJPR	-	-	-	-	VVD	VVD

* apsaimniekotāji, kas bija izveidojuši individuālo apsaimniekošanas sistēmu un tās ietvaros apsaimniekoja savu izlietoto iepakojumu

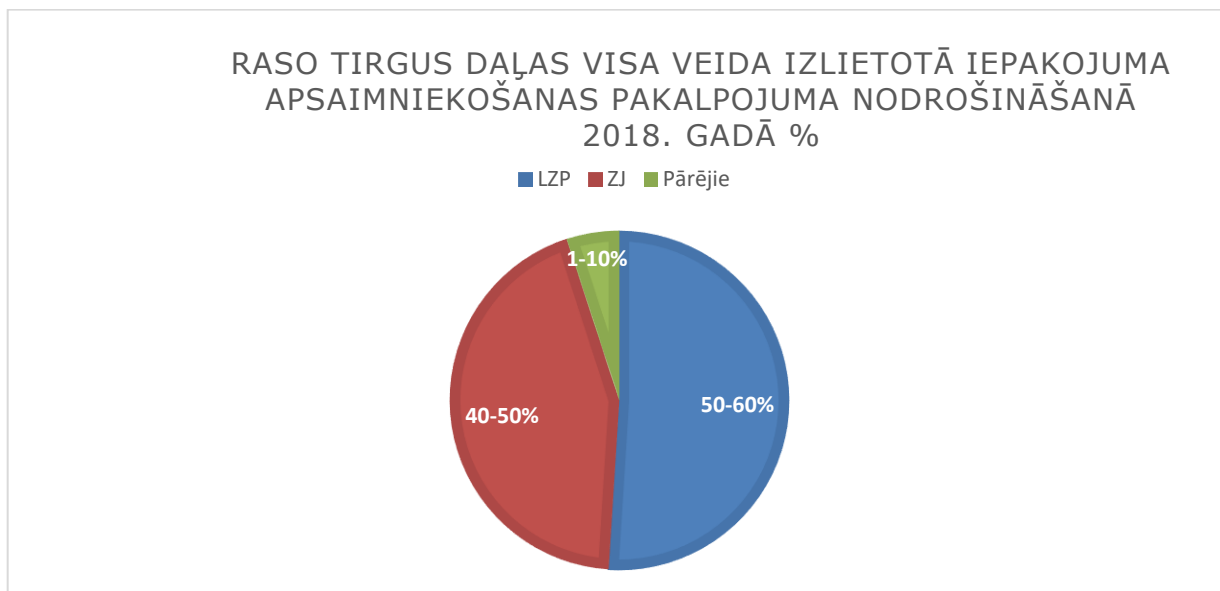
- 63 Saskaņā ar VVD pieņemtajiem lēmumiem visi RASO, kas darbojas Latvijā, saviem līgumpartneriem var nodrošināt atbrīvojuma no DRN piemērošanu visiem izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku materiālu veidiem, t.sk. stikla iepakojumam.
- 64 Saskaņā ar iepriekš minēto informāciju, konstatējams, ka:
- 1) RASO noslēgto apsaimniekošanas līgumu darbības laiks nav ilgāks par trīs gadiem. Tādējādi pēdējie ar LVAFA slēgtie apsaimniekošanas līgumi ir spēkā līdz 2020. gada janvārim;
  - 2) kopš 2016. gada Latvijā nedarbojas komersanti, kas bija izveidojuši individuālās apsaimniekošanas sistēmas;
  - 3) 2017. gadā izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojumus pārtrauca sniegt divi RASO: LZE un NR (VVD konstatēto pārkāpumu dēļ);
  - 4) no 2017. līdz 2019. gadam Latvijā darbību uzsākuši 4 RASO: 2017. gadā – ER, 2018. gadā – LZF un EP, 2019. gadā – AJPR;
  - 5) 2020. gadā darbību pārtrauca LZF, kura kapitāldaļas apvienošanās rezultātā iegādājās AJPR⁴³.
- 65 Minētais pirmšķietami liecina, ka nepastāv augstas barjeras jaunu tirgus dalībnieku – RASO, ienākšanai izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, tomēr prasības, kuras nepieciešams izpildīt, lai sekmīgi un pastāvīgi darbotos tirgū, uzskatāmas par būtiskām. Vienlaikus, pirmšķietami, secināms, ka tirgū pastāv augstas barjeras individuālo apsaimniekošanas sistēmu ienākšanai un darbībai izlietotā iepakojuma, t.sk., izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, ņemot vērā, ka kopš 2016. gada izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū nedarbojas individuālās apsaimniekošanas sistēmas.

⁴³ "AJ Power Recycling" iegādājās atkritumu apsaimniekotāju "Latvijas zaļais fonds", pieejams: <https://ajpower.lv/lv/aj-power-recycling-iegadajas-atkritumu-apsaimniekotaju-latvijas-zalais-fonds/>

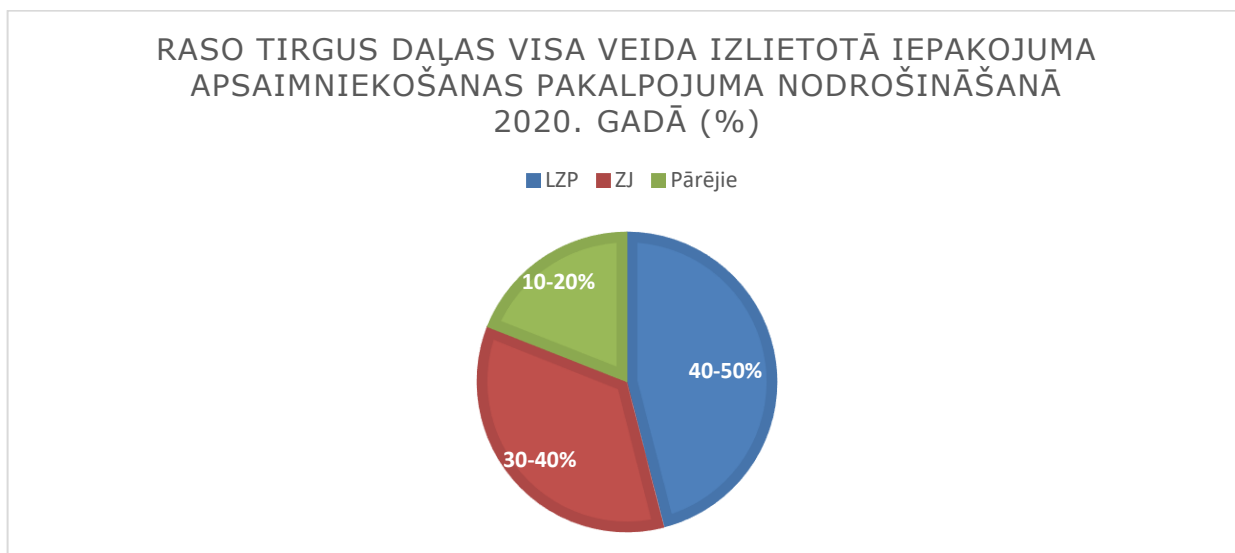
IV KONKURENCE IZLIETOTĀ IEPAKOJUMA APSAIMNIEKOŠANĀ

5. RASO tirgus daļas visa veida izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma nodrošināšanā

- 66 Izvērtējot RASO savāktā izlietotā iepakojuma kopējo apjomu un t.sk. izlietotā stikla iepakojuma kopējo apjomu (kg) un īpatsvaru (%) kopējā savāktā izlietotā iepakojuma apjomā 2015.–2020. gadā, KP konstatē un secina:
- 1) LZP tirgus daļa izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū no 2015. gada līdz 2020. gadam samazinājusies par [10–20] procentpunktiem;
  - 2) ZJ tirgus daļa no 2015. gada līdz 2020. gadam palielinājusies par [1–10] procentpunktiem;
  - 3) RASO, kuri sāka sniegt izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojumus 2017.–2018. gadā (jaunienācēji), tirgus daļa 2019. gadā, salīdzinot ar 2018. gadu, ir būtiski palielinājusies – no [<1] % 2018. gadā līdz [10–20] % 2020. gadā.;
  - 4) ZC, kas izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū darbojas ilgstoši (~ 10 gadus), tirgus daļa periodā no 2015. gada līdz 2020. saglabājas [1–5] % robežās.

1. attēls. RASO tirgus daļas visa veida izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma nodrošināšanā 2018. gadā

2. attēls. RASO tirgus daļas visa veida izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma nodrošināšanā 2020. gadā

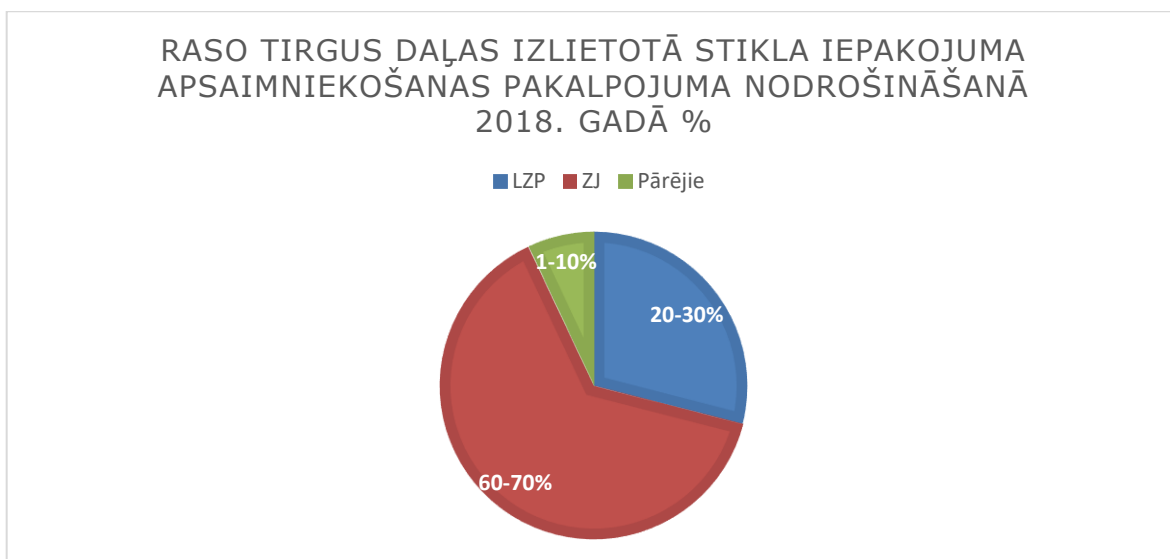
- 67 1. attēlā norādīti dati par RASO tirgus daļām visa veida izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū 2018. gadā, kad izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū darbību sāka (tirgū ienāca) 3 jaunienācēji RASO, 2. attēlā – dati par RASO tirgus daļām visa veida izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū 2020. gadā. Secināms, ka izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū darbojas divi tirgus līderi (LZP un ZJ), kuru kopējā tirgus daļa veido ilgstošā laikā periodā pārsniedza [90–100] % (2018. gadā – [90–100] %). LZP un ZJ kopējā tirgus daļa 2019., 2020. gadā, salīdzinot ar 2018. gadu, samazinājās par [10–20] procentpunktiem, uzskatāms, ka LZP un ZJ saglabā savas līderpozīcijas izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū.
- 68 Izvērtējot datus par savāktā izlietotā stikla iepakojuma apjoma īpatsvaru katra RASO kopējā savāktā izlietotā iepakojuma apjomā, konstatējams, ka laika periodā no 2015. gada līdz 2020. gadam LZP savāktā stikla iepakojuma īpatsvars ir samazinājies no [20–30] % līdz [10–20] %. Līdz ar to secināms, ka LZP minētajā laika posmā ir palielinājis citu materiālu veidu izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas apjomus. ZJ no 2015. gada līdz 2020. gadam ir palielinājusi savāktā stikla iepakojuma īpatsvaru kopējā izlietotā iepakojuma apjomā no [40–50] % līdz [40–50] %.
- 69 Kaut arī īpatsvara pieaugums ir nebūtisks ([1–10] procentpunkti), absolūtie skaitļi norāda, ka ZJ minētajā laika posmā ir dubultojusi apsaimniekotā izlietotā stikla iepakojuma apjomu (no (*) tūkst. tonnām 2015. gadā līdz (*) tūkst. tonnām 2020. gadā). Tā kā izlietotā stikla iepakojuma īpatsvars kopējā izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas apjomā mainījies nebūtiski, secināms, ka ZJ minētajā laika posmā gandrīz dubultojusi kopējo apsaimniekoto visa veida izlietotā iepakojuma apjomu.

6. RASO tirgus daļas izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma nodrošināšanā

- 70 Izvērtējot datus par savāktā izlietotā stikla iepakojuma apjomu 2015.2020. gadā, konstatējams un secināms:
- 1) LZP tirgus daļa samazinājusies no [50–60] % (2015. gadā) līdz [20–30] % (2020. gadā), t.i., par [20–30] procentpunktiem. Līdz ar to, ja 2015. gadā LZP savāca [50–60] no Latvijā savāktā izlietotā stikla iepakojuma, tad 2020. gadā tikai [20–30] %;

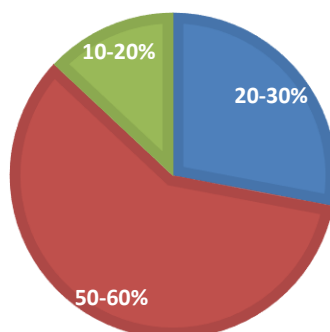
- 2) ZJ tirgus daļa palielinājusies no [40–50] % (2015. gadā) līdz [60–70] % (2018. gadā), t.i., par [10–20] procentpunktiem. Savukārt 2020. gadā ZJ tirgus daļa veidoja [50–60] %, samazinoties par [1–10] procentpunktiem, salīdzinot ar 2018. gadu. Līdz ar to, 2018. gadā ZJ savāca [60–70] % no Latvijā savāktā izlietotā stikla iepakojuma. Kopējais savāktā izlietotā stikla iepakojuma apjoms 2020. gadā, salīdzinot ar 2015. gadu, ir palielinājies par [40–50] %. Minēto pieaugumu (absolūtos skaitļos) ir nodrošinājusi ZJ;
- 3) LZP un ZJ (kopā ņemot) 2015. gadā savāca [90–100] % izlietotā stikla iepakojuma, 2019. gadā un 2020. gadā – [80–90] %. Līdz ar to secināms, ka izlietotā stikla iepakojuma savākšanas tirgū Latvijā darbojas divi spēcīgi RASO, kuru apsaimniekotā izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas kopējā tirgus daļa 2015., 2016. gadā tuvojās [90–100] %. 2018.–2019. gadā, tirgū ienākot jauniem RASO, ZJ un LZP kopējā tirgus daļa 2019., 2020. gadā samazinājās par [1–10] procentpunktiem, pirmšķietami norādot, ka jaunienācēji pakāpeniski palielina savu tirgus daļu, konkurējot ar tirgus līderiem. Laikā no 2015.–2018. gadam patstāvīgi apsaimniekotos izlietotā stikla iepakojuma apjomus būtiski (par [90–100] %) ir palielinājusi ZJ, kļūstot par tirgus līderi. ZJ 2019. un 2020. gadā apsaimniekotais stikla iepakojuma apjoms (absolūtos skaitļos) saglabājies 2018. gadā apsaimniekotā apjoma līmenī.

3. attēls. RASO tirgus daļas izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma nodrošināšanā 2018. gadā

RASO TIRGUS DAĻAS IZLIETOTĀ STIKLA IEPAKOJUMA
APSAIMNIEKOŠANAS PAKALPOJUMA NODROŠINĀŠANĀ
2020. GADĀ %

■ LZP ■ ZJ ■ Pārējie

4. attēls. RASO tirgus daļas izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma nodrošināšanā 2020. gadā

- 71 3.attēlā norādīti dati par RASO tirgus daļām izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū 2018. gadā, kad izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū darbību sāka (tirgū ienāca) 3 jaunienācēji RASO, 4. attēlā – dati par RASO tirgus daļām izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū 2020. gadā.
- 72 Ņemot vērā to, ka, ienākot tirgū jauniem RASO, no 2019. gada samazinājusies LZP un ZJ kopējā tirgus daļa stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, pastāv iespēja, ka, sākot darboties depozīta sistēmai (no 01.02.2022.), vēl vairāk saasināties konkurences cīņa tirgus dalībnieku starpā, rezultātā samazinoties LZP un ZJ kopējai tirgus daļai.
- 73 Vienlaikus ZJ un LZP ir RASO, kas ilgstoši (~ 20 gadus) darbojas izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū. LZP tirgus daļa 2015.–2018. gadā izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū pārsniedza [50–60] %, 2020. gadā samazinoties līdz [40–50] %. ZJ tirgus daļa 2015.–2018. gadā palielinājusies no [30–40] % līdz [40–50] %, 2020. gadā samazinoties līdz [30–40] %. Līdz ar to LZP un ZJ kopējā tirgus daļa visa veida izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū 2015.–2019. gadā bija [80–90] %, arī 2020. gadā esot [80–90] %. Līdzīga situācija ir izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, kurā LZP un ZJ kopējā tirgus daļa (2015.–2018. gadā LZP tirgus daļai samazinoties no [50–60] % līdz 30 %, un ZJ tirgus daļai palielinoties no [40–50] % līdz [60–70] %) minētajā periodā sasniedza [90–100] %. 2019.–2020. gadā LZP un ZJ kopējā tirgus daļa samazinājās līdz [80–90] %. Savukārt pārējo RASO kopējā tirgus daļa stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū 2015.–2018. gadā veidoja [1–10] %, 2019.–2020. gadā palielinoties līdz [10–20] %.
- 74 Izvērtējot RASO tirgus daļas izlietotā iepakojuma un izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, konstatējams, ka iepriekš minēto konkrēto tirgu struktūra ir oligopoliska. Par oligopolu ir uzskatāma tāda tirgus struktūra, kurā dažas salīdzinoši lielas firmas ražo/pārdod visas vai lielāko daļu preču/pakalpojumu kādā konkrētā tirgū, jaunu firmu iekļūšanai šajā tirgū ir lieli šķēršļi. Oligopolam ir raksturīgi nedaudzi pārdevēji, daudz pircēju, tiem ir iespēja iespaidot cenu līmeni, mēģinājumi sargāt nozari no jaunpienācējiem u.c. Tādējādi LZP un ZJ ilgstoši (vismaz no 2015.–2020. gadam) veido oligopolu izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū.

7. LZP un ZJ kolektīvais dominējošais stāvoklis

7.1. Kolektīvā dominējošā stāvokļa noteikšana

- 75 Dominējošais stāvoklis ir tirgus dalībnieka vai vairāku tirgus dalībnieku ekonomisks (saimniecisks) stāvoklis konkrētajā tirgū, ja šis dalībnieks vai šie dalībnieki spēj ievērojami kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci jebkurā konkrētajā tirgū pietiekami ilgā laika posmā, darbojoties pilnīgi vai daļēji neatkarīgi no konkurentiem, klientiem, piegādātājiem vai patērētājiem⁴⁴.
- 76 EST praksē noteikts, ka pati tirgus daļa, kas pārsniedz 50 %, uzskatāma par pierādījumu tam, ka attiecīgajā tirgū pastāv dominējošais stāvoklis.⁴⁵ Dominējošais stāvoklis attiecas uz uzņēmuma ekonomisko spēku, kas ļauj tam novērst efektīvas konkurences saglabāšanu konkrētajā tirgū.⁴⁶
- 77 Dominējošais stāvoklis var izpausties vairākos veidos. Visbiežāk sastopamas situācijas, kad dominējošajā stāvoklī atrodas viens tirgus dalībnieks. Vienlaikus dominējošā stāvoklī vienlaicīgi var atrasties arī vairāki tirgus dalībnieki – šāda situācija visbiežāk veidojas oligopolistiskos tirgos, kur tirgus dalībnieki, lai gan ir savstarpēji ekonomiski neatkarīgi, konstatē, ka savstarpējā konkurence tiem var būt saimnieciski neizdevīga un tādējādi sāk rīkoties veidā, it kā šie tirgus dalībnieki būtu savu rīcību saskaņojuši.
- 78 Lai nodrošinātu darbību koordināciju, tirgus dalībniekiem nav nepieciešams vienoties. Oligopolistiskā tirgū attiecīgie tirgus dalībnieki spēj savstarpēji saskaņot to darbības, kur sekas ir efektīvas konkurences neesamība starp oligopolistiem un citiem tā konkurentiem konkrētajā tirgū. Atzīstot ekonomiskā kaitējuma potenciālu, kas rodas no tā, ka netiek risināta savstarpējā koordinācija, EK un ES tiesas jau kādu laiku ir atzinušas, ka uzņēmumi var būt kopīgi dominējoši LESD 102. panta tvērumā. Piemēram, EST ir apstiprinājusi, ka kolektīvs dominējošais stāvoklis pastāv tad, ja vairāki uzņēmumi, jo īpaši tādu faktoru dēļ, kas liecina par saitēm starp šiem uzņēmumiem, var tirgū īstenot kopēju politiku un darboties lielā mērā neatkarīgi no saviem konkurentiem, klientiem un visbeidzot arī no patērētāja⁴⁷. KP praksē kolektīvais dominējošais stāvoklis analizēts arī KP lietā *Statoil un Neste Latvija*⁴⁸.
- 79 Tādējādi, ja vairāki konkrētā tirgus dalībnieki pietiekami ilgā laika posmā darbojas pilnīgi vai daļēji neatkarīgi no konkurentiem, klientiem, piegādātājiem vai patērētājiem, un šie tirgus dalībnieki spēj ievērojami kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci, uzskatāms, ka šie tirgus dalībnieki atrodas kolektīvā dominējošā stāvoklī konkrētajā tirgū un to rīcība var būt novērtējama KL 13. panta pirmās daļas tvērumā.
- 80 EST vairākās lietās ir vērtējusi, cik liela tirgus daļa būtu uzskatāma par pietiekoši lielu, lai varētu uzskatīt, ka tirgus dalībnieks atrodas dominējošā stāvoklī konkrētajā tirgū. Piemēram, lietā *AKZO Chemie* EST norādīja, ka 50 % tirgus daļu var uzskatīt par ļoti lielu. Turklāt, ja nav ārkārtēju apstākļu, kas varētu liecināt par pretējo, tad uzskatāms, ka uzņēmums konkrētajā tirgū ir dominējošā stāvoklī⁴⁹. EK ir norādījusi, ka, jo lielāka tirgus daļa un ilgāks laika posms, kurā tā pastāv, jo

⁴⁴ KL 1. panta 1. punkts

⁴⁵ EST 03.07.1991. spriedums lietā C-62/86, *AKZO Chemie*, 60. rindkopa. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61986CJ0062>

⁴⁶ EST 13.02.1979. spriedums lietā 85/76, *Hoffmann-La Roche*, 38. rindkopa. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A61976CJ0085>

⁴⁷ EST 31.03.1998. spriedums apvienotajās lietās C-68/94 un C-30/95, *Francija u.c.*, 221. punkts. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61994CJ0068>

⁴⁸ KP 20.06.2007. lēmums Nr. 71, *Statoil un Neste Latvija*.

Pieejams: https://lemumi.kp.gov.lv/files/lemumu_pielikumi/mMHV02jcxQ.pdf

⁴⁹ EST 03.07.1991. spriedums lietā C-62/86, *AKZO Chemie*, 60. rindkopa. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61986CJ0062>

lielāka varbūtība, ka tā ir svarīga sākotnējā norāde uz dominējoša stāvokļa esamību.⁵⁰

- 81 Vienlaikus jāņem vērā, ka secinājums par tirgus dalībnieka atrašanos dominējošā stāvoklī konkrētajā tirgū nav izdarāms, pamatojoties vienīgi uz tirgus daļām. Lai secinātu, ka tirgus dalībnieks atrodas dominējošā stāvoklī, jāveic papildu faktoru, kas var ietekmēt attiecīgā uzņēmuma uzvedību, izvērtējums.
- 82 Ekonomiski un juridiski neatkarīgu uzņēmumu kolektīvo dominējošo stāvokli konkrētajā tirgū EK pirmoreiz ar lēmumu konstatēja *Itālijas logu stiklu ražotāju* lietā ("*Italian Flat Glass Case*")⁵¹. EST minētajā lietā secināja, lai konstatētu kolektīvo dominējošo stāvokli, ir jādefinē konkrētais tirgus un jāveic būtiska tajā pastāvošo apstākļu analīze⁵². Arī lietā *Compagnie Maritime Belge Transports* EST norādīja, ka sākotnēji ir nepieciešams veikt konkrētā tirgus novērtējumu, t.sk. novērtējot dominējošā stāvoklī esošo uzņēmumu ekonomisko stāvokli šajā tirgū.⁵³
- 83 Dažādus apstākļus, kuru pastāvēšana varētu norādīt uz kolektīvā dominējošā stāvokļa esamību, EST vērtēja *Īrijas cukura* lietā ("*Irish Sugar Case*"). EST norādīja, ka kopīgu dominējošo stāvokli veido tādu faktoru esamība tirgū, kas uzņēmumiem ļauj realizēt kopīgu tirgus politiku un ievērojamā mērā rīkoties neatkarīgi no konkurentiem, klientiem un gala patērētājiem.
- 84 *Īrijas cukura* lietā EST secināja, ka divi tirgus dalībnieki var būt kopīgā dominējošā stāvoklī, ja tie faktiski ir ekonomiski neatkarīgi viens no otra⁵⁴. Kas turklāt var būt arī konstatējams tad, ja uzņēmumu starpā ir konstatējama saiknes esamība, t.i., viena uzņēmuma kapitāldaļas pieder otra uzņēmuma mātes uzņēmumam, kā arī abu uzņēmumu mātes sabiedrību valdes locekļiem⁵⁵. Un konkrētā situācija drīzāk sekmēja iespēju uzņēmumiem rīkoties līdzīgi, pieņemt un īstenot kopīgu konkrētā tirgus politiku. Tādējādi kolektīvā dominējošā stāvokļa pamatā ir tirgus dalībnieku spēja realizēt kopīgu politiku tirgū, savukārt ekonomisko vai strukturālo saišu esamība tirgus dalībnieku starpā atvieglo vienošanos starp tirgus dalībniekiem par kopīgas politikas realizāciju.
- 85 Šāds secinājums atbilst apgalvojumam EST spriedumā *United Brands*⁵⁶ lietā norādītajam, proti, ka dominējošā stāvokļa izpausmes konkrētajā tirgū ir līdzīgas neatkarīgi no tā, vai dominējošā stāvoklī atrodas viens vai vairāki uzņēmumi. Abos gadījumos uzņēmums (vai uzņēmumi) var rīkoties, neņemot vērā konkurentu, klientu un gala patērētāju radītos ierobežojumus. Vienīgā reālā atšķirība ir tā, ka kolektīvs dominējošais stāvoklis rodas no vairāku konkrētajā tirgū darbošos uzņēmumu kopējas tirgus politikas. Gadījumā, kad dominējošā stāvoklī ir viens atsevišķs tirgus dalībnieks, tas parasti ir ar pietiekami lielu tirgus daļu, un šim uzņēmumam nav nepieciešams realizēt kopēju tirgus politiku ar citiem uzņēmumiem, kas darbojas konkrētajā tirgū. Citiem vārdiem sakot, dominējošais

⁵⁰ EK paziņojums — Norādījumi par Komisijas prioritātēm, piemērojot EK līguma 82. pantu dominējošu uzņēmumu ļaunprātīgai, izslēdzošai rīcībai (2009/C 45/02), 15.punkts. Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009XC0224\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009XC0224(01)&from=EN)

⁵¹ EK 07.12.1988. lēmums Nr. 89/93/EEC, *Flat glass*. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:31989D0093> Pirmās instances tiesas 10.03.1992. spriedums apvienotajā lietā T-68/89, T-77/89 un T-78/89, *Società Italiana Vetro SpA u.c.* Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61989TJ0068#11>

⁵² Pirmās instances tiesas 10.03.1992. spriedums apvienotajā lietā T-68/89, T-77/89 and T-78/89, *Società Italiana Vetro SpA*, 360. rindkopa Pieejams <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61989TJ0068;>

⁵³ Pirmās instances tiesas 08.10.1996. spriedums apvienotajās lietās T-24/93, T-25/93, T-26/93 un T-28/93 *Compagnie maritime belge transports*. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61993TJ0024>

⁵⁴ Pirmās instances tiesas 07.10.1999. spriedums lietā Nr. T-228/97, *Irish Sugar*, 49. rindkopa. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61997TJ0228>

⁵⁵ Turpat, 52. rindkopa

⁵⁶ EST 14.02.1978. spriedums lietā 27/76, *United Brands*. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61976CJ0027>

stāvoklis pats par sevi ir vienāds atsevišķas un kolektīvas dominēšanas gadījumos, pat ja tas tiek sasniegts dažādos veidos.

- 86 Savukārt lietā *Laurent Piau* EST apstiprināja, ka kolektīvi dominējoši uzņēmumi var pārkāpt LESD 102. pantu. EST norādīja, ka šajā lietā attiecīgie uzņēmumi ir juridiski neatkarīgi viens no otra, tomēr tie darbojas kā kolektīvs subjekts vai prezentē sevi kā tādu⁵⁷. Šajā gadījumā tiesa pirmo reizi pamatojās uz lietā *Airtours*⁵⁸ definētajiem kritērijiem kolektīvā dominējošā stāvokļa noteikšanai, proti, definēja trīs kumulatīvus nosacījumus kolektīvā dominējošā stāvokļa noteikšanai.
- 87 Lietas *Airtours* pamatā bija prasība atcelt EK lēmumu aizliegt *Airtours* pārņemt tā konkurentu *First Choice*. EK secināja, ka iespējamā apvienošanās radīs kolektīvo dominējošo stāvokli Apvienotajā Karalistē, kā rezultātā iekšējā tirgū tiks ievērojami traucēta konkurence. *Airtours* cita starpā apgalvoja, ka EK ir izdarījusi nepareizus secinājumus attiecībā uz kolektīvo dominējošo stāvokli. Potenciālā apvienošanās nozīmētu, ka tirgus, kurā ir četri dalībnieki, būtu samazināts līdz trim. *Airtours* apgalvoja, ka EK nav pierādījusi, ka apvienošanās būtu mazinājusi trīs atlikušo uzņēmumu vēlmi konkurēt.⁵⁹
- 88 Taču spriedumā EST norādīja⁶⁰, ka kolektīvā dominējošā stāvokļa konstatēšanai ir nepieciešami trīs nosacījumi (t.s., "*Airtours* kritēriji"):
- pirmkārt, katram dominējošā oligopola dalībniekam ir jāzina pārējo dalībnieku uzvedība, lai pārbaudītu, vai tie ir vai nav pieņēmuši vienotu rīcības politiku. (...) nepietiek ar to, ka katram dominējošā oligopola dalībniekam ir zināms, ka visi var gūt labumu no neatkarīgas uzvedības tirgū. Katra dalībnieka rīcībā ir arī jābūt līdzeklim, lai uzzinātu, vai pārējie dalībnieki pieņem tādu pašu stratēģiju un vai tie to ievēro. Tādēļ tirgus pārskatāmībai jābūt pietiekamai, lai dotu iespēju katram dominējošā oligopola dalībniekam pietiekami precīzi un nekavējoties zināt, kā attīstās visu pārējo dalībnieku uzvedība tirgū;
  - otrkārt, ir nepieciešams, lai ilgstoši varētu uzturēt klusējoši īstenojamo koordināciju, proti, ir jābūt pamudinājumam neatkāpties no vienotas rīcības politikas tirgū. Kā norāda EK, vienīgi tad, ja visi dominējošā oligopola dalībnieki nodrošina paralēlu uzvedību, tie var no tās gūt labumu. Tādējādi šis nosacījums ietver represiju gadījumā, ja uzvedība novirzās no vienotas rīcības politikas. Šajā jautājumā lietas dalībniekiem ir vienots uzskats, ka, lai būtu iespējams dominējošā oligopola stāvoklis, jābūt pietiekami atturēšanas faktoriem, lai ilgstoši nodrošinātu pamudinājumu nenovirzīties no vienotas rīcības politikas. Tas nozīmē, ka katram dominējošā oligopola dalībniekam ir zināms, ka būtiska, uz konkurenci vērsta darbība ar nolūku palielināt savu tirgus daļu izraisītu identiskas pārējo dalībnieku darbības. Līdz ar to šis tirgus dalībnieks no savas iniciatīvas negūtu nekādu labumu (sk., t.sk. EST spriedumu lietā *Gencor/Komisija*⁶¹);
  - treškārt, lai no tiesību viedokļa pietiekami pierādītu kolektīva dominējošā stāvokļa esamību, EK ir jāpierāda, ka faktisko un iespējamo konkurentu, kā arī patērētāju reakcija neapdraudētu rezultātus, kas tiek sagaidīti no vienotas rīcības politikas⁶².

⁵⁷ Pirmās instances tiesas 26.01.2005. spriedums lietā T-193/02, *Laurent Piau*, 110. rindkopa. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:62002TJ0193&from=en>

⁵⁸ Pirmās instances tiesas 06.06.2002. spriedums lietā T-342/99, *Airtours*. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:61999TJ0342&from=EN>

⁵⁹ Turpat.

⁶⁰ Turpat.

⁶¹ Pirmās instances tiesas 25.03.1999. spriedums lietā T-102/96, *Gencor*, 276. rindkopa. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:61996TJ0102&from=EN>

⁶² Pirmās instances tiesas 06.06.2002. spriedums lietā T-342/99 *Airtours*, 62. rindkopa. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61999TJ0342>.

- 89 EST minētajā spriedumā norādīja, lai īstenotu apvienošanās kontroli attiecībā uz kolektīvu dominējošo stāvokli un izvērtētu koncentrācijas iedarbību uz konkurenci attiecīgajā tirgū, uzmanīgi jāpārbauda apstākļi katrā individuālā gadījumā⁶³. Kā EK ir atzīmējusi⁶⁴ – gadījumā, kad EK uzskata, ka apvienošanās darījums ir jāaizliedz, jo tas radīs kolektīvu dominējošo stāvokli, tai ir jāsniedz pārliecinoši pierādījumi. Šiem pierādījumiem jāattiecas it īpaši uz faktoriem, kam ir būtiska loma, izvērtējot iespējamā kolektīvā dominējošā stāvokļa rašanos, tādiem kā efektīvas konkurences neesamība starp tirgus dalībniekiem, kas, iespējams, ir dominējoša oligopola dalībnieki, un nebūtisks konkurences spiediens, ko eventuāli var īstenot pārējie tirgus dalībnieki.⁶⁵
- 90 No iepriekš minētā spriedumā secināms, ka kolektīvās dominances pamatā ir paralēla darbība oligopola ietvaros, t.i., iepriekš nesaskaņota vienotu darbību veikšana ("*tacit collusion*")⁶⁶ vai iepriekš nesaskaņotu vienotu darbību koordinācija ("*tacit coordination*"). Līdz ar to kolektīvais dominējošais stāvoklis ir "klusējošas slepenas vienošanās" pastāvēšana, kuras ietvaros tiek veiktas nesaskaņotas vienotas darbības ("*tacit collusion*").
- 91 Piemēram, Lielbritānijas Tirdzniecības birojs (*Office of Fair Trading*) *British Salt Limited and New Cheshire Salt Works* lietā secināja, ka: "Klusējoša vienošanās var rasties apstākļos, kad tirgus dalībniekiem ir stimulēti un iespējas saskaņot savu uzvedību tirgū. Šajā gadījumā produktu viendabīgums, piegādes saišu esamība starp Lielbritānijas sāls ražotājiem un izmaksu un piegādes daļu relatīvā stabilitāte un simetrija var veicināt klusu slepenu vienošanos".
- 92 Klusējošu slepenu vienošanos tirgus dalībnieku starpā veicina virkne konkrētajā tirgū esošo apstākļu, kas atvieglo tirgus dalībnieku spēju pielāgoties konkurentu rīcībai tirgū, veidojot kopīgu tirgus politiku. Apstākļi, kas veicina kolektīvā dominējošā stāvokļa izveidošanos konkrētajā tirgū, ir i) tirgus caurspīdīgums, ii) produkta homogenitāte, iii) barjeras ienākšanai un darbībai tirgū, iv) uzņēmumu spēja kopīgi darboties neatkarīgi no citiem tirgus dalībniekiem, t.sk. arī patērētājiem, v) ekonomisku (piemēram, vienošanās) vai strukturālu (piemēram, paredzamā apvienošanās) saišu pastāvēšana uzņēmumu starpā.

7.2. Kolektīvo dominējošo stāvokli veicinošo apstākļu izvērtējums

Tirgus caurredzamība

- 93 Tirgus caurredzamība jeb pārredzamība ir būtisks nosacījums klusējošas slepenas vienošanās iespējamībai. Jo tirgus ir caurredzamāks, jo vieglāk uzņēmumiem ir savstarpēji uzraudzīt (kontrolēt) savu un citu uzņēmumu uzvedību tirgū un, pamatojoties uz to, veidot kopīgu tirgus politiku. Tirgus caurredzamība tāpat veicina klusējošas slepenas vienošanās uzturēšanu, jo caurredzamā tirgū novirzi no uzņēmumu starpā noslēgtās slepenās vienošanās ir vieglāk atklāt.
- 94 Šādos tirgos konkurentiem var nebūt tiešā veidā jāvienojas par savas plānotās darbības atklāšanu, tā kā viņi savā darbībā ir savstarpēji atkarīgi un pastāv iespējas sekot konkurentu darbībām. Paralēla uzvedība pie noteiktiem tirgus apstākļiem var būt racionāla reakcija uz konkrētā tirgus pazīmēm.
- 95 Vienlaikus arī caurskatāms tirgus, kaut arī ierobežo, tomēr neizslēdz iespēju rīkoties neatkarīgi. Turklāt katrs konkurents brīvas konkurences apstākļos ir

⁶³ Pirmās instances tiesas 31.03.1998. spriedums apvienotajā lietā C-68/94 un C-30/95, *Kali & Salz*, 222. rindkopa. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A61994CJ0068>

⁶⁴ EK 20.05.1998. lēmums lietā IV/M.1016, *Price Waterhouse/Coopers & Lybrand*, 104. rindkopa. Pieejams: https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m1016_19980520_590_en.pdf; Pirmās instances tiesas 31.03.1998. spriedums apvienotajā lietā C-68/94 un C-30/95, *Kali & Salz*. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A61994CJ0068>

⁶⁵ EK 20.05.1998. lēmums lietā IV/M.1016, *Price Waterhouse/Coopers & Lybrand*, 63. rindkopa. Pieejams: https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m1016_19980520_590_en.pdf

⁶⁶ Skat. R. Wish. *Competition Law*. Fifth Edition, 2003. 526. lpp.

ieinteresēts mazināt iespēju citiem prognozēt tā rīcību tirgū, tādējādi izmantojot tādus konkurences rīkus (t.sk., dažādot mārketinga stratēģijas), kas ierobežo iespēju prognozēt tā rīcību tirgū un citam konkurentam ātri pielāgoties tai. Tādējādi normālos tirgus apstākļos vienlīdz loģiska ir arī tirgus dalībnieka interese mazināt paralēlas reakcijas iespēju no konkurentu puses ar „slēptiem” vai grūtāk paredzamiem konkurences rīkiem. Līdz ar to paralēlisms kopumā neizslēdz iespēju, ka tirgus dalībnieki atsevišķos darbības posmos ir motivēti īstenot konkurences iespējas arī slēpti.⁶⁷

- 96 Caurredzamība var parādīties un kļūt nozīmīga dažādos veidos. *Nestlé/Perrier*⁶⁸ lietā caurredzamība bija saistīta ar tirgu dalībnieku rīcību, cita starpā publicējot cenu sarakstus. Šajā formā caurredzamība ir tirgus dalībnieku uzvedību raksturojošs faktors. Caurredzamība var būt arī strukturāla pazīme.
- 97 Izlietotā iepakojuma (t.sk. stikla iepakojuma) apsaimniekošanas tirgus Latvijā ir uzskatāms par caurredzamu vairāku apstākļu dēļ. Piemēram, 2015.–2016. gadā atsevišķi RASO savās interneta vietnēs publicēja apsaimniekošanas likmes, kādas tie piemēro DRN maksātājiem. Saskaņā ar KP rīcībā esošo informāciju 2019. gadā viens RASO bija publiskojis apsaimniekošanas likmi.
- 98 Šobrīd normatīvais regulējums⁶⁹ un tā izmaiņas veido iepakojuma apsaimniekošanas tirgu arvien caurspīdīgāku, t.i., RASO kopš 18.07.2020. ir jāpublisko apsaimniekošanas likmes, informācijai par RASO dibinātājiem jābūt publiski pieejamai⁷⁰. Arī prasība RASO slēgt līgumus par izlietotā iepakojuma savākšanu visos dalītās vākšanas laukumos, ko apsaimnieko Atkritumu apsaimniekošanas likumā noteiktajā kārtībā pašvaldības izvēlētais atkritumu apsaimniekotājs⁷¹ vērtējama kā atkritumu apsaimniekošanas un izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas saistīšana vienā apvienotā sistēmā, kuras mērķis ir apsaimniekošanas procesa caurspīdīguma veicināšana.
- 99 Vairākas izmaksu pozīcijas, kas pamato katra RASO piemēroto apsaimniekošanas likmi, visiem RASO ir vienādas vai atšķiras nebūtiski, jo izriet no normatīvajos aktos noteiktajām prasībām: piemēram, katra dalītās vākšanas laukumu apsaimniekotāja (t.i., atkritumu apsaimniekotāja) visiem RASO vienādā apmērā piemērotā maksa par katra tā apsaimniekotā dalītās vākšanas laukuma infrastruktūras izmantošanu, atsevišķas informatīvos pasākumus veidojošās izmaksas. Izvērtējot RASO norādīto atsevišķu izlietotā iepakojuma veidu apsaimniekošanas likmi kopsakarā ar: i) izmaksām katra izlietotā iepakojuma veida apsaimniekošanai; ii) normatīvajā regulējumā noteiktajām prasībām (piemēram, reģenerācijas un pārstrādes normas katram iepakojuma veidam, kas katram RASO jāizpilda), RASO var prognozēt savu konkurentu piemērotās apsaimniekošanas likmes apmēru katram izlietotā iepakojuma veidam.
- 100 DRN maksātāji ir ieinteresēti maksāt pēc iespējas zemāku apsaimniekošanas likmi. Līdz ar to pirms līguma noslēgšanas (vai jau noslēgtā līguma termiņa pagarinājuma) ar RASO DRN maksātāji, iespējams, vērsas pie vairākiem RASO ar mērķi noskaidrot katra RASO DRN maksātājiem piemērotās apsaimniekošanas likmes apmēru. DRN maksātāji, pārtraucot līgumattiecības ar vienu RASO un noslēdzot līgumu ar tā konkurentu (citu RASO), iespējams, sniedz konkurentam (citam RASO) informāciju par tirgū esošajām, citu RASO piemērotajām izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas likmēm, to piemērošanas kritērijiem, piemēroto atlaīžu apjomu u.c. Rezultātā DRN maksātājs noslēdz līgumu ar RASO par

⁶⁷ KP 18.03.2013. lēmums lietā Nr. 11, *Statoil un Neste Latvija*, 2.2. punkts
pieejams: https://www.kp.gov.lv/sites/kp/files/kp_old/local/lemumu_pielikumi/iuSyUxhmqR.pdf,

⁶⁸ EK 22.07.1992. lēmums 92/553/EEC *Nestlé/Perrier*.

Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31992D0553>

⁶⁹ Saskaņā ar Noteikumos Nr. 480 veiktajiem grozījumiem, kas stājās spēkā 18.07.2020.

⁷⁰ Noteikumu Nr. 480 3.4.¹ punkts

⁷¹ Noteikumu Nr. 480 3.2. punkts (punkts attiecībā uz izlietotā iepakojuma savākšanu stājās spēkā 01.01.2021.)

iespējamo zemāko apsaimniekošanas likmi, savukārt RASO iegūst informāciju par citu RASO noteiktajām apsaimniekošanas likmēm un to piemērošanas nosacījumiem.

- 101 LZP sniedza viedokli par izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojumu tirgu, norādot, ka tirgus lielā mērā ir caurredzams, jo iepakotāji VVD interneta vietnē var brīvi iepazīties ar apstiprināto RASO sarakstu, iegūt atsauksmes un izvērtēt reputāciju, kā arī publiski iepazīties ar RASO interneta vietnēs publicēto informāciju par to darbību⁷².
- 102 Sniedzot viedokli par tirgus caurredzamību, ZJ norādīja, ka visiem RASO savā interneta vietnē ir jānorāda līgumpartneru maksa par piedalīšanos apsaimniekošanas sistēmā.⁷³
- 103 RASO noteiktā apsaimniekošanas likme, pirmšķietami, ir vienīgais kritērijs, pamatojoties uz kuru komersanti, kas vēlas saņemt atbrīvojumu no DRN, izvēlas noslēgt līgumu ar kādu no RASO, kas darbojas tirgū. Minētais kritērijs uzskatāms arī par vienīgo objektīvo pamatojumu, kāpēc komersanti, kas vēlas saņemt atbrīvojumu no DRN, izbeidz līgumattiecības ar vienu RASO un noslēdz līgumu ar citu RASO.
- 104 Tirgus dalībnieki, kuri veic komercdarbību caurspīdīgā tirgū (piemēram, ir viendabīgs (homogēns) produkts, komersantu cenas ir publiski pieejamas un samērā viegli un operatīvi novērojamas no konkurentu puses), kur ir oligopola tirgus struktūra, parasti līdz noteiktam līmenim var spēt novērtēt un paredzēt iespējamo konkurentu darbības, proti, kā konkurents uzvedīsies un reaģēs uz tā rīcību.

Pastāvošas barjeras ienākšanai tirgū

- 105 Ja tirgū pastāv augstas ienākšanas barjeras, jauniem tirgus dalībniekiem ir grūti un sarežģīti sākt pakalpojumu sniegšanu tirgū. Augstu barjeru esamība ienākšanai tirgū veicina klusējošas slepenas vienošanās uzturēšanu dalībnieku starpā. Barjeru esamība netraucē esošajiem tirgus dalībniekiem klusējošo slepeno vienošanos ietvaros, piemēram, samazināt/paaugstināt sniegto pakalpojumu cenu.
- 106 Šķēršļi ienākšanai tirgū var būt ne tikai augstas pakalpojuma sniegšanai nepieciešamo tehnoloģiju, izejvielu, transporta u.c. izmaksas, bet arī ilgtermiņa līgumi, ko noslēguši tirgus dalībnieki⁷⁴. Minēto faktoru mijiedarbība veido augstas barjeras ienākšanai tirgū, padarot apgrūtinošu vai gandrīz neiespējamu jaunu tirgus dalībnieku ienākšanu tirgū. Piemēram, lietā *Nestlé/Perrier* tika konstatēti augsti šķēršļi ienākšanai minerālūdens pildīšanas pudelēs tirgū Francijā šādu apstākļu ietekmē: i) pastāvīga un nemainīga ražošanas izaugsme; ii) tehnoloģiju briedums; iii) spēcīga lojalitāte patērētāju vidū; iv) esošās atlaižu sistēmas, kas ierobežo piekļuvi mazumtirgotājiem un vairumtirgotājiem; v) augstas reklāmas izmaksas.
- 107 Komersantam, kas vēlas sākt darbību izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, nepieciešams, piemēram: i) noslēgt līgumus ar sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem par izlietotā iepakojuma savākšanas nodrošināšanu dalītās vākšanas laukumos, kas paredz, t.sk. ikmēneša maksu par dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu; ii) noslēgt līgumus ar komersantiem, kas nodrošinās savāktā izlietotā iepakojuma reģenerāciju nepieciešamajā apjomā, iii) jābūt finanšu nodrošinājumam (vismaz 50 000 EUR/gadā⁷⁵).

⁷² LZP 16.03.2021. vēstule Nr. 06-08/29e

⁷³ ZJ 16.03.2021. vēstule Nr.034/21

⁷⁴ Sk. piemēram Lielbritānijas konkurences iestādes (*Office of Fair Trading*) 26.05.2005. lēmumu lietā *British Salt Limited and New Cheshire Salt Works Limited*.

Pieejams: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/555de432e5274a708400010a/britishsalt.pdf>

⁷⁵ Noteikumu Nr. 450 17.1. apakšpunkts

- 108 Izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas plānu RASO veido 3 gadu periodam⁷⁶ (1 gada periodam, ja tikko sāk darbību tirgū), uz šādu periodu noslēdzot līgumu ar VVD. RASO izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas līgumu ar DRN maksātājiem noslēdz uz laikposmu, ne ilgāku par to periodu, uz kādu VVD pieņēmis lēmumu slēgt apsaimniekošanas līgumu ar RASO⁷⁷. Līdz ar to RASO noslēgto līgumu ar DRN maksātājiem darbības termiņš nevar pārsniegt 3 gadus. Šāds līguma darbības laiks nav vērtējams kā ilgtermiņa, tomēr praksē DRN maksātāji bieži izvēlas pagarināt jau noslēgtos līgumus līdz 10 gadiem vai slēgt jaunus līgumus ar to pašu RASO, ilgstoši nemainot sadarbības partneri.
- 109 Ārpus oligopola esošie tirgus dalībnieki to ierobežoto finansiālo iespēju dēļ (neliels līgumpartneru skaits, kas maksā RASO noteikto apsaimniekošanas likmi) nevar ietekmēt oligopola dalībnieku darbības. DRN maksātājiem, kas noslēguši līgumu ar RASO, ir iespēja reizi gadā slēgt līgumu ar citu RASO⁷⁸, ja tos neapmierina ar RASO noslēgtajā līgumā esošie sadarbības nosacījumi, piemēram, apsaimniekošanas maksas paaugstinājums.
- 110 Tomēr LZP un ZJ tirgus daļu relatīvā stabilitāte liecina, ka DRN maksātāji pamatā saglabā līgumattiecības ar esošajiem tirgus līderiem. Vienlaikus, sākot no 2019. gada, jauno RASO, kas ienāca tirgū 2017., 2018. gadā, tirgus daļa ir palielinājusies par [1–10] procentpunktiem. Tirgū būtiski nemainoties apsaimniekotajam stikla iepakojuma apjomam, secināms, ka daļa DRN maksātāju, kas iepriekš bija LZP un ZJ līgumpartneri, noslēguši līgumus ar jaunajiem RASO, kas ienāca tirgū. Ja līdz 2018. gadam bija konstatējami tikai atsevišķi gadījumi, kad DRN maksātāji, reaģējot uz augstām apsaimniekošanas likmēm, noslēdza līgumu ar kādu no jaunienācējiem tirgū, tad šobrīd tirgū parādījusies cita tendence – DRN maksātāji maina līgumpartnerus, kas norāda uz konkurences attīstību stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū. Vienlaikus, vērtējot LZP un ZJ tirgus daļas stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū 2019.–2020. gadā, secināms, ka DRN maksātājiem būtiskāka, iespējams, ir paļāvība uz ilgi un stabili tirgū strādājošiem RASO, nevis cita RASO noteiktā apsaimniekošanas maksa (likme) un tās pieaugums, tomēr, attīstoties konkurencei, LZP un ZJ uzmanīgi un detalizēti jāvērtē situācijas attīstība tirgū, izsakot piedāvājumus esošajiem un potenciālajiem līgumpartneriem.
- 111 Jaunu tirgus dalībnieku ienākšana stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū varētu būt vieglāka, nekā darbība tajā. Lai arī tirgū ienāk jauni tirgus dalībnieki, tiem, iespējams, ir sarežģīti ievērot normatīvajos aktos noteiktās prasības darbībai izlietotā iepakojuma, t.sk. stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū. Minētais ir uzskatāms par iemeslu, kāpēc jaunie RASO pēc neilgas darbības (1–2 gadi) atstāj izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojumu tirgu. Jāņem vērā, ka izlietotā iepakojuma pārstrādes jaudas Latvijā ir ļoti zemas un lielākoties savāktais izlietotais iepakojums (t.sk. stikls) jāved pārstrādāt uz citām valstīm.
- 112 Gadījumā, ja RASO neizpilda normatīvajos aktos noteiktās prasības, VVD lauž līgumu ar RASO un attiecīgi atbrīvojumu no DRN zaudē tā līgumpartneri. Jaunienācējiem to ierobežoto resursu u.c. iemeslu dēļ, iespējams, ir augstāks risks neizpildīt kādu no normatīvajos aktos noteiktajām prasībām, un līdz ar to – atstāt tirgu. Šādos gadījumos pastāv iespējamība, ka jaunienācēju līgumpartneri kādā periodā zaudē atbrīvojumu no DRN un līdz jauna līguma noslēgšanai ir spiesti maksāt DRN saskaņā ar normatīvajos aktos noteiktajām likmēm.
- 113 Noslēdzot līgumus ar sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem, ar kuriem līgumus noslēgušas pašvaldības, RASO ir jāmaksā dalītās vākšanas infrastruktūras uzturēšanas maksa par izlietotā iepakojuma savākšanas nodrošināšanu minēto

⁷⁶ Noteikumu Nr. 480 4.2. punkts

⁷⁷ Noteikumu Nr. 450 2. punkts

⁷⁸ Noteikumu Nr. 450 5.² punkts

apsaimniekotāju apsaimniekotajos dalītās vākšanas laukumos. Minēto maksu sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem maksā visi RASO par visu to dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu, kuros, atbilstoši atkritumu apsaimniekotāja un RASO noslēgtā līguma nosacījumiem, tiek nodrošināta izlietotā iepakojuma savākšana.

- 114 Dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras uzturēšanas maksu RASO maksā neatkarīgi no: i) tā līgumpartneru (DRN maksātāju) skaita; ii) līgumpartneru tirgū laistā iepakojuma un maksātās apsaimniekošanas maksas apjoma, iii) apsaimniekojamā izlietotā iepakojuma apjoma. Piemēram, maksa par dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu izlietotā iepakojuma savākšanai ir ~ 60 000–80 000 EUR/gadā. Tā ir atkarīga no sadzīves atkritumu apsaimniekotāja: 1) noteiktās dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras uzturēšanas maksas mēnesī; 2) apsaimniekošanā esošo dalītās vākšanas laukumu skaita, par kuru infrastruktūras izmantošanu RASO ir noslēdzis līgumu. Saskaņā ar normatīvajā regulējumā noteikto RASO jābūt noslēgtiem līgumiem par izlietotā iepakojuma savākšanu visos dalītās vākšanas laukumos, kurus apsaimnieko pašvaldības konkursa kārtībā izvēlētais atkritumu apsaimniekotājs⁷⁹.
- 115 Tāpat, lai darbotos izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, RASO ir jābūt finanšu nodrošinājumam. Saskaņā ar normatīvajā regulējumā noteikto, finanšu nodrošinājuma minimālais apmērs ir 50 000 EUR/gadā⁸⁰.
- 116 RASO ienākumus veido RASO līgumpartneru maksājumi (ko veido RASO noteiktā apsaimniekošanas likme un līgumpartneru tirgū laistā iepakojuma apjoms). Līdz ar to RASO ienākumi, uzsākot darbību tirgū (arī darbojoties tirgū), var nesegt RASO izmaksas normatīvajos aktos noteikto obligāto prasību nodrošināšanai darbībai tirgū.
- 117 LZP ieskatā tirgū pastāv pietiekami augstas, bet ļoti pamatotas barjeras (prasības), kas jāizpilda RASO, lai: i) nodrošinātu izlietotā iepakojuma savākšanu un pārstrādi videi un iedzīvotājiem drošā veidā un normatīvos aktos noteiktā apjomā; ii) izveidotu reālu savākšanas punktu un laukumu tīklu visā Latvijas teritorijā, iii) nodrošinātu pietiekamu sabiedrības izglītošanu un iesaisti dalītajā vākšanā.⁸¹
- 118 ZJ norādīja uz prasībām, kas jāizpilda, lai ienāktu izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma tirgū: i) jānodrošina Noteikumos Nr. 480 noteiktais izlietotā stikla iepakojuma savākšanas un pārstrādes apjoms pret klientu tirgū laisto stikla iepakojumu; ii) jānodrošina dalītās vākšanas infrastruktūras pieejamība Latvijas iedzīvotājiem; iii) jānoorganizē 4 komunikācijas pasākumi kalendārā gadā.⁸²
- 119 Ievērojot minēto, kopumā barjeras ieņākšanai un darbībai izlietotā iepakojuma (t.sk. stikla iepakojuma) apsaimniekošanas tirgū vērtējamās kā augstas, jo ir nepieciešams liels finanšu nodrošinājums, kā arī par būtiskām uzskatāmas RASO izmaksas par dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu.
- 120 Izvērtējot TU apkopoto informāciju un izdarītos secinājumus, ZJ norādīja, ka nepiekrīt KP secinātajam par augstu barjeru esamību ieņākšanai izlietotā iepakojuma (t.sk. stikla iepakojuma) apsaimniekošanas tirgū. ZJ uzskata, ka prasības ir atbilstošas potenciālajam riskam, kāds var veidoties gadījumā, ja RASO nepilda līgumā ar VVD un normatīvos aktos izvirzītās prasības. ZJ uzskata, ka bez finanšu nodrošinājuma valstij vienmēr par saviem līdzekļiem vajadzētu novērst jebkuras RASO nepilnīgi veiktās darbības. Arī prasība noslēgt līgumu ar sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem par izlietotā iepakojuma savākšanas nodrošināšanu

⁷⁹ Noteikumu Nr. 480 3.2. punkts

⁸⁰ Noteikumu Nr. 450 17.1. apakšpunkts

⁸¹ LZP 16.03.2021. vēstule Nr. 06-08/29e

⁸² ZJ 16.03.2021. vēstule Nr. 034/21

dalītās vākšanas laukumos ir pamatota, jo RASO ir jānodrošina iespēja iedzīvotājiem bez maksas nodot sašķīrotos izlietotā iepakojuma apjomus. Neveidojot pašiem savu izlietotā iepakojuma savākšanas laukumu tīklu visā Latvijas Republikas teritorijā, bet gan izmantojot jau esošu uzņēmumu infrastruktūru, ir ekonomiski visizdevīgākais veids, kā RASO samazināt šī pakalpojuma izmaksas. ZJ ieskatā secinātais par augstām barjerām ir pretrunā gala ziņojumā iepriekš konstatētajam, ka RASO apsaimniekošanas līgumi var tikt pārslēgti katru gadu un to darbības laiks nav ilgāks par trīs gadiem, un ka jaunu tirgus dalībnieku faktiskā ienākšana tirgū liecina, ka "nepastāv būtiskas barjeras jaunu RASO ienākšanai izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū", savukārt KP apgalvojums, ka nepieciešams "liels finanšu nodrošinājums", kas veido "augstu" barjeru ienākšanai tirgū, nav pamatots ar tirgus izpētes rezultātiem.⁸³

- 121 Izvērtējot iepriekš norādītos ZJ argumentus, KP paskaidro, ka papildus iepriekš minētajam (finanšu nodrošinājuma nepieciešamība, izmaksas par dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu u.c.) par augstu barjeru pastāvēšanu liecina, t.sk. tirgus struktūra. Izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū ilgstoši darbojas divi tirgus līderi, savukārt pārējie tirgus dalībnieki, kuru tirgus daļas (kopā ņemot) nepārsniedz [10–20] %, tirgū darbojas īsu laika periodu, pēc 1–3 gadu perioda to atstājot. Piemēram, darbību izlietotā iepakojuma (t.sk. stikla iepakojuma) apsaimniekošanas tirgū: i) 2020. gada 2. pusgadā pārtrauca LZF; ii) 31.12.2020. - EP.⁸⁴ Sākot ar 2021. gadu konkrētajā tirgū darbojas 5 RASO, un apstāklis, ka 2 RASO pēc 2-3 gadu darbības tirgu atstāja, KP ieskatā norāda to, ka jaunienācēji RASO nespēj izpildīt (vai tiem grūti izpildīt) prasības, kādas noteiktas RASO darbībai tirgū. Tāpat jāņem vērā, ka iepakojuma apsaimniekošanas tirgū kopš 2016. gada nedarbojas individuālās apsaimniekošanas sistēmas. Līdz ar to secināms, ka jaunienācēji RASO spēj pārvarēt barjeras ienākšanai tirgū, bet nespēj tirgū sekmīgi darboties ilgstošā laika periodā tirgū pastāvošo barjeru ietekmē. Vienlaikus jānorāda, ka apstāklis, ka barjeras ienākšanai tirgū ir pamatotas un objektīvi nepieciešamas, neizslēdz apstākli, ka tās ir augstas. Sniedzot viedokli par TU secināto, ZJ nav norādījusi argumentus, kāpēc ZJ nepiekrīt KP secinātajam par augstu barjeru esamību ienākšanai izlietotā iepakojuma (t.sk. stikla iepakojuma) apsaimniekošanas tirgū.

Produkta (pakalpojuma) homogēnums

- 122 Viendabīgus produktus uzskata par homogēniem, ja tie ir ideāli aizstājēji un pircēji neuzskata faktiskas vai reālas atšķirības starp dažādu komersantu piedāvātajiem produktiem, t.i., produktam būtībā ir tādas pašas fiziskās īpašības un kvalitāte kā līdzīgiem citu piegādātāju produktiem. Cena ir vissvarīgākā dimensija, kurā konkurē uzņēmumi, kuru darbība saistīta ar viendabīgu produktu, piemēram, ražošanu.
- 123 Kad patērētājs iegādājas viendabīgu produktu, tas nozīmē, ka visām produkta versijām ir identisks mērķis, un patērētāju, visticamāk, neuztrauc, kuru versiju tas izmanto. Tāpēc par "labākā" produkta (vai pakalpojuma) vienīgo atšķirību būtu uzskatāma tā cena. Šis termins parasti tiek lietots lauksaimniecības produktiem, kā arī, piemēram, ar enerģiju saistītām precēm.
- 124 Homogēniem produktiem nav unikālu fizisko īpašību. Konkurences regulējuma ietvaros viendabīgie produkti bieži tiek salīdzināti un tie kontrastē ar produktiem, kuriem ir atšķirīgas produkta atpazīstamības (identifikācijas) pazīmes (piemēram, dizains, krāsa, zīmols vai jebkura cita īpaša pazīme), kas var piesaistīt patērētāju atšķirīgo gaumi vai vēlmes. Homogēni produkti parasti ir vairāk pakļauti cenu

⁸³ ZJ 25.05.2021. vēstule Nr. 067/2021

⁸⁴ https://registri.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/IP_apsaimn_sistema_2021_02_08.pdf

- saskaņošanai un citiem pret konkurenci vēršiem nolīgumiem (piemēram, vienošanās par tirgus sadalīšanu vai produkcijas ierobežošanu), pamatojoties uz to, ka ir grūtāk konkurēt uz jebkura cita pamata, izņemot cenu⁸⁵.
- 125 Izlietotais stikla iepakojums ir uzskatāms par izejvielu jaunu stikla izstrādājumu, t.sk. stikla iepakojuma ražošanai. Pārstrādātājiem nav būtiski, kur savākts tiem piegādātais izlietotais stikla iepakojums, kas to piegādā, kāds produkts tajā bijis iepakots. Tāpat izlietotā stikla iepakojuma pārstrādei tiek izmantotas vienas un tās pašas iekārtas un tehnoloģijas.
- 126 Tāpat pakalpojums, ko katrs RASO sniedz saviem līgumpartneriem, ir identisks, t.i., atbrīvojums no DRN samaksas. Minētais pakalpojums neatšķiras pēc kvalitātes, pakalpojuma pieejamības, izpildes ātruma u.c. raksturlielumiem. Vienīgais kritērijs, saskaņā ar kuru ir diferencējams katra RASO saviem līgumpartneriem sniegtais pakalpojums, ir katra RASO individuāli noteiktā stikla iepakojuma apsaimniekošanas likme, ar kuru RASO konkurē.
- 127 Izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojums ir nepieciešams noteiktai patērētāju grupai – DRN maksātājiem, kas gatavās produkcijas iepakojšanai izmanto stikla iepakojumu. Neskatoties uz to, ka DRN maksātāji (ražotāji) gatavās produkcijas iepakojšanai izmanto dažāda tilpuma, krāsas un veida stikla iepakojumu, tie maksā vienotu stikla iepakojuma apsaimniekošanas maksu. Vienīgais kritērijs, saskaņā ar kuru RASO nosaka saviem līgumpartneriem piemērojamo apsaimniekošanas maksu, ir stikla iepakojuma apjoms (kg). RASO saviem līgumpartneriem piemēro apsaimniekošanas likmes atlaides, kas var būt atkarīgas, piemēram, no līgumpartnera tirgū laistā stikla iepakojuma apjoma, sadarbības līguma ilguma ar RASO.
- 128 Sadzīves atkritumu apsaimniekotāji izlietotā stikla iepakojuma savākšanai izmanto vienus un tos pašus konteinerus un automašīnas. Lai savākto stikla iepakojumu izmantotu jauna stikla iepakojuma ražošanai, pēc savākšanas to šķiro, ņemot vērā krāsu. Caurskatāmā homogēnas preces tirgū LZP un ZJ apsaimniekošanas likmes (maksas) korelācija ir uzskatāma par ilglaicīgi tirgū pastāvošas situācijas rezultātu, kas izveidojusies no LZP un ZJ spēka samēra tirgū.
- 129 LZP sniedza viedokli par izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojumu, norādot, ka stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojums uzskatāms par viendabīgu pakalpojumu un stikla iepakojums – par viendabīgu produktu.⁸⁶
- 130 ZJ norādīja, ka uzņēmuma realizētais stikla iepakojuma veids (bezalkoholisku vai alkoholisku dzērienu stikla iepakojums) neietekmē uzņēmuma iespēju noslēgt līgumu ar jebkuru RASO, kas, izpildot pienākumu pret klientiem, nodrošina jebkāda veida stikla iepakojuma savākšanu visā Latvijas teritorijā neatkarīgi no iepakojuma rašanās vietas.⁸⁷
- 131 Izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgus ir viendabīgs, un RASO, apsaimniekojot izlietoto stikla iepakojumu, izmanto līdzīgus algoritmus (apsaimniekošanas plāna sastādīšana, līguma noslēgšana ar DRN maksātāju un sadzīves atkritumu apsaimniekotāju, informatīvo pasākumu nodrošināšana, pārstrādes nodrošināšana u.c.), kā rezultātā iespējams samērā precīzi: i) zināt arī konkurentu izmaksu struktūru; ii) aprēķināt peļņas procentu; iii) plānot un izstrādāt apsaimniekošanas likmes (maksas) apmēru nākamajam periodam, ņemot vērā, t.sk. normatīvajos aktos noteiktās prasības savākšanai un pārstrādei.

⁸⁵ [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-592-2227?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-592-2227?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true)

⁸⁶ LZP 16.03.2021. vēstule Nr. 06-08/29e

⁸⁷ ZJ 16.03.2021. vēstule Nr. 034/21

Uzņēmumu spēja kopā darboties neatkarīgi no citiem tirgus dalībniekiem, tai skaitā, arī patērētājiem

- 132 DRN maksātājiem ir iespēja savu tirgū laisto iepakošanu apsaimniekot patstāvīgi. Prasības DRN maksātājam, kas vēlas patstāvīgi apsaimniekot savu tirgū laisto iepakošanu, ir identiskas RASO sniegtajiem pakalpojumiem (izlietotā iepakošanas apsaimniekošanai) noteiktajām prasībām. Līdz ar to, salīdzinot finansiālo un administratīvo slogu un apsaimniekoto izlietotā iepakošanas apjomu, secināms, ka DRN maksātājiem, kas patstāvīgi apsaimniekotu savu tirgū laisto iepakošanu, minētais slogs būtu būtiski lielāks uz vienu izlietotā iepakošanas apsaimniekojamo vienību, nekā tas ir RASO, kas apsaimnieko visu savu līgumpartneru (DRN maksātāju) tirgū laisto iepakošanu.
- 133 Pieprasījumu pēc RASO piedāvātā pakalpojuma (izlietotā iepakošanas apsaimniekošana) veido DRN maksātāji, kas, noslēdzot līgumu ar RASO, saņem atbrīvojumu no DRN samaksas. Līdz ar to RASO nevar darboties, jo katrs DRN maksātājs patstāvīgi var apsaimniekot savu tirgū laisto iepakošanu un līdz ar to DRN maksātājiem (patērētājiem) nav nepieciešami RASO sniegtie pakalpojumi.
- 134 LZP ieskatā RASO var darboties salīdzinoši neatkarīgi no klientiem, savukārt nevar darboties neatkarīgi no citiem tirgus dalībniekiem – pašvaldībām, atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem, atkritumu tirgotājiem un starpniekiem, pārstrādes uzņēmumiem, reģenerācijas veicējiem Latvijā un citās pasaules valstīs.⁸⁸
- 135 ZJ uzskata, ka stikla iepakošanas apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzēji nevar darboties neatkarīgi no citiem tirgus dalībniekiem un klientiem.⁸⁹
- 136 Labumu no kopīgas darbības LZP un ZJ var gūt, ja tie tirgū ievēro vienotu rīcības politiku. Tāpēc tiem būtu jāsabalansē savi lēmumi un rīcība, piemēram, vienlaicīgi (saskaņoti) palielinot savas tirgus daļas. Izvērtējot stikla iepakošanas apsaimniekošanu raksturojošos datus, KP konstatēja, ka ZJ no 2017. gada būtiski palielināja stikla iepakošanas apsaimniekošanas apjomu un savu tirgus daļu. Vienlaikus LZP apsaimniekotais stikla iepakošanas apjoms un tirgus daļa no 2017. gada būtiski samazinājās. Līdz ar to, ņemot vērā tikai tirgus daļas kritēriju, pirmšķietami secināms, ka LZP un ZJ stikla iepakošanas apsaimniekošanas tirgū darbojas patstāvīgi un neatkarīgi viens no otra un negūst labumu no kopīgas rīcības tirgū. Gadījumā, ja LZP un ZJ ievērotu vienotu rīcības politiku attiecībā uz tirgus daļas kritēriju, to apsaimniekotais stikla iepakošanas apjoms (un līdz ar to tirgus daļa) palielinātos (vai samazinātos) saskaņoti, kopīgi gūstot labumu no vienas rīcības tirgū.
- 137 Tomēr tirgus daļas kritērijs, tai vienlaicīgi samazinoties (palielinoties), iespējams, nebūtu uzskatāms par vienīgo apstākli, kas norāda uz tirgus dalībnieku vienotu rīcību tirgū, t.i., par vienotu rīcību liecina arī cita veida darbības, piemēram, jaunienācēju radītā ietekme uz tirgus līderu piemērotajām apsaimniekošanas likmēm. Izvērtējot LZP un ZJ piemērotās vidējās apsaimniekošanas likmes 2018. – 2020. gadā (periods, kad tirgū ienāk jaunie RASO), secināms, ka LZP un ZJ turpina saglabāt vidējās apsaimniekošanas likmes esošajā līmenī, tās nesamazinot.
- 138 Minētais pirmšķietami norāda uz LZP un ZJ pozīciju stabilitāti tirgū, neietekmējoties no tirgus struktūras izmaiņām. Jaunienācēji, piemērojot zemākas vidējās apsaimniekošanas likmes, noslēdza līgumus ar bijušajiem LZP un ZJ līgumpartneriem, rezultātā 2019.–2020. gadā par [1–10] % palielinot savu kopējo tirgus daļu stikla iepakošanas apsaimniekošanas tirgū. LZP un ZJ vidējo apsaimniekošanas likmi 2019. –2020. gadā nesamazināja, lai atgūtu bijušos

⁸⁸ LZP 16.03.2021. vēstule Nr. 06-08/29e

⁸⁹ ZJ 16.03.2021. vēstule Nr.034/21

- līgumpartnerus un palielinātu tirgus daļu līdz, piemēram, 2017. gada līmenim. Vienlaikus jaunienācēji RASO, ieguvuši zināmu stabilitāti tirgū, 2020. gada 4. ceturksnī palielināja vidējo apsaimniekošanas likmi, pirmšķietami padarot to minimāli atšķirīgu no LZP un ZJ piemērotās vidējās apsaimniekošanas likmes.
- 139 Jaunienācēju rīcība, palielinot vidējo apsaimniekošanas likmi līdz LZP un ZJ piemērotās likmes līmenim, pirmšķietami liecina par jaunienācēju sekošanu tirgus līderiem. LZP un ZJ reakcijas trūkums uz jaunu tirgus dalībnieku ienākšanu tirgū un tirgus daļas zaudēšanu, pirmšķietami norāda uz to kopīgo tirgus varu stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, un attiecīgi uz LZP un ZJ vienotu rīcību tirgū, kopīgi gūstot labumu.
- 140 Izvērtējot TU apkopoto informāciju un izdarītos secinājumus, ZJ nepiekrīt, ka jaunienācēju rīcība, palielinot vidējo apsaimniekošanas likmi līdz LZP un ZJ piemērotās likmes līmenim, pirmšķietami liecina par jaunienācēju sekošanu tirgus līderiem. ZJ uzskata, ka citu RASO vidējās stikla apsaimniekošanas likmes palielināšana līdz ZJ līmenim norāda uz to, ka sākotnēji RASO bija ienākuši tirgū ar neadekvāti zemām likmēm, lai iegūtu tirgus daļu. ZJ uzskata, ka RASO stikla iepakojuma apsaimniekošanas likmju izlīdzināšanās norāda uz patiesajām stikla iepakojuma apsaimniekošanas izmaksām, kuras jaunienācēji sākotnēji ignorē. ZJ vienlaikus norāda, ka iemesls, kāpēc ZJ nereaģēja uz jaunienācēju RASO piemērotām zemākām likmēm, bija tāds, ka ZJ noteiktā stikla iepakojuma apsaimniekošanas likme atbilst reālajām izmaksām, un ZJ nebija iespēju veikt būtiskas likmes izmaiņas. ZJ ieskatā, vērtējot ZJ cenu politiku, KP gala ziņojumā neatspoguļo, ka būtu izvērtējusi un ņēmusi vērā ZJ pakalpojumu sniedzēju tirgus varu (apstākļus saistītajos tirgos un to ietekmi uz RASO stikla iepakojuma apsaimniekošanas likmēm)⁹⁰.
- 141 Izvērtējot iepriekš norādītos ZJ argumentus, KP paskaidro, ka tirgū esošo apsaimniekošanas likmju izlīdzināšanās, t.i., jaunienācēju rīcība, palielinot vidējo apsaimniekošanas likmi līdz tirgus līderu piemērotajai likmei, norāda, ka: 1) jaunienācēji seko tirgus līderu rīcībai un to piemērotajām apsaimniekošanas likmēm; 2) tirgū darbojas spēcīgi tirgus līderi, kas tirgū realizē tirgus varu, un jaunienācēji nespēj piemērot saviem līgumpartneriem zemāku apsaimniekošanas likmi ilgstošā laika periodā. KP paskaidro, ka TU izpētes mērķis bija izvērtēt, vai un ar ko pamatojams LZP un ZJ piemēroto apsaimniekošanas likmju pieaugums 2018. gadā. TU mērķis nebija izvērtēt RASO pakalpojumu sniedzēju, t.sk. saistītajos tirgos esošās situācijas ietekmi uz RASO piemērotajām apsaimniekošanas likmēm. Vienlaikus saistītajos tirgos darbojošos tirgus dalībnieku RASO sniegto pakalpojumu maksa ir uzskatāma par RASO apsaimniekošanas likmi pamatojošo izmaksu struktūras sastāvdaļu, kas, savukārt, tika vērtētas TU ietvaros.
- 142 Vienlaikus jāņem vērā, ka LZP un ZJ nodrošina atbrīvojuma saņemšanu no DRN par visa veida iepakojumu, ko DRN maksātāji laiž tirgū. Visu iepakojuma veidu apsaimniekošana tirgū notiek pēc līdzīga mehānisma, pastāvot atšķirīgām tikai katra RASO patstāvīgi noteiktām katram iepakojuma veidam piemērojamām apsaimniekošanas likmēm un normatīvajā regulējumā noteiktām reģenerācijas normām. Līdz ar to, ja KP vērtētu situāciju izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū kopumā, varētu būt saskatāma LZP un ZJ iespējamā vienotā tirgus politika, jo stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgus ir viens no izlietotā iepakojuma veidiem, ko apsaimnieko LZP un ZJ. Normatīvais regulējums neliedz iepakotājiem slēgt līgumus par dažādu iepakojuma veidu apsaimniekošanu ar dažādiem RASO, tomēr pamatā iepakotāji slēdz līgumu ar vienu RASO par visa veida iepakojuma apsaimniekošanu. Šāda iepakotāju rīcība uzskatāma par iespējamās vienotās

⁹⁰ ZJ 25.05.2021. vēstule Nr.067/2021

tirgus politikas veidošanās sekmējošu faktoru izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū.

- 143 Pēc TU apkopotās informācijas un izdarīto secinājumu izvērtēšanas ZJ norādīja, ka ZJ ieskatā nav korekti secinājumus, kas izdarīti tirgus izpētes par izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas uzraudzību ietvaros, attiecināt arī uz citu izlietotā iepakojuma veidu apsaimniekošanu, jo tirgus uzraudzība veikta un atbildes uz informācijas pieprasījumiem sniegtas tieši attiecībā uz izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanu.⁹¹
- 144 Izvērtējot iepriekš norādīto ZJ argumentu, KP paskaidro, ka TU ietvaros KP vērtēja situāciju stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, t.sk. norādot, ka stikla iepakojums ir viens no iepakojuma veidiem, ko RASO apsaimnieko. Izvērtējot tās rīcībā esošo informāciju, KP secināja, ka RASO, kas darbojas stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, apsaimnieko arī cita veida izlietoto iepakojumu. Normatīvajā regulējumā noteiktās prasības (finanšu nodrošinājums, līgumi ar dalītās vākšanas laukumu apsaimniekotājiem par dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu izlietotā iepakojuma savākšanai, noteikts informatīvo pasākumu skaits u.c.) vienādi attiecas uz visa veida iepakojuma apsaimniekošanu. Vienīgā normatīvajos aktos noteiktā prasība, kas uz katru iepakojuma veidu attiecināma individuāli, ir pārstrādes un reģenerācijas apjoms, kas katram iepakojuma veidam noteikta atšķirīga. Saskaņā ar TU secināto: i) vairākās ES valstīs, t.sk. Latvijā, izlietotā iepakojuma apsaimniekošana tiek uzskatīta par vienu pakalpojumu; ii) iepakotāji no savas ērtības skatu punkta uz izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu parasti skatās kā uz vienu produktu; iii) Latvijā nav RASO, kas nodarbotos tikai ar viena veida iepakojuma apsaimniekošanu. Tāpat gadījumā, ja viena līgumpartnera visa veida iepakojuma apsaimniekošanas ietvaros veidojas zaudējumi par stikla iepakojuma apsaimniekošanu, tos nosedz ar peļņu no citu iepakojumu apsaimniekošanas no šī paša līgumpartnera apsaimniekošanas maksas. Sniedzot viedokli par TU secināto, ZJ nav norādījusi argumentus, kas pamatotu pretējo, proti, ka TU ietvaros izdarītie secinājumi par stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgu nav attiecināmi uz izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu kopumā.
- 145 Ņemot vērā iepriekš minēto, pirmšķietami secināms, ka stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū pastāv pazīmes, kas norāda uz LZP un ZJ kopīgu rīcību tirgū, darbojoties neatkarīgi no citiem tirgus dalībniekiem.

Starp uzņēmumiem pastāvošās ekonomiskās (piemēram, vienošanās) vai strukturālās (piemēram, paredzama apvienošanās) saites

- 146 Lai gan strukturālo saišu pastāvēšana nav izšķirošais kritērijs kolektīvā dominējošā stāvokļa novērtēšanā, tomēr ir vērā ņemams.
- 147 Saskaņā ar LZP gada konsolidētajā pārskatā par 2018. gadu norādīto ZJ ir viens no LZP akcionāriem, kam pieder 6,54 % LZP akciju.
- 148 Attiecībā uz saišu (piemēram, ekonomisko, strukturālo, cita veida) pastāvēšanu starp stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma sniedzējiem LZP un ZJ norādīja, ka ZJ brīvajā tirgū ir ieguvusi savā īpašumā 6,54 % LZP akcijas⁹², bet kā mazākuma akcionāram ZJ nav nekādas ietekmes (nav ne valdes, ne padomes locekļa) LZP, tāpat ZJ nekad nav saņēmusi dividendes no LZP.⁹³
- 149 Ņemot vērā iepriekš minēto, nav pamata uzskatīt: i) LZP un ZJ par vienu tirgus dalībnieku; ii) ka ZJ ir izšķiroša ietekme LZP. Vienlaikus secināms, ka LZP un ZJ

⁹¹ ZJ 25.05.2021. vēstule Nr. 067/2021

⁹² LZP 16.03.2021. vēstule Nr. 06-08/29e

⁹³ ZJ 16.03.2021. vēstule Nr. 034/21

starpā pastāv strukturāla saite, kuras pastāvēšana var sekmēt LZP un ZJ kopīgas tirgus politikas veidošanu un pastāvēšanu.

- 150 Pēc TU apkopotās informācijas un izdarīto secinājumu izvērtēšanas ZJ kategoriski nepiekrīt secinātajam, ka LZP un ZJ ievēro kopīgu politiku, jo ZJ ieskatā: 1) nav atrodami pierādījumi par saskaņotām darbībām starp LZP un ZJ; 2) nekāda veida darbību saskaņošana nav notikusi. ZJ norāda, ka nav pierādījumu, ka strukturālā saite 6.54 % LZP akciju (kuras ZJ ieguvusi brīvajā tirgū) veicinātu kopīgas tirgus politikas veidošanu. ZJ piederošās LZP akcijas nedod nekādu ietekmi pār LZP komercdarbību, ZJ nav ne valdes, ne padomes locekļa LZP, kā arī ZJ nekad nav saņēmusi no LZP dividendes. Vienlaikus KP secinājums par "*kopīgu politiku*" paralēlu (nesaskaņotu) rīcību oligopola apstākļos ZJ ieskatā nav pamatots ar tirgus izpētes rezultātiem. ZJ cenu politika ir pamatota tikai un vienīgi ar reālajām izmaksām, kuras savukārt nosaka globālās tendences.⁹⁴
- 151 Izvērtējot iepriekš norādīto ZJ argumentu, KP paskaidro, ka TU ietvaros KP kopsakarā vērtēja vairākus kritērijus, pamatojoties uz kuriem iespējams secināt, vai pastāv pazīmes, ka konkrētā tirgus dalībnieki ievēro kopīgu politiku. KP vērtēja situāciju konkrētajā tirgū kopumā, nevērtējot kādu atsevišķu kritēriju, piemēram, strukturālās saites starp tirgus dalībniekiem, atrauti no pārējiem kritērijiem. To, ka LZP un ZJ rīcībā vērojama kopīgas politikas ievērošana, norādīja vairāki TU ietvaros izvērtētie kritēriji. Strukturālu saišu esamība tirgus dalībnieku starpā nav izšķirošais kritērijs, bet tas ir viens no kopīgas politikas ievērošanu veicinošiem kritērijiem. ZJ nav norādījusi, kādas globālās tendences ietekmē ZJ izmaksas, ar kurām pamatota ZJ piemērotā apsaimniekošanas likme, tāpat TU mērķis nebija pētīt globālo tendenču ietekmi uz izmaksām un attiecīgi apsaimniekošanas likmi. ZJ sniedza informāciju par apsaimniekošanas likmi pamatojošām izmaksām un to apjomu, savukārt KP, izvērtējot tās rīcībā esošo informāciju, secināja, ka ZJ piemērotā apsaimniekošanas likme ir pamatota. Sniedzot viedokli par TU secināto, ZJ nav norādījusi argumentus, kāpēc ZJ nepiekrīt KP secinātajam par LZP un ZJ kopīgas politikas ievērošanu.

8. Secinājumi

- 152 LZP un ZJ apsaimnieko visa veida izlietoto iepakojumu: plastmasu, metālu, papīru un kartonu. Normatīvajā regulējumā noteiktās prasības, piemēram, attiecībā uz līgumu slēgšanu ar DRN maksātājiem un atkritumu apsaimniekotājiem, ir identiskas stikla iepakojuma apsaimniekošanai noteiktajām prasībām. Katram iepakojuma veidam: 1) normatīvajos aktos ir noteiktas atšķirīgas reģenerācijas normas; 2) katrs RASO nosaka no citiem iepakojuma veidiem atšķirīgu apsaimniekošanas likmi, ko piemēro saviem līgumpartneriem. Līdz ar to iepriekš minētie raksturlielumi ir vienīgie, kas pirmšķietami raksturo viena izlietotā iepakojuma veida apsaimniekošanas tirgu no cita izlietotā iepakojuma veida apsaimniekošanas tirgus.
- 153 Kritēriji, saskaņā ar kuriem vērtēta LZP un ZJ kolektīvā dominējošā stāvokļa esamība stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, izmantojami arī, atsevišķi vērtējot katru no izlietotā iepakojuma veidiem un izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgu kopumā. Pirmšķietami arī pārējie iepakojuma veidi, ko apsaimnieko LZP un ZJ, atbilst iepriekš vērtētajiem kolektīvo dominējošo stāvokli veicinošajiem kritērijiem: tirgus caurspīdīgums, produkta homogenitāte, augstas barjeras ienākšanai tirgū u.c.
- 154 Tirgus caurspīdīguma, produkta (pakalpojuma) homogenitātes, augstu barjeru un strukturālo saišu esamības kritērijs liecina, ka pastāv pazīmes par LZP un ZJ kolektīvo dominējošo stāvokli.

⁹⁴ ZJ 25.05.2021. vēstule Nr. 067/2021

- 155 Uz tirgus dalībnieku vienotu rīcību var norādīt arī tirgus līderu darbība (vai bezdarbība), reaģējot uz tirgus struktūras izmaiņām un to radīto ietekmi uz tirgus līderu pozīciju tirgū. LZP un ZJ 2019. –2020. gadā piemēroto vidējo apsaimniekošanas likmju stabilitāte (un pieaugums) pirmšķietami norāda uz LZP un ZJ pozīciju stabilitāti tirgū, neietekmējoties no tirgus struktūras izmaiņām un kopējās tirgus daļas samazinājumu.
- 156 Jaunienācēju rīcība, palielinot vidējo apsaimniekošanas likmi līdz LZP un ZJ piemērotās likmes līmenim, pirmšķietami liecina par jaunienācēju sekošanu tirgus līderiem. LZP un ZJ reakcijas trūkums uz jaunu tirgus dalībnieku ienākšanu tirgū un tirgus daļas zaudēšanu, pirmšķietami norāda uz to kopīgo tirgus varu stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, un attiecīgi uz LZP un ZJ vienotu rīcību tirgū, kopīgi gūstot labumu.
- 157 LZP, ZJ un pārējo RASO piemērotā vidējā apsaimniekošanas likme 2020. gada 4. ceturksnī ir robežās no (*) EUR/kg līdz (*) EUR/kg, t.i., tā atšķiras par (*) EUR/kg. Piemēram: vidējās apsaimniekošanas likmes 2020. gada 2. ceturksnī bija robežās no (*) EUR/kg līdz (*) EUR/kg, līdz ar to vidējo apsaimniekošanas likmju atšķirība bija (*) EUR/kg. Tādējādi 2020. gada 4. ceturksnī tirgū darbojošos RASO vidējās apsaimniekošanas likmes ir izlīdzinājušās, palielinoties (vai tuvinoties) tirgus līderu piemērotajām vidējām apsaimniekošanas likmēm. Tādējādi RASO līgumpartneriem potenciāli samazināsies interese slēgt līgumu ar citu RASO pēc esošā līguma termiņa beigām. Minētais pirmšķietami varētu norādīt, ka nākotnē stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū: i) tirgus daļas varētu nemainīties vai ii) samazināties jaunienācēju RASO tirgus daļa, ja daļa to līgumpartneru pieņems lēmumu atgriezties pie ZJ vai LZP, jo nesaņems lētāku pakalpojumu no jaunienācējiem RASO.
- 158 Arī stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma tirgus līderu ieskatā: i) stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojums ir uzskatāms par viendabīgu pakalpojumu; ii) stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgus uzskatāms par caurredzamu; iii) barjeras ienākšanai tirgū vērtējamas kā būtiskas.
- 159 Lai gan LZP un ZJ ir pauduši atšķirīgu viedokli par RASO iespēju darboties neatkarīgi, t.i., LZP ieskatā RASO var darboties neatkarīgi no klientiem, bet nevar darboties neatkarīgi no citiem pakalpojumu sniedzējiem, kas nodrošina stikla iepakojuma savākšanu, pārstrādi u.c., savukārt ZJ ieskatā RASO nevar darboties neatkarīgi no, t.sk. klientiem, KP ieskatā LZP un ZJ sniegtais viedoklis par stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma tirgu raksturojošām pazīmēm ir jāvērtē kopsakarā ar LZP sniegto viedokli par RASO darbību izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, t.i., RASO, kas apsaimnieko stikla iepakojumu, apsaimnieko arī cita veida izlietoto iepakojumu. Līdz ar to RASO ir plašākas iespējas veidot kopīgu politiku ne tikai stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, bet izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū kopumā, nodrošinot tirgus varas saglabāšanu un stiprināšanu.
- 160 Ņemot vērā iepriekš minētos kolektīvo dominējošo stāvokli raksturojošos kritērijus un izdarītos secinājumus par stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgus raksturojošo rādītāju atbilstību iepriekš minētajiem kritērijiem (t.sk. LZP un ZJ sniegto viedokli par stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma tirgu), pastāv pazīmes, ka LZP un ZJ, iespējams, varētu atrasties kolektīvā dominējošā stāvoklī 2015.–2020. gadā izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū.
- 161 Vienlaikus kolektīvā dominance, tāpat kā dominējošs stāvoklis tirgū pats par sevi, nav aizliegta, bet ir aizliegta tās ļaunprātīga izmantošana. Attiecīgi dominējošam tirgus dalībniekam ir jāpievērš īpaša uzmanība, lai dominances izmantošana tiktu saprātīgi pamatota, jo tā rīcība var tikt vērtēta KL 13. panta kontekstā.

Dominējošam tirgus dalībniekam ir īpaša atbildība neļaut tā rīcībai kropļot patiesu, netraucētu konkurenci tirgū.⁹⁵

- 162 Kolektīvās dominances ļaunprātīga izmantošana var izpausties kā rīcība, kas ir daļa no netiešas vienošanās tirgus dalībnieku starpā (klusējot), nevis tāda, ko tirgus dalībnieks var īstenot viens pats. Attiecīgi kolektīvā dominējošā stāvoklī esošiem tirgus dalībniekiem ir atbildība izvērtēt savas rīcību, vai tā ir ekonomiski pamatota, vai nekavē un nekropļo konkurenci tirgū.
- 163 Pēc TU apkopotās informācijas un izdarīto secinājumu izvērtēšanas ZJ nepiekrīt secinātajam, ka "*pastāv pazīmes par LZP un ZJ kolektīvo dominējošo stāvokli stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū*". ZJ ieskatā KP nav secinājusi, ka ZJ piemērotu tādas cenas, kas ir virs cenām, kādas varētu tikt piemērotas tirgū ar veselīgu konkurenci (*supra competitive pricing*). Tieši pretēji, KP ir secinājusi, ka: 1) LZP un ZJ noteiktās apsaimniekošanas likmes un to pieaugums 2018.–2020. gadā uzskatāms par pamatotu; 2) nav konstatējams saskaņots LZP un ZJ tirgus daļas palielinājums, savukārt tam, kāpēc ZJ nereaģēja uz jaunpienācēju RASO piemērotām zemākām likmēm, ZJ ir sniegusi skaidrojumu.⁹⁶ ZJ uzskata, ka secinājums par kolektīvo dominējošo stāvokli ir pretrunā ar citiem gala ziņojuma secinājumiem, jo īpaši ar to, ka: 1) jaunpienācēji pakāpeniski palielina savu tirgus daļu, konkurējot ar tirgus līderiem; 2) izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma nodrošināšanas teritorija ir vērtējama plašāk nekā Latvijas ģeogrāfiskā teritorija. Minētie secinājumi ZJ ieskatā ir pretrunā vai vismaz nav pienācīgi izvērtēti, KP izdarot secinājumu, ka "*konkrētā tirgus struktūrai ir oligopoliska tirgus pazīmes*", t.i., nav ņemts vērā konkurentu un potenciālo konkurentu, tostarp ārvalstu, konkurences spiediens.⁹⁷
- 164 Izvērtējot iepriekš norādīto ZJ argumentu, KP paskaidro, ka KP kompetencē ir definēt konkrēto tirgu, noteikt tirgus daļas konkrētajā tirgū un, ņemot vērā iepriekš minēto, konstatēt: 1) vai pastāv pazīmes, kas pirmšķietami norāda uz tirgus dalībnieku iespējamu atrašanos dominējošā (t.sk. kolektīvā) stāvoklī vai 2) tirgus dalībnieka/dalībnieku atrašanos dominējošā (t.sk. kolektīvā) stāvoklī. KP paskaidro, ka atrašanās kolektīvā dominējošā stāvoklī nav aizliegta, ir aizliegta dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, kas var izpausties, t.sk. kā netaisnīgu pirkšanas vai pārdošanas cenu tieša vai netieša uzspiešana vai piemērošana. Veicot TU, KP konstatēja, ka LZP un ZJ piemērotās apsaimniekošanas likmes ir pamatotas un līdz ar to TU ietvaros vērtētajā periodā nav uzskatāmas par netaisnīgām. Sniedzot viedokli par TU secināto, ZJ nav norādījusi argumentus, kāpēc ZJ nepiekrīt KP secinājumam par pazīmju esamību, kas norāda uz iespējamu LZP un ZJ atrašanos kolektīvā dominējošā stāvoklī.
- 165 Ievērojot arī minēto, KP izvērtēja, vai LZP un ZJ piemērotās stikla iepakojuma apsaimniekošanas likmes un to pieaugums, sākot no 2018. gada 1. ceturkšņa, uzskatāms par pamatotu.

9. RASO un DRN maksātāju līgumu slēgšana

- 166 Iepakotāji jeb DRN maksātāji nav ierobežoti slēgt līgumus ar vairākiem RASO, ar katru RASO slēdzot līgumu par atšķirīga iepakojuma materiāla veida apsaimniekošanu. Par izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku **viena materiāla veida** apsaimniekošanu līgumu drīkst slēgt **tikai ar vienu** RASO. Ja VVD konstatē, ka DRN maksātājs līgumu par izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku viena materiāla veida apsaimniekošanu ir noslēdzis ar vairākiem

⁹⁵ EST 09.11.1983. spriedums lietā 322/81 *Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Komisija*, 57. punkts, pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61981CJ0322&from=LV>

⁹⁶ ZJ 25.05.2021. vēstules Nr. 067/2021 1. punkts

⁹⁷ ZJ 25.05.2021. vēstule Nr. 067/2021

RASO, attiecīgo DRN maksātāju rakstiski brīdina par konstatēto pārkāpumu un uzdod saglabāt līgumattiecības tikai ar vienu RASO⁹⁸.

- 167 Apsaimniekotājs, ja nepieciešams, ne biežāk kā reizi ceturksnī līdz katra ceturkšņa otrā mēneša piecpadsmītajam datumam iesniedz VVD informāciju par izmaiņām līgumpartneru (t.i., DRN maksātāju) sarakstā, piesakot jaunus līgumpartnerus atbrīvojuma no DRN piemērošanai, norāda noslēgtā līguma datumu, numuru un iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku veidus, par kuriem tiek pieprasīts atbrīvojums no DRN samaksas⁹⁹.
- 168 VVD pieņem lēmumu par atbrīvojuma no DRN samaksas piemērošanu pieteiktajiem līgumpartneriem. Jaunajiem apsaimniekošanas sistēmas līgumpartneriem atbrīvojumu no DRN piemēro ar nākamā ceturkšņa pirmo datumu pēc minētā VVD lēmuma pieņemšanas¹⁰⁰.
- 169 DRN maksātājs, noslēdzot līgumu ar RASO par dalību apsaimniekošanas sistēmā, maksā apsaimniekošanas maksu (likmi) par katru iepakojuma veidu, ko DRN maksātājs pirmais ieved Latvijā realizācijai kopā ar precī un citos DRN likumā minētajos gadījumos. Iepakojuma apsaimniekošanas maksu (likmi), diferencējot to pa iepakojuma veidiem, nosaka RASO.

10. Stikla iepakojuma apsaimniekošanas maksa (likme) un tās noteikšana

- 170 DRN maksātājs, kurš ir atbrīvots no DRN samaksas¹⁰¹, no saviem līdzekļiem sedz izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas izmaksas, ieskaitot šo atkritumu dalītās vākšanas, šķirošanas un pārstrādes vai reģenerācijas izmaksas, t.i., apsaimniekošanas izmaksas.
- 171 Līdz ar to DRN maksātājam, kas ir atbrīvots no DRN samaksas, ir jāsedz izmaksas, kādas rodas RASO, nodrošinot DRN maksātāja darbības rezultātā radītā izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas izmaksas. DRN maksātāju un RASO noslēgtie līgumi paredz, ka DRN maksātāji: 1) informē RASO par kopā ar precī realizētajiem (vai Latvijā realizācijai ievestajiem) iepakojuma apjomiem un iepakojuma materiālu veidiem; 2) maksā par katru iepakojuma materiāla veidu atbilstoši realizētajam iepakojuma apjomam un RASO noteiktajai apsaimniekošanas maksai (likmei).

11. Apsaimniekošanas maksas (likmes) piemērošanas kritēriji

- 172 RASO visiem DRN maksātājiem var piemērot vienādu apsaimniekošanas maksu (likmi), tomēr saskaņā ar KP rīcībā esošo informāciju RASO diferencē DRN maksātājiem piemērojamo apsaimniekošanas maksu, ņemot vērā vairākus kritērijus. RASO norādījuši šādus kritērijus:
- 1) DRN maksātāja plānotie stikla iepakojuma apjomi. Jo lielāks paredzamais stikla iepakojuma apjoms, jo izdevīgāka apsaimniekošanas maksa klientam tiks piedāvāta¹⁰²;
  - 2) DRN maksātāja iepakojuma veidi un apjoms, DRN maksātāju kopējais iepakojuma daudzums, DRN maksātāja līdzdalība izlietotā iepakojuma savākšanā, līguma darbības termiņš¹⁰³;
  - 3) ņemot vērā savstarpējo konkurenci ar citiem RASO, nepieciešamība saglabāt pozitīvu rentabilitāti no darījuma, un DRN maksātāja piensums

⁹⁸ Noteikumu Nr. 480 18. punkts

⁹⁹ Noteikumu Nr. 480 16. punkts

¹⁰⁰ Noteikumu Nr. 480 17. punkts

¹⁰¹ Atbilstoši DRNL 8. panta pirmajai daļai

¹⁰² EP 07.05.2019. vēstule Nr. 1-19/060e

¹⁰³ ZC 15.05.2019. vēstule Nr. 152/19

kopējā apgrozījuma struktūrā¹⁰⁴;

- 4) tā kā izlietotais stikla iepakojums pamatā (98 %) ¹⁰⁵ rodas mājstaimniecībās un to var savākt tikai no dalītās vākšanas konteineriem, vai uz šķirošanas līnijas atšķirojot no kopējās izlietotā iepakojuma vai sadzīves atkritumu masas, izlietotais stikla iepakojums ir smags pēc svara un enerģijas patēriņa ziņā dārgi pārstrādājams. Stikla savākšana ir visdārgākā no izmaksu viedokļa. Ja LZP slēdz līgumu ar līgumpartneri, kas novieto tirgū daudz stikla iepakojuma, tad, vienojoties par apsaimniekošanas maksu, tiek ņemts vērā, kā LZP varēs nodrošināt šī stikla iepakojuma atpakaļsavākšanu un pārstrādi¹⁰⁶;
- 5) lai nodrošinātu normatīvajos aktos noteikto pārstrādes un reģenerācijas normu izpildi 2019. un 2020. gadā, LZP bija nepieciešams Latvijas teritorijā izvietot papildus stikla šķirošanas konteinerus, ko LZP veica un turpina veikt sadarbībā ar atkritumu apsaimniekotājiem. Viena stikla konteineru izmaksas ir 200–1000 EUR, kas prasa papildu investīcijas no atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem, kā rezultātā palielinās atkritumu apsaimniekotāju piemērotais stikla iepakojuma savākšanas tarifs, kas LZP ir jāapmaksā¹⁰⁷;
- 6) stikla iepakojumam ir nepieciešama speciāla savākšanas tehnika un atsevišķs maršruts, stikla iepakojumu nav iespējams vākt kopā ar citu iepakojumu (kā to var darīt, kopā savācot plastmasu, metālu un papīru/kartonu)¹⁰⁸;
- 7) stikla pārstrāde salīdzinoši ir visdārgākā, jo izlietotās enerģijas ziņā tā ir ar vismazāko atdevi. Latvijā stikla iepakojumu nepārstrādā neviens uzņēmums, un tas jāeksportē pārstrādei uz citām valstīm: Igauniju, Lietuvu u.c.¹⁰⁹;
- 8) pastiprinoties normatīvajos aktos noteiktajām prasībām, kas jāizpilda RASO, ir pieaudzis arī administratīvais slogs dokumentu sagatavošanai (atskaites, vides atļauju¹¹⁰, līgumu kopiju un pārstrādes gala apliecinājumu iesniegšana VVD)¹¹¹.

173 Līdz ar to secināms, ka RASO DRN maksātājiem piemērotās apsaimniekošanas likmes nosaka, galvenokārt, ņemot vērā izlietotā iepakojuma veidus un kopējo apsaimniekojamo apjomu, ar stikla iepakojuma apsaimniekošanu saistītās izmaksas, normatīvajos aktos noteiktās prasības un resursu patēriņu minēto prasību izpildei, kā arī līguma darbības termiņu.

12. Stikla iepakojumam piemērotās apsaimniekošanas maksas (likmes)

174 RASO sniedza informāciju par mazāko, lielāko un vidējo apsaimniekošanas likmi, kāda tiek piemērota DRN maksātājiem.

¹⁰⁴ ZJ 15.05.2019. vēstule Nr. 185/19

¹⁰⁵ LZP 15.01.2021. vēstule Nr. 06-08/1e

¹⁰⁶ LZP vēstule

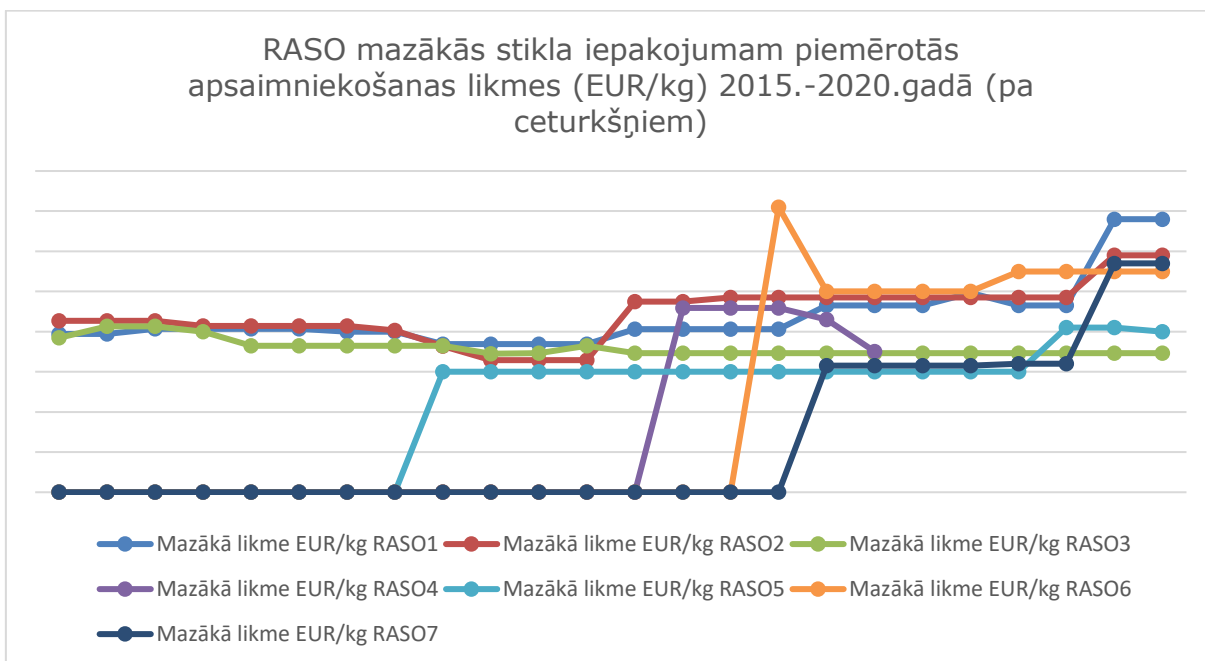
¹⁰⁷ LZP 15.01.2021. vēstule Nr. 06-08/1e

¹⁰⁸ LZP 15.01.2021. vēstule Nr. 06-08/1e

¹⁰⁹ LZP 15.01.2021. vēstule Nr. 06-08/1e

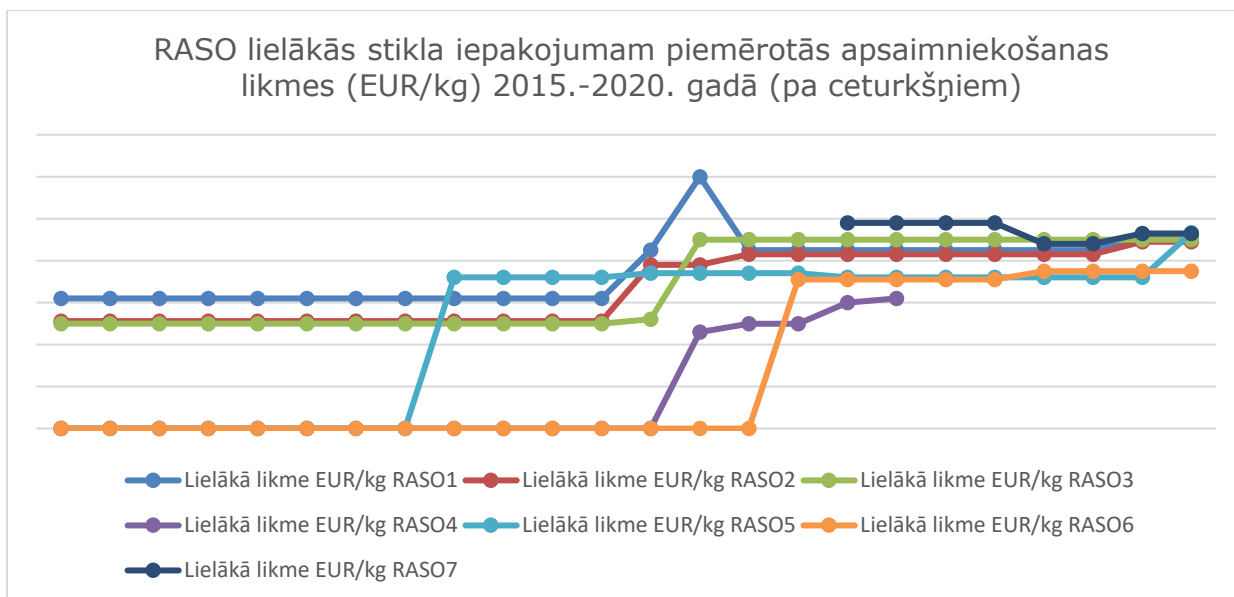
¹¹⁰ Piemēram, vienas ārvalsts pārstrādātāja vides atļaujas tulkošana latviski izmaksā aptuveni 300-600 EUR un tādas gadā ir jātulko vismaz 30 (saskaņā ar LZP 15.01.2021. vēstulē Nr. 06-08/1e norādīto)

¹¹¹ LZP 15.01.2021. vēstule Nr. 06-08/1e

5. attēls. Mazākās stikla iepakojumam piemērotās apsaimniekošanas likmes

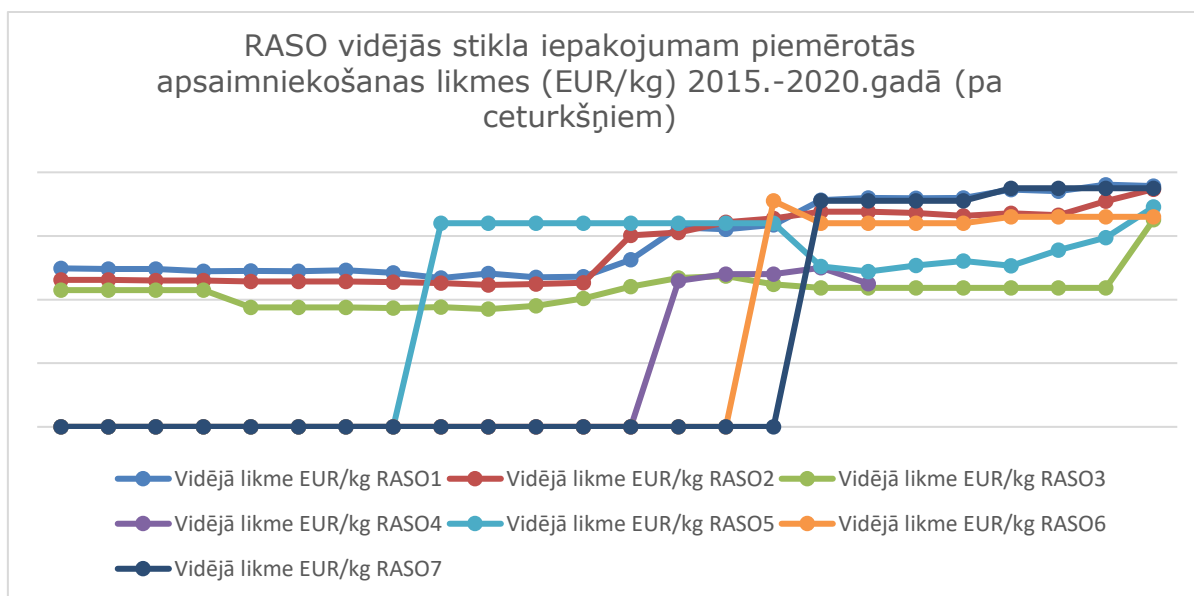
- 175 Salīdzinot RASO piemērotās mazākās apsaimniekošanas maksas, konstatējams, ka tās ilgstošā laika periodā (2015. gada 1. ceturksnis–2017. gada 4. ceturksnis) atšķiras minimāli (vai ir identiskas). Tirgū ienākot jauniem RASO, mazāko apsaimniekojamo maksu atšķirības palielinās, tomēr pamatā mazāko apsaimniekošanas maksu starpība ir ~ (*) EUR/kg robežās (mazāko stikla iepakojuma apsaimniekošanas likmi 2020. gada 4. ceturksnī piemēroja RASO3 ((*) EUR/kg), lielāko – RASO1 ((*) EUR/kg)).

6. attēls. Lielākās stikla iepakojumam piemērotās apsaimniekošanas likmes

- 176 Salīdzinot RASO piemērotās lielākās apsaimniekošanas maksas, konstatējams, ka tās ilgstošā laika periodā (2015. gada 1. ceturksnis–2017. gada 4. ceturksnis) atšķiras minimāli (vai ir identiskas). Tirgū ienākot jauniem RASO, lielāko

apsaimniekojamo maksu atšķirības palielinās, to starpība 2018. gada 2. ceturksnī bija (*) EUR/kg, 2019. gada 2. ceturksnī samazinoties līdz (*) EUR/kg, 2020. gada 4. ceturksnī – (*) EUR/kg (2020. gada 4. ceturksnī lielāko apsaimniekošanas likmi piemēroja RASO7 ((*) EUR/kg), mazāko – RASO6 ((*) EUR/kg)).

7. attēls. Vidējās stikla iepakojumam piemērotās apsaimniekošanas likmes

177 Izvērtējot RASO piemērotās vidējās stikla iepakojumam piemērotās apsaimniekošanas maksas (likmes) 2015.–2020. gadā (pa ceturkšņiem), konstatējams un secināms:

- 1) RASO2 piemērojusi DRN maksātājiem apsaimniekošanas likmi, kas ilgstošā laika posmā (2015.–2017. gadā) bija [1–10] % zemāka nekā RASO1 piemērotā apsaimniekošanas likme. 2018. gada 1. ceturksnī RASO2 strauji palielinājusi apsaimniekošanas likmi, pārsniedzot RASO1 piemēroto. Savukārt, sākot no 2019. gada 1. ceturkšņa, RASO1 palielinājusi apsaimniekošanas likmi, pārsniedzot RASO2 piemēroto par [1–10] %. 2020. gadā RASO1 piemērotā vidējā apsaimniekošanas likme pārsniedz RASO2 piemēroto vidējo apsaimniekošanas likmi par [10–20] %;
- 2) Vērtējot visu RASO piemērotās vidējās apsaimniekošanas likmes 2015.–2020. gadā, konstatējams, ka augstākās stikla iepakojuma apsaimniekošanas likmes piemēroja RASO1, RASO2 un RASO7. Augstāku apsaimniekošanas likmi, ienākot stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū 2017.–2018. gada 2. ceturksnī, ir piemērojusi RASO4. Pārējie RASO: RASO3, RASO5, RASO6 (izņemot 2018. gada 4. ceturksnī) saviem līgumpartneriem piemēroja apsaimniekošanas likmes, kas ir zemākas par RASO1 un RASO2 piemērotajām;
- 3) Sākot ar 2018. gadu, apsaimniekošanas likmi paaugstinājusi RASO3. Ja RASO3 apsaimniekošanas likmes palielinājums 2018. gada 1. ceturksnī ir salīdzināms (proporcionāls pieaugums) ar RASO1 apsaimniekošanas likmes palielinājumu, tad turpmākajā periodā līdzīga korelācija nepastāv, un, sākot ar 2018. gada 4. ceturksni, RASO3 samazinājusi apsaimniekošanas likmes, saglabājot zemāko piemēroto vidējo apsaimniekošanas likmi izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū līdz 2020. gada 3. ceturksnim. Šāda RASO3 rīcība, iespējams, izskaidrojama ar RASO, kas sāka darboties 2018. gadā, ienākšanu stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū un izdarīto konkurences spiedienu uz esošajiem tirgus dalībniekiem;

- 4) RASO1 un RASO2 rīcība, 2015.–2020. gadā nosakot un piemērojot vidējās apsaimniekošanas likmes, kas ir augstākas nekā citu RASO piemērotās vidējās apsaimniekošanas likmes, pirmšķietami liecina, ka minētie RASO neizjūt konkurences spiedienu no jaunienācēju (RASO) puses, turpinot darboties tirgū ar visaugstākajām piemērotajām apsaimniekošanas likmēm;
  - 5) RASO, kuru piemērotās vidējās apsaimniekošanas likmes ilgstošā laika periodā bija zemākās izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, 2020. gada 4. ceturksnī tās būtiski palielināja, tuvinot RASO1 un RASO2 piemērotajām vidējām apsaimniekošanas likmēm. Līdz ar to 2020. gada 4. ceturksnī visu RASO piemērotās vidējās apsaimniekošanas likmes ir līdzīgas, esot robežās no (*) EUR/kg (RASO3) līdz (*) EUR/kg (RASO7), t.i., atšķiroties par ~ (*) EUR/kg. Ņemot vērā iepriekšējos periodos piemērotās vidējās apsaimniekošanas likmes un to dinamiku, secināms, ka RASO1 un RASO2 piemērotās vidējās apsaimniekošanas likmes 2020. gada 4. ceturksnī iekļaujas iepriekš minētajās robežās;
  - 6) saskaņā ar normatīvajā regulējumā¹¹² noteikto, sākot no 2018. gada (salīdzinot ar 2017. gadu) par 3 procentpunktiem tika palielinātas stikla iepakojuma pārstrādes normas (no 60 % uz 63 %)¹¹³. Turpmākajos gados (2019., 2020. gadā) pieaugums noteikts 1 procentpunkts, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Tādējādi RASO nepieciešams ne tikai savākt lielāku apjomu izlietotā stikla iepakojuma, bet arī nodrošināt, lai savāktais stikla iepakojums tiktu nogādāts uz pārstrādes/reģenerācijas iekārtām, kas atrodas ārpus Latvijas, kā arī pārstrādāts vai reģenerēts¹¹⁴;
  - 7) papildus secināms, ka savākšanas un pārstrādes/reģenerācijas nodrošināšana lielākā apjomā palielina RASO izmaksas, kas tālāk ietekmē konkrētā RASO piemērotās apsaimniekošanas maksas. Tā kā normatīvajā regulējumā plānots noteikt arvien augstākas stikla iepakojuma pārstrādes normas, nodalīt pārstrādes un reģenerācijas procesu un ar to saistītās prasības (t.i., neizpildīto konkrētam iepakojuma veidam, piemēram, stiklam noteikto pārstrādes normu nevarēs kompensēt ar reģenerācijai nodoto stikla iepakojuma apjomu), iespējams RASO piemērotās apsaimniekošanas maksas pieaugums;
  - 8) vienlaikus, ņemot vērā, ka apsaimniekošanas maksu veido, t.sk. tādas izmaksas, kas lielākā vai mazākā mērā visiem RASO ir līdzīgas (piemēram, maksa par dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu, normatīvajos aktos noteikto informatīvo pasākumu izmaksas), dažādu RASO piemērotajai apsaimniekošanas maksai ievērojami atšķirties nevajadzētu. Taču RASO1 un RASO2 piemērotās apsaimniekošanas maksas ilgākā laika periodā ir augstākas, nekā citiem RASO, kas pirmšķietami liecina par vāju konkurences spiedienu tirgū. Ņemot vērā datus par piemērotajām likmēm un to dinamiku, secināms, ka visu tirgū darbošos RASO piemērotās vidējās apsaimniekošanas likmes 2020. gada 4. ceturksnī ir līdzīgas (vai atšķiras par (*) EUR/kg). Tādējādi pirmšķietami secināms, ka jaunienācēji RASO nav spējuši izdarīt pietiekami efektīvu konkurences spiedienu uz RASO1 un RASO2.
- 178 Izvērtējot LZP un ZJ piemērotās apsaimniekošanas likmes, konstatējams, ka:
- 1) apsaimniekošanas maksa būtiski pieaug 2018. gada 1. ceturksnī, turpmākajā periodā (līdz 2020. gada 3. ceturksnim) saglabājot pieauguma tendenci;

¹¹² Noteikumu Nr. 480 1. pielikums

¹¹³ Skat. 1. tabulu

¹¹⁴ Lai sasniegtu atbilstību Eiropas Parlamenta un Padomes 30.05.2018. direktīvā 2018/851/ES, ar ko groza Direktīvu 2008/98 par atkritumiem, noteiktajiem mērķiem un Eiropā veidotu aprites ekonomiku ar augstu resursu efektivitātes līmeni, dalībvalstīm jāveic nepieciešamie pasākumi direktīvā noteikto mērķu sasniegšanai, t.sk., katrai dalībvalstij noteiktos termiņos līdz noteiktam apjomam palielināt atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjomu

- 2) ja 2015.–2016. gadā mazākās un lielākās piemērotās apsaimniekošanas likmes starpība bija (*) EUR/kg, pēc normatīvajos aktos¹¹⁵ noteiktās prasības (reģenerēt lielāku apjomu izlietotā stikla iepakojuma) spēkā stāšanās mazākās un lielākās piemērotās apsaimniekošanas maksas starpība sasniedz (*) EUR/kg;
- 3) 2018. gada 1. ceturksnī LZP un ZJ palielināja piemērotās apsaimniekošanas likmes un minētās likmes turpināja palielināties katru ceturksni. No 2019. gada 1. ceturkšņa līdz 2020. gada 3. ceturksnim LZP un ZJ piemērotās apsaimniekošanas likmes ir stabilizējušās, bez būtiskām svārstībām, vienlaikus abu minēto RASO piemērotajām vidējām apsaimniekošanas likmēm saglabājot tendenci nedaudz palielināties, kas varētu būt pamatojams ar stikla iepakojuma pārstrādes un reģenerācijas apjomu ikgadējo pieaugumu par 1 % (2019.–2021. gadā).
- 179 Lai RASO varētu nodrošināt izlietotā stikla iepakojuma savākšanu visos dalītās vākšanas laukumos, kurus apsaimnieko sadzīves atkritumu apsaimniekotāji, ar kuru pašvaldības atbilstoši normatīvajiem aktiem par atkritumu apsaimniekošanu ir noslēgušas atkritumu apsaimniekošanas līgumus, tam ir jānoslēdz līgumi ar minētajiem apsaimniekotājiem. Minētie līgumi cita starpā paredz RASO maksāt dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras uzturēšanas maksu laukumu apsaimniekotājiem. Minētās maksas apmērs nav atkarīgs no konkrētajā laukumā savāktā izlietotā iepakojuma apjoma. Līdz ar to RASO maksātā infrastruktūras maksa uzskatāma par RASO izmaksām, kas tieši nekorelē ar DRN maksātāja realizētā stikla iepakojuma apjomu.
- 180 Tāpat obligāta prasība, lai RASO darbotos tirgū, ir noteikta skaita informatīvo pasākumu nodrošināšana. Informatīvo pasākumu mērķis ir informēt un izglītot sabiedrību par vides mērķiem, ieguvumiem no atkritumu sākotnējās šķirošanas, izlietotā iepakojuma pārstrādes utt., rezultātā nodrošinot sabiedrības ieinteresētību un līdzdalību vides mērķu, t.sk. RASO normatīvajos aktos noteikto prasību, sasniegšanā un izpildē. Līdz ar to informatīvo pasākumu izmaksas, lai izpildītu normatīvajos aktos noteiktās prasības pārstrādāt un reģenerēt lielāku izlietotā iepakojuma apjomu, iespējams, varētu palielināties, tomēr arī šīs izmaksas pirmšķietami tieši nekorelē ar DRN maksātāja realizēto stikla iepakojuma apjomu.
- 181 Ņemot vērā iepriekš minēto secināms, ka, lai savāktu un nodrošinātu izlietotā stikla iepakojuma pārstrādi un reģenerāciju lielākā apjomā, RASO izmaksas palielinās, tomēr tās pirmšķietami nekādā veidā tieši nekorelē ar katra DRN maksātāja realizēto stikla iepakojuma apjomu. Līdz ar to, lai nodrošinātu palielināto pārstrādes un reģenerācijas normu izpildi, par pamatotu būtu uzskatāms mazākās, vidējās, lielākās piemērotās apsaimniekošanas maksas pieaugums, bet nevis iepriekš minēto maksu starpības pieaugums.
- 182 Latvijā, sākot ar 01.02.2022. darbosies depozieta sistēma, kuras ietvaros plānots savākt t.sk. izlietoto stikla iepakojumu. Minētās sistēmas darbība var radīt lielāku spiedienu uz RASO piemērotajām apsaimniekošanas likmēm, jo samazināsies RASO apsaimniekojamais stikla iepakojuma apjoms.
- 183 ZC, kas (līdzīgi kā LZP un ZJ) izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū darbojas vairāk kā 10 gadus, uzvedība pēc palielināto pārstrādes un reģenerācijas normu spēkā stāšanās ir salīdzināma ar tirgus līderu uzvedību. Proti: ZC 2018. gada 1. ceturksnī būtiski palielina lielāko piemēroto apsaimniekošanas maksu, vidējo apsaimniekošanas maksu palielina par ~ (*) EUR/kg, mazāko maksu – nedaudz samazina. Piemēram, ER piemērotās apsaimniekošanas likmes, pieaugot pārstrādes un reģenerācijas prasībām, līdz 2018. gada 4. ceturksnim nemainās, vidējā apsaimniekošanas likme 2019. gadā samazinās par ~ (*) EUR/kg, savukārt

¹¹⁵ Noteikumu Nr. 480 1. pielikums

2020. gadā, sākot ar 1. ceturksni, pastāvīgi palielinās, 2020. gada 4. ceturksnī pārsniedzot 2018. gada 4. ceturksnī piemēroto apsaimniekošanas likmi par [1-10] % (vai (*) EUR/kg).

- 184 RASO, kas ienāk izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū 2018. gadā, apsaimniekošanas likmes svārstās intervālā starp ZC piemēroto mazāko apsaimniekošanas likmi, bet nesasniedz ZC lielākās apsaimniekošanas likmes līmeni. AJPR, ienākot izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū 2019. gada sākumā, 2019. gadā piemēro vislielāko apsaimniekošanas likmi – (*) EUR/kg, savukārt tā piemērotā vidējā apsaimniekošanas likme 2019. gadā ((*) EUR/kg) būtiski neatšķiras no LZP piemērotās vidējās apsaimniekošanas likmes ((*) EUR/kg). Līdz ar to konstatējams, ka jaunienācēji, ienākot tirgū, DRN maksātājiem piemēro apsaimniekošanas likmes, kas būtiski neatšķiras no esošā apsaimniekošanas likmju vidējā līmeņa. Saskaņā ar iepriekš minēto, pirmšķietami, secināms, ka LZP un ZJ piemērotā apsaimniekošanas likme nebūtu uzskatāma par pārmērīgu.

13. LZP un ZJ ar stikla iepakojuma apsaimniekošanu saistītās izmaksas un ieņēmumi

- 185 Atbilstoši DRNL 6.¹ pantam ("Ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas piemērošana") RASO (apsaimniekotāja) viens no pienākumiem - nodrošināt, ka tā līgumpartnera maksājumi, kas sedz šā panta sestajā daļā minētās izmaksas, ir pēc iespējas diferencēti attiecībā uz konkrētām precēm vai līdzīgu preču grupām un preču iepakojumu, ievērojot Atkritumu apsaimniekošanas likumā noteikto atkritumu apsaimniekošanas veidu prioritāro secību un pēc iespējas īstenojot vienmērīgu iekšējā tirgus darbību.
- 186 RASO ienākumus veido DRN maksātāju (RASO līgumpartneru) maksātā apsaimniekošanas likme par DRN maksātāju tirgū laisto stikla iepakojumu un ieņēmumu daļa, kuru tas tieši vai pastarpināti gūst no savāktā iepakojuma realizācijas (atkārtotai izmantošanai, pārstrādei vai reģenerācijai).
- 187 RASO izdevumus veido RASO maksājumi sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem par dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu izlietotā iepakojuma savākšanai, izlietotā iepakojuma pieņemšanas, uzglabāšanas, pārstrādes, reģenerācijas (t.sk. ārpus Latvijas teritorijas) izmaksas, ar apsaimniekošanas plāna īstenošanu saistītās finanšu izmaksas, administratīvās, komunikācijas pasākumu izmaksas u.c. maksājumi¹¹⁶.
- 188 LZP un ZJ sniedza informāciju par ar stikla iepakojuma apsaimniekošanu saistītajiem ieņēmumiem un izdevumiem 2015.–2020. gadā gan kopumā, gan atsevišķi uz 1 kg apsaimniekotā stikla iepakojuma. VVD sniedza informāciju par RASO (t.sk., LZP un ZJ) apsaimniekoto izlietotā iepakojuma, t.sk., stikla iepakojuma: realizēto (t.i., katra RASO līgumpartneru (DRN maksātāju) kopējo tirgū laisto stikla iepakojumu), savākto (t.i., katra RASO savākto izlietoto stikla iepakojumu), pārstrādāto apjomu.
- 189 Veicot aprēķinus, LZP un ZJ gūtie ienākumi tika attiecināti uz attiecīgi LZP un ZJ realizēto stikla iepakojuma apjomu, LZP un ZJ izmaksas – uz attiecīgi LZP un ZJ savākto stikla iepakojuma apjomu, kura procentuālais apjoms bija atbilstošs normatīvajos aktos noteiktajam stikla iepakojuma pārstrādes un reģenerācijas apjomam (skat. ziņojuma 1.tabulu).
- 190 KP salīdzināja LZP un ZJ realizēto un savākto stikla iepakojuma apjomu un uz to attiecināmos ienākumus un izdevumus 2015.–2020. gadā un konstatēja, ka LZP realizētā un savāktā stikla iepakojuma apjoms laika periodā no 2015. gada līdz 2018. gadam samazinās, kamēr ZJ apsaimniekotais stikla iepakojuma apjoms

¹¹⁶ LZP 30.04.2020. vēstule Nr. 06-08/43/1e

- palielinās. 2019. gadā LZP apsaimniekotā stikla iepakojuma apjoms nebūtiski palielinās, ZJ – samazinās, 2020. gadā aptuveni paliekot iepriekšējā gada līmenī.
- 191 Izvērtējot LZP un ZJ sniegto informāciju par ar stikla iepakojuma apsaimniekošanu saistītajiem kopējiem ienākumiem un izdevumiem konstatējams, ka 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu: 1) LZP ar stikla iepakojuma apsaimniekošanu saistītās kopējās izmaksas samazinājās par [1–10] %, ieņēmumi palielinājās par [1–10] %; 2) ZJ ar stikla iepakojuma apsaimniekošanu saistītās kopējās izmaksas palielinājās par [60–70] %, ieņēmumi palielinājās par [90–100] %. Minētais ir izskaidrojams ar ZJ apsaimniekotā stikla iepakojuma apjoma pieaugumu 2017., 2018. gadā.
- 192 Ņemot vērā LZP un ZJ kopējā apsaimniekotā stikla iepakojuma apjoma izmaiņas, ZJ kļūstot par tirgus līderi stikla iepakojuma apsaimniekošanā, sākot no 2017. gada, pamatoti ir salīdzināt LZP un ZJ gūtos ieņēmumus un izmaksas uz 1 kg apsaimniekotā stikla iepakojuma.
- 193 Tā kā ZJ stikla iepakojuma apsaimniekošanas izmaksas (EUR/kg) pārsniedza līgumpartneriem piemēroto apsaimniekošanas likmi (EUR/kg), ZJ sniedza skaidrojumu par izmaksu (EUR/kg) un piemēroto apsaimniekošanas likmju (EUR/kg) attiecību. ZJ paskaidroja: stikla iepakojuma 1 kg apsaimniekošanas izmaksas, kas pārsniedz ZJ līgumpartneriem piemēroto mazāko, vidējo, lielāko apsaimniekošanas likmi, nav korekti salīdzināt, neņemot vērā Noteikumu Nr. 480 1. pielikumā norādīto izlietotā stikla iepakojuma materiāla pārstrādes un reģenerācijas apjomu no līgumpartneru realizētā vai savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai izmantotā stikla iepakojuma daudzuma¹¹⁷. Lai salīdzinātu stikla iepakojuma 1 kg apsaimniekošanas izmaksas ar līgumpartneriem piemēroto 1 kg apsaimniekošanas likmi, līgumpartneriem piemērotā 1 kg likme ir jādala ar normatīvos aktos noteikto stikla pārstrādes apjomu. ZJ norādīja, ka, tikai veicot ZJ norādīto līgumpartneriem piemēroto apsaimniekošanas likmju dalījumu ar Noteikumos Nr. 480 noteikto stikla iepakojuma apsaimniekošanas likmi (procentos), var salīdzināt ZJ ieņēmumus un izdevumus uz 1 kg apsaimniekotā stikla iepakojuma¹¹⁸.
- 194 Izvērtējot RASO sniegto informāciju, KP konstatē un secina: 1) ZJ 1 kg stikla iepakojuma apsaimniekošanas izmaksas, salīdzinot ar 2017. gada 3. ceturksni, 2017. gada 4. ceturksnī palielinājās par [20–30] %, 2018. gada 1. ceturksnī – par [30–40] %; 2) ZJ līgumpartneriem piemērotās apsaimniekošanas likmes 2017. gada 4. ceturksnī palika nemainīgas, ZJ apsaimniekošanas likmes palielināja 2018. gada 1. ceturksnī (vidējā apsaimniekošanas likme 2018. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar 2017. gada 4. ceturksni, palielinājās par [30–40] %); 3) turpmākajā periodā, t.i., no 2018. gada 1. ceturkšņa līdz 2019. gada 1. un 2. ceturksnim ZJ apsaimniekošanas izmaksas katru ceturksni, salīdzinot ar iepriekšējo ceturksni, palielinās nebūtiski (par [<1] %), arī vidējās apsaimniekošanas likmes pieaugums minētajā periodā stabilizējas, vidēji ceturksnī palielinoties par [1–10] %.
- 195 2020. gada 1.–2. ceturksnī izmaksas un apsaimniekošanas likmes mainījās minimāli, salīdzinot ar 2019. gadā piemērotajām. Vienlaikus 2020. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2. ceturksni, vidējā apsaimniekošanas likme palielinājās par [1–10] %, izmaksām paliekot nemainīgām. Ņemot vērā vidējās apsaimniekošanas likmes un izmaksu dinamiku, sākot no 2019. gada 1. ceturkšņa, secināms, ka 2020. gada 4. ceturksnī minētie rādītāji saglabāja esošo tendenci, palielinoties ne vairāk par [1–10] %, salīdzinot ar 2020. gada 3. ceturksni.
- 196 Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka ZJ vidējās apsaimniekošanas likmes pieaugums 2018. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējo periodu, uzskatāms par pamatotu atbilstoši apsaimniekošanas izmaksu pieaugumam. Tāpat

¹¹⁷ 2020.gadā izlietotā stikla pārstrādes un reģenerācijas apjoms ir noteikts 70% no līgumpartneru norādītā realizētā stikla iepakojuma daudzuma (ZJ 16.03.2021. vēstule Nr.034/21)

¹¹⁸ ZJ 08.04.2021. vēstule Nr.040/2021

apsaimniekošanas likmju pieaugums nākamajos periodos nav uzskatāms par pārmērīgu, salīdzinot ar apsaimniekošanas izmaksu pieaugumu.

197 Tā kā LZP stikla iepakojuma apsaimniekošanas izmaksas (EUR/kg) pārsniedza līgumpartneriem piemēroto apsaimniekošanas likmi (EUR/kg), LZP sniedza skaidrojumu par izmaksu (EUR/kg) un piemēroto apsaimniekošanas likmju (EUR/kg) attiecību. LZP paskaidroja:

- 1) vidējā apsaimniekošanas likme (*) EUR/kg veidojas, summējot visus ieņēmumus par stikla apsaimniekošanu no līgumpartneriem un attiecinot tos pret visu apsaimniekoto līgumpartneru stikla iepakojuma apjomu. Sastādot stikla apsaimniekošanas izmaksu kalkulāciju, tika aprēķināta likme (*) EUR/kg. Šāda ir stikla apsaimniekošanas standarta likme, kas arī tiek pamatā piemērota vairumam līgumpartneru, līdz ar ko vairumam līgumpartneru piemērotā apsaimniekošana likme ir augstāka nekā faktiskie apsaimniekošanas izdevumi. Tanī pašā laikā atsevišķiem līgumpartneriem, ar ievērojami lielāku stikla un citu iepakojuma apjomu, ir tikušas piemērotas īpašās likmes par iepakojuma apsaimniekošanu. Piemērojot līgumpartnerim standarta stikla iepakojuma apsaimniekošanas likmi, zaudējumi neveidojas. Īpašās likmes stiklam (un citiem iepakojuma veidiem) tiek piemērotas līgumpartnerim ar ievērojami lielākiem un dažāda veida iepakojumiem, kā rezultātā viena līgumpartnera visa veida iepakojuma apsaimniekošanas ietvaros var veidoties zaudējumi par stikla iepakojuma apsaimniekošanu, bet tos nosedz ar peļņu no citu iepakojumu apsaimniekošanas no šī paša līgumpartnera apsaimniekošanas maksas. Šāda izmaksu kompensēšanas politika tika pieņemta, lai veicinātu attiecīgā līgumpartnera izmantotā iepakojuma nomaiņu no grūtāk pārstrādājamiem un videi nedraudzīgiem materiāliem uz vieglāk pārstrādājamiem un videi draudzīgiem materiāliem;¹¹⁹
- 2) vairākās ES valstīs, t.sk. Latvijā, ņemot vērā IL un DRNL noteikumus, izlietotā iepakojuma apsaimniekošana tiek uzskatīta par vienu pakalpojumu, par kuru tiek piešķirts atbrīvojums no DRN samaksas. Visu veidu izlietotā iepakojuma savākšanai ir nepieciešama vienota infrastruktūra (vienā dalītās vākšanas konteinerā tiek vākti dažādi vieglā iepakojuma materiālu veidi) un tās apkalpošana, kā arī sabiedrības izglītošanas aktivitātes. Arī iepakotāji no savas ērtības skatu punkta uz izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu parasti skatās kā uz vienu produktu. Vienas preces iepakojums var saturēt vairākus iepakojuma materiālus (piemēram, stikla burkai ir metāla vāciņš, papīra etiķete, kartona kastīte ar plastmasas apvalku). Iepakotājam nav izdevīgi atšķirīgi uzskaitīt šo iepakojumu, slēgt līgumus ar vairākām RAS un katrai sniegt savu atskaiti un veikt vairākus maksājumus. LZP pieredzē iepakotāji uz iepakojuma apsaimniekošanu skatās kā uz vienu pakalpojumu un uz vienu izmaksu pozīciju, rēķinot savas kopējās izmaksas un cenšoties tās pēc iespējas samazināt – gan regulāri veicot cenu aptaujas vai iepirkumu konkursus starp RAS, lai izvēlētos lētāko vai saimnieciski izdevīgāko piedāvājumu, gan arī izvēloties lētākos un/vai videi draudzīgākos iepakojuma materiālus savu preču iepakojšanai, tādējādi arī samazinot savas izmaksas. Šādu pieeju apstiprina arī apstākļi, ka visi Latvijā iepakojuma apsaimniekošanas jomā darbojošies uzņēmumi saņēmuši atbrīvojumu no DRN samaksas visiem iepakojuma veidiem¹²⁰. Latvijā nav RASO, kas nodarbotos tikai ar viena veida iepakojuma apsaimniekošanu;¹²¹

¹¹⁹ LZP 16.03.2021. vēstule Nr.2.2-2/318

¹²⁰ LZP 13.04.2021. vēstule Nr.06-08/68e; skat.:

http://registri.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/IP_apsaimn_sistema_2021_02_08.pdf.

¹²¹ LZP 13.04.2021. vēstule Nr.06-08/68e

- 3) ievērojot savu līgumpartneru intereses, LZP slēdz līgumus ar līgumpartneriem par visa viņu darbības rezultātā radītā iepakojuma apsaimniekošanu, piedāvājot tarifus par visiem iepakojuma materiālu veidiem, ņemot vērā klienta saimnieciskās darbības specifiku un mudinot izvēlēties videi draudzīgākus un vieglāk pārstrādājamus materiālus. LZP regulāri piedalās iepakotāju (Rimi, Maxima, Cido, Aldaris, Cēsu alus, Tērvetes alus, Konig Distribution, Sanitex u.c.) rīkotajos iepirkumos par RAS izvēli un izjūt spēcīgu cenu samazināšanas spiedienu. Citas, pamatā jaunās RAS, kas darbojas, piemēram, divus gadus un tādejādi faktiskās apsaimniekošanas izmaksas zemākas, piedāvā tirgū zemākas cenas, t.sk. stiklam. LZP seko tirgus spiedienam un piedāvā zemākas cenas, kuras atsevišķos gadījumos ir zemākas par izmaksām, lai varētu konkurēt¹²².
- 198 Izvērtējot RASO sniegto informāciju, KP konstatē un secina: 1) LZP 1 kg stikla iepakojuma apsaimniekošanas izmaksas, salīdzinot ar 2017. gada IV ceturksni, 2018. gada 1. ceturksnī palielinājās par [10–20] %; 2) LZP apsaimniekošanas likmes līgumpartneriem palielināja 2018. gada 1. un 2. ceturksnī (vidējā apsaimniekošanas likme 2018. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar 2017. gada 4. ceturksni, palielinājās par [10–20] %, 2018. gada 2. ceturksnī, salīdzinot ar 2018. gada 1. ceturksni – par [10–20] %), līdz ar to LZP piemērotā vidējā apsaimniekošanas likme 2018. gada 1. pusgadā palielinājās par [30–40] %, salīdzinot ar 2017. gada 4. ceturksni; 3) turpmākajā periodā, t.i., LZP apsaimniekošanas izmaksas 2019. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar 2018. gada 1. ceturksni, palielinājās par [1–10] %, savukārt līgumpartneriem piemērotā vidējā apsaimniekošanas likme minētajā periodā palielinājās par [30–40] %; 4) apsaimniekošanas izmaksas 2020. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar 2019. gada 1. ceturksni, palielinājās par [1–10] %, līgumpartneriem piemērotā vidējā apsaimniekošanas likme – par [1–10] %. 2020. gada 1.–3. ceturksnī LZP piemērotā vidējā apsaimniekošanas likme mainījās minimāli ((*) EUR/kg robežās), vidējām izmaksām šajā periodā paliekot gandrīz nemainīgām (pieaugums (*) EUR/kg). Ņemot vērā vidējās apsaimniekošanas likmes un izmaksu dinamiku, sākot no 2019. gada 1. ceturkšņa, secināms, ka 2020. gada 4. ceturksnī minētie rādītāji saglabāja esošo tendenci, palielinoties ne vairāk par [1–10] %.
- 199 Izvērtējot iepriekš minēto, secināms, ka LZP piemērotā vidējā apsaimniekošanas likme 2018. gada 1. un 2. ceturksnī, salīdzinot ar 2017. gada 4. ceturksni, palielinājās par [10–20] procentpunktiem vairāk nekā LZP izmaksas attiecīgajā periodā. Tāpat LZP līgumpartneriem piemērotā vidējā apsaimniekošanas likme 2020. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar 2018. gada 1. ceturksni, palielinājās par [30–40] procentpunktiem vairāk nekā LZP izmaksas attiecīgajā periodā.
- 200 Lai izvērtētu, vai vidējās apsaimniekošanas likmes pieaugums uzskatāms par pamatotu, KP salīdzināja LZP un ZJ gūtos ieņēmumus un izmaksas uz 1 kg apsaimniekotā stikla iepakojuma.
- 201 Izvērtējot TU ietvaros iegūto informāciju par apsaimniekotajiem stikla iepakojuma apjomiem, ar šiem apjomiem saistītajām LZP un ZJ izmaksām un ieņēmumiem uz 1 kg apsaimniekotā stikla iepakojuma, konstatējams, ka 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu: 1) LZP ieņēmumi palielinājās par [20–30] %, izmaksas palielinājās par [10–20] %; 2) ZJ ieņēmumi palielinājās par [40–50] %, izmaksas palielinājās par [10–20] %. Stikla iepakojuma 1 kg apsaimniekošanas izmaksas 2018. gadā, salīdzinot ar 2016. gadu, LZP palielinājās par [20–30] %, ZJ – par [20–30] %. Līdz ar to secināms, ka LZP un ZJ izmaksas, apsaimniekojot 1 kg stikla iepakojuma, iepriekš minētajā 1–2 gadu periodā ir palielinājušās: ZJ [10–30] %, LZP [10–30] % apjomā. 2020. gadā, salīdzinot ar 2018. gadu, ZJ izmaksas samazinājās par [1–10] %, LZP izmaksas palielinājās par [10–20] %. Tā kā izmaksas ir

¹²² LZP 13.04.2021. vēstule Nr.06-08/68e

attiecināmas uz savākto stikla iepakojuma apjomu, pirmšķietami secināms, ka izmaksu pieauguma samazinājums, salīdzinot ar iepriekšējos periodos esošo izmaksu palielinājumu, pamatojams ar normatīvajos aktos stikla iepakojumam noteikto reģenerācijas normu pieauguma tempa samazinājumu (skat. ziņojuma 1.tabulu). Tā kā LZP apsaimniekotais (t.sk. savāktais) stikla iepakojuma apjoms no 2016. gada līdz 2018. gadam samazinājās, savukārt daļa izmaksu nav atkarīgas no savāktā stikla iepakojuma apjoma, piemēram, maksa par dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu izlietotā stikla iepakojuma savākšanai, izmaksu pieaugums uz 1 kg stikla iepakojuma apsaimniekošanu minētajā periodā uzskatāms par pamatotu. 2019.–2020. gadā LZP apsaimniekotais stikla iepakojuma apjoms saglabājies aptuveni 2018. gada līmenī, tāpat LZP izmaksas un ieņēmumi 2020. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu, palielinājušies nebūtiski (attiecīgi par [1–10] procentpunktiem).

- 202 RASO ienākumus veido to noteiktā apsaimniekošanas likme par 1 kg to līgumpartneru tirgū laistā stikla iepakojuma. Ienākumi no stikla iepakojuma 1 kg apsaimniekošanas 2018. gadā, salīdzinot ar 2016. gadu, LZP palielinājās par [20–30] %, ZJ – par [30–40] %. Līdz ar to secināms, ka LZP un ZJ ienākumi, apsaimniekojot 1 kg stikla iepakojuma, iepriekš minētajā 1–2 gadu periodā ir palielinājušies: ZJ par [30–50] %, LZP – [20–30] % apjomā. 2020. gadā, salīdzinot ar 2018. gadu, ZJ un LZP ienākumi palielinājās attiecīgi par [1–10] % un [20–30] %.
- 203 Izvērtējot RASO sniegto informāciju, secināms, ka LZP un ZJ gūtie ienākumi no 1 kg stikla iepakojuma apsaimniekošanas atšķiras minimāli. Līdz ar to secināms, ka LZP un ZJ, nosakot apsaimniekošanas likmes, rīkojas līdzīgi un seko viens otra piemērotajai likmei. Vienlaikus tāpat secināms, ka LZP un ZJ ienākumi 2016.–2018. gadā palielinājušies proporcionāli izmaksām. Līdz ar to LZP un ZJ noteiktās apsaimniekošanas likmes un to pieaugums 2018. gadā uzskatāms par pamatotu. Tāpat, ņemot vērā LZP un ZJ 2021. gadā sniegto informāciju, t.sk. informāciju par 2020. gadu, secināms, ka LZP un ZJ apsaimniekošanas izmaksas un ieņēmumi korelē ar apsaimniekoto stikla iepakojuma apjomu 2020. gadā, un ZJ un LZP piemērotā vidējā apsaimniekošanas likme varētu tikt uzskatāma par pamatotu.
- 204 Tā kā LZP (un ZJ) ar stikla iepakojuma apsaimniekošanu saistītie izdevumi 2016.–2020.gadā (ZJ 2016.–2018.gadā) pārsniedza ar stikla iepakojuma apsaimniekošanu saistītos ieņēmumus, LZP un ZJ sniedza skaidrojumu par ar stikla iepakojuma apsaimniekošanu saistītajiem zaudējumiem.
- 205 Ņemot vērā iepriekš veikto LZP un ZJ piemēroto apsaimniekošanas likmju un to pieauguma izvērtējumu, KP secina:
- 1) sākot no 2018. gada un turpmākajos gados (2019., 2020. gadā) palielinājās stikla iepakojuma reģenerācijas un pārstrādes normas¹²³, kuru izpilde jānodrošina katram RASO. Tādējādi RASO nepieciešams ne tikai savākt lielāku apjomu izlietotā stikla iepakojuma, bet arī nodrošināt, lai savāktais stikla iepakojums minētajā apjomā tiktu nogādāts uz pārstrādes/reģenerācijas iekārtām, kas atrodas ārpus Latvijas, kā arī pārstrādāts vai reģenerēts¹²⁴;
  - 2) savākšanas un pārstrādes/reģenerācijas nodrošināšana lielākā apjomā palielina RASO izmaksas, kas tālāk ietekmē konkrētā RASO piemērotās apsaimniekošanas likmes. Vienlaikus, ņemot vērā, ka apsaimniekošanas likmi veido, t.sk. tādas izmaksas, kas lielākā vai mazākā mērā visiem RASO ir līdzīgas (piemēram, maksa par dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras

¹²³ Noteikumu Nr. 480 1. pielikums

¹²⁴ Lai sasniegtu atbilstību Eiropas Parlamenta un Padomes 30.05.2018. direktīvā 2018/851/ES, ar ko groza Direktīvu 2008/98 par atkritumiem, noteiktajiem mērķiem un Eiropā veidotu aprites ekonomiku ar augstu resursu efektivitātes līmeni, dalībvalstīm jāveic nepieciešamie pasākumi direktīvā noteikto mērķu sasniegšanai, t.sk., katrai dalībvalstij noteiktos termiņos līdz noteiktam apjomam palielināt atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjomu

izmantošanu, normatīvajos aktos noteikto informatīvo pasākumu izmaksas), dažādu RASO piemērotajai apsaimniekošanas likmei ievērojami atšķirties nevajadzētu. Tā kā LZP un ZJ piemērotās apsaimniekošanas likmes ilgākā laika periodā ir augstākas, nekā citiem RASO, tas pirmšķietami liecina par vāju konkurences spiedienu tirgū. 2020. gada 4. ceturksnī tirgū darbojošos RASO vidējās apsaimniekošanas likmes ir izlīdzinājušās. Līdz ar to visu tirgū darbojošos RASO piemērotās vidējās apsaimniekošanas likmes 2020. gada 4. ceturksnī ir līdzīgas. Tādējādi pirmšķietami secināms, ka jaunienācēji RASO nav spējuši izdarīt pietiekami efektīvu konkurences spiedienu uz LZP un ZJ;

- 3) no sniegtās informācijas izriet, ka RASO, piedaloties dažādos iepirkumos, izjūt cenu samazināšanas spiedienu. Attiecīgi secināms, ka iepirkumi rada zināmu spiedienu uz RASO un tiem ir līdzsvarujoša ietekme uz RASO piedāvātajām apsaimniekošanas likmēm tirgū;
- 4) no 2019. gada 1. ceturkšņa līdz 2020. gada 4. ceturksnim LZP un ZJ piemērotās apsaimniekošanas likmes ir stabilizējušās, bez būtiskām svārstībām, vienlaikus abu minēto RASO piemērotajām vidējām apsaimniekošanas likmēm saglabājot tendenci nedaudz palielināties, kas varētu būt pamatojams ar stikla iepakojuma pārstrādes un reģenerācijas apjomu ikgadējo pieaugumu par 1 % (2019.–2021. gadā);
- 5) obligāta prasība, lai RASO darbotos tirgū, ir noteikta skaita informatīvo pasākumu nodrošināšana. Informatīvo pasākumu mērķis ir informēt un izglītot sabiedrību par vides mērķiem, ieguvumiem no atkritumu sākotnējās šķirošanas, izlietotā iepakojuma pārstrādes utt., rezultātā nodrošinot sabiedrības ieinteresētību un līdzdalību vides mērķu, t.sk. RASO normatīvajos aktos noteikto prasību, sasniegšanā un izpildē. Lai izpildītu normatīvajos aktos noteiktās prasības pārstrādāt un reģenerēt lielāku izlietotā iepakojuma apjomu, jāveic, t.sk. lielāki ieguldījumi sabiedrības informēšanas pasākumos, motivējot sabiedrības locekļus jau sākotnēji (mājsaimniecības ietvaros) lielāku uzmanību pievērst savu radīto atkritumu šķirošanai;
- 6) lai no mājsaimniecībām savāktu lielāku stikla iepakojuma apjomu, nepieciešams izveidot jaunas šķiroto atkritumu savākšanas vietas. Jaunajās un jau esošajās savākšanas vietās (dalītās vākšanas punkti, laukumi) jānovieto lielāks skaits konteineru, kuru iegādes un apsaimniekošanas izmaksas jāsedz RASO;
- 7) jaunienācēji, ienākot tirgū, DRN maksātājiem piemēro apsaimniekošanas likmes, kas būtiski neatšķiras no esošā apsaimniekošanas likmju vidējā līmeņa. Līdz ar to pirmšķietami secināms, ka LZP un ZJ piemērotā apsaimniekošanas likme nebūtu uzskatāma par pārmērīgu;
- 8) izvērtējot TU ietvaros iegūto informāciju par apsaimniekotajiem stikla iepakojuma apjomiem, ar šiem apjomiem saistītajām LZP un ZJ izmaksām un ieņēmumiem uz 1 kg apsaimniekotā stikla iepakojuma, pirmšķietami secināms, ka izmaksu pieauguma tempa samazinājums 2019. –2020. gadā, salīdzinot ar iepriekšējos periodos esošo izmaksu pieauguma tempu, pamatojams ar normatīvajos aktos stikla iepakojumam noteikto reģenerācijas normu pieauguma tempa samazinājumu 2019. –2020. gadā (skat. 1. tabulu).

206 RASO ienākumus veido to noteiktā apsaimniekošanas likme par 1 kg to līgumpartneru tirgū laistā stikla iepakojuma. Izvērtējot TU ietvaros iegūto informāciju, secināms, ka: i) LZP un ZJ gūtie ienākumi no 1 kg stikla iepakojuma apsaimniekošanas atšķiras minimāli; ii) LZP un ZJ, nosakot apsaimniekošanas likmes, rīkojas līdzīgi un seko viens otra piemērotajai likmei; iii) LZP un ZJ ienākumi 2016.–2018. gadā palielinājušies proporcionāli izmaksām, un līdz ar to LZP un ZJ noteiktās apsaimniekošanas likmes un to pieaugums 2018. gadā uzskatāms par pamatotu; iv) ņemot vērā LZP un ZJ 2021. gadā iesniegto

informāciju, secināms, ka LZP un ZJ apsaimniekošanas izmaksas un ieņēmumi korelē ar apsaimniekoto stikla iepakojuma apjomu 2020. gadā, un ZJ un LZP piemērotā vidējā apsaimniekošanas likme uzskatāma par pamatotu.

207 Līdz ar to uzskatāms, ka LZP un ZJ piemērotās apsaimniekošanas likmes pieaugums, sākot no 2018. gada 1. ceturkšņa, uzskatāms par pamatotu.

14. Secinājumi

208 LZP un ZJ apsaimnieko visa veida izlietoto iepakojumu: plastmasu, metālu, papīru un kartonu. Normatīvajā regulējumā noteiktās prasības, piemēram, attiecībā uz līgumu slēgšanu ar DRN maksātājiem un atkritumu apsaimniekotājiem, ir identiskas stikla iepakojuma apsaimniekošanai noteiktajām prasībām. Katram iepakojuma veidam: 1) normatīvajos aktos ir noteiktas atšķirīgas reģenerācijas normas; 2) katrs RASO nosaka no citiem iepakojuma veidiem atšķirīgu apsaimniekošanas likmi, ko piemēro saviem līgumpartneriem. Līdz ar to iepriekš minētie raksturlielumi ir vienīgie, kas pirmšķietami raksturo viena izlietotā iepakojuma veida apsaimniekošanas tirgu no cita izlietotā iepakojuma veida apsaimniekošanas tirgus.

209 Novērtējot konkrētā tirgus struktūru, konstatējams, ka tā ir oligopolistiska un pastāv pazīmes, ka lielākie tirgus dalībnieki, LZP un ZJ, atrodas kolektīvā dominējošā stāvoklī. Turklāt kritēriji, saskaņā ar kuriem vērtēta LZP un ZJ kolektīvā dominējošā stāvokļa esamība stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, var tikt izmantoti, atsevišķi vērtējot katru no izlietotā iepakojuma veidiem un izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgu kopumā. Pirmšķietami arī pārējie iepakojuma veidi, ko apsaimnieko LZP un ZJ, atbilst kolektīvo dominējošo stāvokli veicinošajiem kritērijiem: tirgus caurspīdīgums, produkta homogenitāte, augstas barjeras ienākšanai tirgū u.c. Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka, veicot visu LZP un ZJ apsaimniekoto iepakojuma veidu izvērtējumu (apsaimniekotais apjoms, tirgus daļas u.c.), iespējams konstatēt, ka LZP un ZJ ievēro kopīgu politiku, darbojoties izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū. Ņemot vērā minēto, RASO līgumpartneriem (ņemot vērā cenas faktoru) ir samazinājušās iespējas izvēlēties RASO, ar kuru noslēgt līgumu. Tādējādi RASO līgumpartneriem potenciāli samazinās interese slēgt līgumu ar citu RASO pēc esošā līguma termiņa beigām. Minētais pirmšķietami varētu norādīt, ka nākotnē stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū: i) tirgus daļas varētu nemainīties vai ii) samazināties jaunienācēju RASO tirgus daļa, ja daļa to līgumpartneru pieņems lēmumu atgriezties pie ZJ vai LZP, jo nesaņems lētāku pakalpojumu no jaunienācējiem RASO.

210 LZP un ZJ, apsaimniekojot stikla iepakojumu, ir veidojušies zaudējumi vairāku gadu garumā. Izvērtējot ZJ un LZP sniegto skaidrojumu par zaudējumu rašanās iemesliem, to segšanas iespējām un avotiem, KP secina, ka RASO izmanto vairākas iespējas, lai segtu radušos zaudējumus.

211 Vērtējot ar stikla iepakojuma apsaimniekošanu saistīto zaudējumu segšanas avotus, būtiski ir ņemt vērā iespējas, ko sniedz RASO darbība visa veida izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, t.i., iespēja ar izlietotā iepakojuma viena veida apsaimniekošanu saistītos zaudējumus segt no cita izlietotā iepakojuma veida apsaimniekošanas radītiem ieņēmumiem (vai peļņas). Minētais attiecināms gan uz RAS ietvaros kopā apsaimniekoto izlietotā iepakojuma apjomu, gan uz katra līgumpartnera individuāli realizēto kopējo iepakojuma apjomu RAS ietvaros.

212 Papildus jāņem vērā, ka pastāv atšķirīgas izlietotā iepakojuma plūsmas, t.i., 1) plūsmas, kas RASO dod papildu ieņēmumus, un 2) plūsmas, kas rada zaudējumus. Tāpēc RASO ir izdevīgi strādāt ar visiem izlietotā iepakojuma veidiem, tāpat darboties citās RAS, piemēram, līgumpartneriem nodrošināt atbrīvojuma saņemšanu no DRN par videi kaitīgo preču realizāciju, un

nepieciešamības gadījumā, iespējams, vienas plūsmas radītos ienākumus novirzot citas plūsmas radīto zaudējumu kompensēšanai. Tāpat jāņem vērā pieprasījuma/piedāvājuma svārstības pārstrādes tirgū, kas ir grūti paredzamas (piemēram, ja kartonam ir mazs pieprasījums, var nākties piemaksāt par tā pieņemšanu pārstrādei, zaudējumus kompensējot no ienākumiem par cita iepakojuma veida apsaimniekošanu).

- 213 Normatīvajā regulējumā plānotās arvien augstākās stikla iepakojuma pārstrādes normas, t.sk. nodalot pārstrādes un reģenerācijas procesu un ar to saistītās prasības (t.i., neizpildīto konkrētam iepakojuma veidam, piemēram, stiklam noteikto pārstrādes normu nevarēs kompensēt ar reģenerācijai nodoto stikla iepakojuma apjomu), iespējams, var radīt papildu spiedienu uz RASO piemērotajām apsaimniekošanas likmēm nākotnē.
- 214 Lai nodrošinātu normatīvajos aktos noteikto prasību izpildi attiecībā uz reģenerācijas un pārstrādes apjomiem, samazinoties apsaimniekojamam stikla iepakojuma apjomam depozīta sistēmas ieviešanas rezultātā (no 01.02.2022.), var rasties papildu spiediens uz RASO piemērotajām apsaimniekošanas likmēm. Tāpat, ņemot vērā to, ka, ienākot tirgū jauniem RASO, no 2019. gada samazinājusies LZP un ZJ kopējā tirgus daļa stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, pastāv iespēja pēc depozīta sistēmas darbības sākuma vēl vairāk saasināties konkurences cīņai tirgus dalībnieku starpā, rezultātā LZP un ZJ kopējai tirgus daļai samazinoties.

V GALA SECINĀJUMI

Izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojums

- 215 Stikla iepakojuma apsaimniekošana ietver stikla iepakojuma savākšanu, šķirošanu, reģenerāciju un pārstrādi. Līdz ar to savākšana ir tikai viens posms no stikla iepakojuma apsaimniekošanas ietvaros veicamajām darbībām, un šīs divas darbības tiek veiktas Latvijas teritorijā. Stikla iepakojuma pārstrādes un reģenerācijas darbības tiek veiktas ārpus Latvijas teritorijas. Līdz ar to izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojuma nodrošināšanas teritorija ir vērtējama plašāk kā Latvijas ģeogrāfiskā teritorija.
- 216 Izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojums ir nepieciešams DRN maksātājiem, lai tie saņemtu atbrīvojumu no DRN samaksas.
- 217 Stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojumu var nodrošināt RASO un individuālo apsaimniekošanas sistēmu ietvaros. Stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū 2020. gadā darbojās 6 RASO. Līdz ar to stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū pastāv konkurence, un DRN maksātāji var brīvi izvēlēties, ar kuru RASO slēgt līgumu par tirgū laistā stikla iepakojuma apsaimniekošanu.
- 218 Par izlietotā iepakojuma viena materiāla veida apsaimniekošanu DRN maksātājs drīkst slēgt līgumu tikai ar vienu RASO vai nodrošināt tirgū laistā iepakojuma apsaimniekošanu individuālās apsaimniekošanas sistēmas ietvaros. Ja DRN maksātājs vēlas mainīt līgumpartneri (RASO), DRN maksātājs to drīkst darīt ne biežāk kā reizi gadā.
- 219 Iepriekš minētie ierobežojumi, kas attiecas uz DRN maksātāju un RASO līgumu slēgšanu, nav uzskatāmi par konkurenci ierobežojošiem, t.i., DRN maksātājs drīkst mainīt līgumpartneri reizi gadā un slēgt līgumu tikai ar vienu RASO par tā tirgū laistā viena veida iepakojuma apsaimniekošanu. Ja DRN maksātāju neapmierina sadarbība ar RASO, DRN maksātājs pēc gada var mainīt līgumpartneri, noslēdzot līgumu ar esošā sadarbības partnera (RASO) konkurentu. Nosacījums, ka DRN maksātājs vienlaikus drīkst slēgt līgumu tikai ar vienu RASO par viena veida iepakojuma apsaimniekošanu, ir nepieciešams katra DRN maksātāja tirgū laistā

iepakojuma apsaimniekošanas izsekojamībai un atbrīvojuma no DRN pamatojumam.

- 220 Kopš 2016. gada izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū nedarbojas individuālās apsaimniekošanas sistēmas. Līdz ar to pirmšķietami secināms, ka tirgū pastāv būtiskas barjeras individuālo apsaimniekošanas sistēmu darbībai. Tāpat arī jaunu tirgus dalībnieku – RASO – ienākšanai izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū pirmšķietami pastāv finansiālās barjeras, līdzīgi kā izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū. Barjeru esamība nav traucējusi izlietotā iepakojuma (t.sk. stikla iepakojuma) apsaimniekošanas tirgū pēdējo 4 gadu laikā ienākt 4 jauniem tirgus dalībniekiem (RASO), no kuriem viens RASO pēc divu gadu darbības tirgū to atstāja (apvienošanās rezultātā). Līdz ar to, neskatoties uz pastāvošajām finansiālajām barjerām, jaunie RASO turpina darbību tirgū, konkurējot ar tirgus līderiem, kas izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū darbojas ilgstoši (~ 20 gadus), veicinot konkurences attīstību.
- 221 Normatīvajā regulējumā noteiktās izlietotā iepakojuma pārstrādes un reģenerācijas normas pirmšķietami var radīt risku RASO darbībai, t.i., jo vairāk izlietotā iepakojuma ir jāsavāc un jāpārstrādā, jo lielākus resursus RASO nepieciešams virzīt pārstrādes normu izpildei. Gadījumā, ja RASO nevar izpildīt normatīvajā regulējumā noteiktās pārstrādes normas, VVD lauž līgumu ar RASO, kā rezultātā RASO ir spiests atstāt tirgu. Piemēram, 2017. gadā VVD konstatēja, ka divi RASO nav izpildījuši normatīvajos aktos noteiktās prasības, un šie RASO (LZE un NR) bija spiesti atstāt tirgu. Līdz ar to DRN maksātājiem, kas bija noslēguši līgumu ar kādu no attiecīgajiem RASO, lai nezaudētu atbrīvojumu no DRN samaksas, bija jāslēdz līgums ar kādu no tirgus dalībniekiem, kas turpināja darboties tirgū.
- 222 RASO nodrošinātais stikla iepakojuma apsaimniekošanas pakalpojums (kura ietvaros notiek atbrīvojuma no DRN samaksas nodrošināšana) ir viendabīgs. Vienīgais kritērijs, kas ietekmē konkurences pastāvēšanu RASO starpā, ir katra RASO individuāli noteiktā apsaimniekošanas likme.
- 223 Ievērojot savu līgumpartneru intereses, RASO slēdz līgumus ar līgumpartneriem par visa viņu darbības rezultātā radītā iepakojuma apsaimniekošanu, piedāvājot tarifus par visiem iepakojuma materiālu veidiem, ņemot vērā klienta saimnieciskās darbības specifiku. Minētais dod iespēju līgumpartneriem piedāvāt apsaimniekošanas likmes, kas pamatotas, t.sk., ar kopējo līgumpartnera realizēto visa veida iepakojuma apjomu. Līdz ar to ar ienākumiem, ko RASO gūst no viena iepakojuma veida apsaimniekošanas, iespējams segt zaudējumus, kas RASO rodas no līgumpartnera cita iepakojuma veida apsaimniekošanas.

Tirgus struktūra

- 224 Izvērtējot RASO tirgus daļas izlietotā iepakojuma un izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, konstatējams, ka iepriekš minēto konkrēto tirgus struktūrai ir oligopoliska tirgus pazīmes. Oligopoliskā tirgū darbojas daži pakalpojumu sniedzēji un tirgus ir augsti koncentrēts. No oligopoliskas tirgus struktūras izriet, ka jaunienācējiem ir grūti iekļūt konkrētajā tirgū. Jaunienācējiem parādoties, tirgus līderi, kam ir ievērojama vara tirgū, var mēģināt ietekmēt jaunienācējus, piemēram, pakļaut tirgus līderu ekonomiskajai uzvedībai, mēģināt izstumt jaunienācējus no tirgus. Stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū ilgstoši darbojas divi spēcīgi tirgus līderi: LZP un ZJ.
- 225 ZJ un LZP ir RASO, kas ilgstoši (~ 20 gadus) darbojas izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, to kopējā tirgus daļa visa veida izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū 2018. gadā pārsniedza [90–100] %, 2019.–2020. gadā samazinoties līdz [80–90] %. Izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū LZP un ZJ kopējā tirgus daļa 2018. gadā pārsniedza [90–100] %, 2019.–

2020. gadā samazinājās līdz [80–90] %.
- 226 LZP un ZJ konkurentu (4 RASO) kopējā tirgus daļa izlietotā stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū 2018. gadā bija [1–10] %, 2019.–2020. gadā – [10–20] %.
- 227 Jauno RASO ienākšana stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū ir mainījusi tirgus struktūru un divu gadu laikā par [1–10] procentpunktiem samazinājusi tirgus līderu (LZP un ZJ) kopējo tirgus daļu. Minētais norāda, ka līdz ar jaunu RASO ienākšanu ir uzlabojusies konkurences situācija stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū un samazinājusies tirgus koncentrācija: 1) ir pieaudzis tirgus dalībnieku skaits, un DRN maksātājiem ir iespējas izvēlēties vienu no tirgū esošajiem 6 RASO, ar kuru noslēgt līgumu; 2) tirgus līderi, divu gadu laikā zaudējot [1–10] % no savas tirgus daļas, jūt jaunienācēju RASO radīto konkurences spiedienu, kas, iespējams, ilgākā laika periodā var pastiprināties, rezultātā vēl vairāk samazinot LZP un ZJ kopējo tirgus daļu un veicinot konkurences attīstību nākotnē.
- 228 Vienlaikus var pastāvēt risks, ka jaunienācējiem, paaugstinot apsaimniekošanas likmi līdz tirgus līderu piemērotajai apsaimniekošanas likmei, daļa DRN maksātāju atgriezīsies pie iepriekšējiem līgumpartneriem (LZP un ZJ), tādā veidā samazinot jaunienācēju tirgus daļu izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū un pakļaujot riskam jaunienācēju turpmāko darbību tirgū kopumā.
- 229 Sākot no 01.02.2022. Latvijā sāks darboties depozīta sistēma. Tādējādi, sākot no 01.02.2022., stikla iepakojumu Latvijas teritorijā apsaimniekos divu sistēmu – depozīta sistēmas un RAS ietvaros. Depozīta sistēmas ietvaros tiks apsaimniekots noteikta veida stikla iepakojums, kas varētu veidot ne mazāk kā 5 % no apsaimniekotā stikla iepakojuma apjoma.
- 230 Depozīta sistēmas ieviešanas rezultātā konkurence RASO starpā varētu kļūt spēcīgāka, jo samazināsies kopējais stikla iepakojuma apjoms, kas jāapsaimnieko RASO.

Tirgus raksturojums

- 231 Izlietotā iepakojuma (un t.sk. stikla iepakojuma) apsaimniekošanas tirgus Latvijā ir uzskatāms par caurspīdīgu šādu apstākļu dēļ: 1) publiskas apsaimniekošanas likmes (maksas), kādas RASO piemēro DRN maksātājiem¹²⁵; 2) katrs izlietotā iepakojuma veids (t.sk. stikla iepakojums) uzskatāms par viendabīgu produktu; 3) normatīvajos aktos noteiktas vienotas prasības, kas jāizpilda, lai RASO varētu darboties tirgū; 4) ar šo prasību izpildi saistītās izmaksas, kas pamato RASO piemēroto apsaimniekošanas likmi, RASO ir vienādas (piemēram, maksa par dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu) vai atšķiras nebūtiski (piemēram, atsevišķas informatīvos pasākumus veidojošas izmaksas).
- 232 Prasības, kuras nepieciešams izpildīt, lai sekmīgi un pastāvīgi darbotos tirgū, uzskatāmas par būtiskām. Komersantam, kas vēlas sākt darbību izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, nepieciešams, piemēram: i) noslēgt līgumus ar sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem par izlietotā iepakojuma savākšanas nodrošināšanu dalītās vākšanas laukumos, kas paredz, t.sk. ikmēneša maksu par dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu; ii) noslēgt līgumus ar komersantiem, kas nodrošinās savāktā izlietotā iepakojuma reģenerāciju nepieciešamajā apjomā; iii) jābūt finanšu nodrošinājumam (tā minimālais apmērs ir 50 000 EUR/gadā).
- 233 RASO ienākumus veido RASO līgumpartneru maksājumi (ko veido RASO noteiktā apsaimniekošanas likme un līgumpartneru tirgū laistā iepakojuma apjoms). Līdz

¹²⁵ Apsaimniekošanas likmes RASO publicēja 2015.-2016. gadā, 2019. gadā KP konstatēja viena RASO publiskoto apsaimniekošanas likmi. Šobrīd (2021. gada aprīlis) RASO interneta vietnēs tika konstatētas publiskas apsaimniekošanas likmes

- ar to RASO ienākumi, ja to līgumpartneru tirgū laistā iepakošanas apjoms ir neliels, uzsākot darbību tirgū (arī darbojoties tirgū), var nesegt RASO izmaksas normatīvajos aktos noteikto obligāto prasību nodrošināšanai darbībai tirgū.
- 234 Izlietotais stikla iepakošanas apjoms ir uzskatāms par homogēnu jeb viendabīgu produktu. Tāpat pakalpojums, ko katrs RASO sniedz saviem līgumpartneriem, ir homogēns jeb identisks, t.i., atbrīvojums no DRN samaksas. Minētais pakalpojums neatšķiras pēc kvalitātes, pakalpojuma pieejamības, izpildes ātruma u.c. raksturlielumiem. Vienīgais kritērijs, saskaņā ar kuru ir diferencējams katrs RASO saviem līgumpartneriem sniegtais pakalpojums, ir katrs RASO individuāli noteiktā stikla iepakošanas apjoma apsaimniekošanas likme, ar kuru RASO konkurē.
- 235 Normatīvajos aktos noteiktās vienotās prasības darbībai stikla iepakošanas apjoma apsaimniekošanas tirgū, publiskotās apsaimniekošanas likmes un produkta (un pakalpojuma) viendabīgums uzskatāmi par galvenajiem faktoriem, kas ļauj LZP un ZJ koordinēt savu darbību izlietotā iepakošanas apjoma apsaimniekošanas tirgū, pietiekami skaidri paredzot apsaimniekošanas maksu līmeni tirgū, zinot un līdz ar to, iespējams, prognozējot vienam otra rīcību gadījumos, kad mainās situācija tirgū (piemēram, jauna tirgus dalībnieka ienākšana, normatīvajā regulējumā noteikto prasību izmaiņas) un to radīto ietekmi uz ārpus oligopola esošajiem tirgus dalībniekiem.
- 236 Tirgus līderu koordinētai rīcībai varētu būt strukturāls raksturs, proti, tāds, kas izriet no oligopolistiskās tirgus struktūras. Tādā veidā, pastāvot oligopolistiskam tirgum, kurā darbojas daži tirgus dalībnieki, tirgus struktūras specifika var radīt iespēju pielāgoties.
- 237 LZP un ZJ starpā pastāv strukturāla saite (ZJ ir viens no LZP akcionāriem, kam pieder 6,54 % LZP akciju), kuras pastāvēšana var sekmēt LZP un ZJ kopīgas tirgus politikas veidošanu un pastāvēšanu. Vienlaikus šādas saites pastāvēšana nav izšķirošais, tomēr kolektīvā dominējošā stāvokļa pastāvēšanu veicinošs kritērijs.
- 238 Ārpus oligopola esošajiem RASO to ierobežoto finansiālo iespēju dēļ (piemēram, neliels līgumpartneru skaits, kas maksā RASO noteikto apsaimniekošanas maksu) ir ierobežotas iespējas ietekmēt oligopola dalībnieku darbības.
- 239 LZP un ZJ tirgus daļu stabilitāte norāda uz to, ka DRN maksātāji laika posmā līdz 2018. gadam pamatā saglabāja līgumattiecības ar esošajiem tirgus līderiem, neslēdzot līgumus ar jaunienācējiem tirgū. Vienlaikus, sākot no 2019. gada, jaunienācēju tirgus daļa stikla iepakošanas apjoma apsaimniekošanas tirgū ir palielinājusies par [1–10] procentpunktiem. Tirgū būtiski nemainoties apsaimniekotajam stikla iepakošanas apjomam, secināms, ka daļa DRN maksātāju, kas iepriekš bija LZP un ZJ līgumpartneri, noslēguši līgumus ar jaunajiem RASO, kas ienāca tirgū. Ja līdz 2018. gadam bija konstatējami tikai atsevišķi gadījumi, kad DRN maksātāji, reaģējot uz augstām apsaimniekošanas likmēm, noslēdza līgumu ar kādu no jaunienācējiem tirgū, tad šobrīd tirgū parādījusies cita tendence – DRN maksātāji maina līgumpartnerus, kas norāda uz konkurences attīstību stikla iepakošanas apjoma apsaimniekošanas tirgū, jaunajiem RASO radot konkurences spiedienu uz LZP un ZJ. Vienlaikus jaunienācēju konkurences spiediens uz LZP un ZJ ir neliels, ņemot vērā joprojām stabili augstās tirgus daļas.
- 240 Visu iepakošanas veidu apsaimniekošana tirgū notiek pēc līdzīga mehānisma (kā apsaimniekojot stikla iepakošanu), pastāvot atšķirīgām tikai katrs RASO patstāvīgi noteiktām katram iepakošanas veidam piemērojamām apsaimniekošanas likmēm un normatīvajā regulējumā noteiktām reģenerācijas normām.
- 241 LZP un ZJ apsaimnieko arī cita veida izlietoto iepakošanu: plastmasu, metālu, papīru un kartonu. Normatīvajā regulējumā noteiktās prasības, piemēram, attiecībā uz līgumu slēgšanu ar DRN maksātājiem un atkritumu apsaimniekotājiem, ir identiskas stikla iepakošanas apsaimniekošanai noteiktajām prasībām. Katram iepakošanas veidam: 1) normatīvajos aktos ir noteiktas

atšķirīgas reģenerācijas normas; 2) katrs RASO nosaka no citiem iepakojuma veidiem atšķirīgu apsaimniekošanas likmi, ko piemēro saviem līgumpartneriem. Līdz ar to iepriekš minētie raksturlielumi ir vienīgie, kas pirmšķietami raksturo viena izlietotā iepakojuma veida apsaimniekošanas tirgu no cita izlietotā iepakojuma veida apsaimniekošanas tirgus.

- 242 Ievērot minēto, konstatējams, ka pastāv pazīmes par LZP un ZJ kolektīvo dominējošo stāvokli stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū. Kritēriji, saskaņā ar kuriem vērtēta LZP un ZJ kolektīvā dominējošā stāvokļa esamība stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, izmantojami, atsevišķi vērtējot katru no izlietotā iepakojuma veidiem un izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgu kopumā. Pirmšķietami arī pārējie iepakojuma veidi, ko apsaimnieko LZP un ZJ, atbilst iepriekš vērtētajiem kolektīvo dominējošo stāvokli veicinošajiem kritērijiem: tirgus caurspīdīgums, produkta homogenitāte, augstas barjeras ienākšanai tirgū u.c. Tādējādi, veicot visu LZP un ZJ apsaimniekoto iepakojuma veidu izvērtējumu (apsaimniekotais apjoms, tirgus daļas u.c.), iespējams konstatēt, ka LZP un ZJ ievēro kopīgu politiku, gan darbojoties stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, gan arī citā, ar izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu saistītā tirgū.
- 243 Saskaņā ar konkurences tiesību aktos noteikto, dominējošā stāvoklī esošiem tirgus dalībniekiem jāuzņemas īpaša atbildība par savu rīcību tirgū, t.sk. nepieļaujot KL 13. pantā noteikto aizliegumu pārkāpumus. Saskaņā ar KP konstatēto pastāv pazīmes par LZP un ZJ atrašanos kolektīvā dominējošā stāvoklī stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū. Ņemot vērā iepriekš minēto, LZP un ZJ jāievēro, lai tie savās darbībās nepārkāptu dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumu.

Apsaimniekošanas likme (maksā), piemērošanas kritēriji

- 244 DRN maksātāji maksā RASO apsaimniekošanas likmi (maksu) par katru iepakojuma materiāla veidu atbilstoši realizētajam iepakojuma apjomam un RASO noteiktajai apsaimniekošanas likmei (maksai). Katrs RASO individuāli nosaka apsaimniekošanas likmi (maksu) katram iepakojuma materiāla veidam.
- 245 RASO DRN maksātājiem piemēro apsaimniekošanas likmes, galvenokārt ņemot vērā izlietotā iepakojuma veidus un kopējo apsaimniekojamo apjomu, līguma darbības termiņu, situāciju tirgū. Līdz ar to secināms, ka RASO apsaimniekošanas likmi (maksu) piemēro katram DRN maksātājam individuāli, ņemot vērā iepriekš minētos kritērijus.
- 246 Vērtējot LZP un ZJ rīcību, nosakot un piemērojot vidējās apsaimniekošanas likmes, kas līdz 2018. gada 4. ceturksnim bija augstākas nekā citu RASO piemērotās vidējās apsaimniekošanas likmes, pirmšķietami secināms, ka LZP un ZJ minētajā periodā neizjuta būtisku konkurences spiedienu no citu RASO, t.sk. jaunienācēju puses. Vienlaikus, sākot ar 2019. gada 1. ceturksni, vairāku jaunienācēju piemērotās vidējās apsaimniekošanas likmes minimāli atšķiras no LZP un ZJ piemērotajām vidējām apsaimniekošanas likmēm. Turpinot palielināt vidējās apsaimniekošanas likmes, 2020. gada 4. ceturksnī pārējie tirgū darbojošies RASO ir sasnieguši LZP un ZJ piemēroto vidējo apsaimniekošanas likmju līmeni. Jaunienācēji divu gadu periodā (2019.–2020. gads), piemērojot zemākas apsaimniekošanas likmes, ir palielinājuši līgumpartneru skaitu, apsaimniekojamo iepakojuma apjomu un līdz ar to tirgus daļu, izdarot konkurences spiedienu uz LZP un ZJ.
- 247 Normatīvajā regulējumā plānots noteikt arvien augstākas stikla iepakojuma pārstrādes normas, nodalīt pārstrādes un reģenerācijas procesu un ar to saistītās prasības (t.i., konkrētam iepakojuma veidam, piemēram, stiklam noteikto, bet neizpildīto pārstrādes normu nevarēs kompensēt ar reģenerācijai nodoto stikla iepakojuma apjomu). Šāda prasība var izdarīt spiedienu uz RASO piemērotajām

apsaimniekošanas maksām.

- 248 Depozīta sistēmas ieviešanas rezultātā samazinoties RAS ietvaros apsaimniekojamajam stikla iepakojuma apjomam, stikla iepakojuma reģenerācijas (pārstrādes) normām (kas RASO jāizpilda) palielinoties par 1 % 1–2 gadu laikā, RASO pirmšķietami varētu būt jāpalielina stikla iepakojuma apsaimniekošanas likmes. Tāpat, ņemot vērā to, ka, ienākot tirgū jauniem RASO, no 2019. gada samazinājusies LZP un ZJ kopējā tirgus daļa stikla iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, pastāv iespēja vēl vairāk saasināties konkurences cīņai tirgus dalībnieku starpā, rezultātā LZP un ZJ kopējai tirgus daļai samazinoties.

Apsaimniekošanas likmi (maksu) ietekmējošās izmaksas

- 249 Izlietotā iepakojuma pārstrādes un reģenerācijas normu pieaugums palielina RASO izmaksas. RASO izmaksu pieaugums atspoguļojas RASO DRN maksātājiem piemērotajās apsaimniekošanas maksās.
- 250 Apsaimniekošanas maksu ietekmē, t.sk. tādas izmaksas, kas lielākā vai mazākā mērā visiem RASO ir līdzīgas (piemēram, maksa par dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu, normatīvajos aktos noteikto informatīvo pasākumu izmaksas).
- 251 Jo augstākas pārstrādes un reģenerācijas normas, jo vairāk izlietotā iepakojuma nepieciešams savākt, transportēt uz pārstrādes vietām un nodrošināt pārstrādi. Līdz ar to RASO palielinās izmaksas, kas attiecināmas uz visām iepriekš minētajām darbībām. RASO izlietotā iepakojuma savākšanas izmaksas palielina, piemēram: 1) informatīvo pasākumu kvalitatīvo un kvantitatīvo rādītāju palielināšana (izglītojot sabiedrību par nepieciešamību šķirot izlietoto iepakojumu, rīkojot izlietotā iepakojuma savākšanas akcijas u.c.); 2) izlietotā iepakojuma, kas iegūts nešķirotu atkritumu šķirošanas procesa rezultātā, apjoma iespējamais pieaugums.
- 252 Maksa par dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu, normatīvajos aktos noteikto informatīvo pasākumu izmaksas un to pieaugums nav atkarīga no katra DRN maksātāja realizētā stikla iepakojuma apjoma. Līdz ar to par pamatotu būtu uzskatāms mazākās, vidējās, lielākās RASO piemērotās apsaimniekošanas likmes (maksas) pieaugums, lai nodrošinātu palielināto pārstrādes un reģenerācijas normu izpildi, bet nevis iepriekš minēto apsaimniekošanas maksu starpības pieaugums.
- 253 RASO ieņēmumus veido to noteiktā apsaimniekošanas likme par 1 kg to līgumpartneru tirgū laistā stikla iepakojuma. LZP un ZJ gūtie ienākumi no 1 kg stikla iepakojuma apsaimniekošanas atšķiras minimāli. Līdz ar to secināms, ka LZP un ZJ, nosakot apsaimniekošanas likmes, rīkojas līdzīgi un seko viens otra piemērotajai likmei. LZP un ZJ ienākumi 2016.–2020. gadā palielinājušies proporcionāli izmaksām. Līdz ar to LZP un ZJ noteiktās apsaimniekošanas likmes un to pieaugums 2018. gadā un 2019. –2020. gadā uzskatāms par pamatotu.
- 254 LZP un ZJ stikla iepakojuma apsaimniekošanas procesā ir veidojušies zaudējumi. Vērtējot ar stikla iepakojuma apsaimniekošanu saistīto zaudējumu segšanas avotus, būtiski ir ņemt vērā iespējas, ko sniedz RASO darbība visa veida izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas tirgū, t.i., iespēja ar izlietotā iepakojuma viena veida apsaimniekošanu saistītos zaudējumus segt no cita izlietotā iepakojuma veida apsaimniekošanas radītiem ieņēmumiem (vai peļņas). Minētais attiecināms gan uz RAS ietvaros kopā apsaimniekoto izlietotā iepakojuma apjomu, gan uz katra līgumpartnera individuāli realizēto kopējo iepakojuma apjomu RAS ietvaros.
- 255 Papildus jāņem vērā, ka pastāv atšķirīgas izlietotā iepakojuma plūsmas, t.i., 1) plūsmas, kas RASO dod papildu ieņēmumus un 2) plūsmas, kas rada zaudējumus. Tāpēc RASO ir izdevīgi strādāt ar visiem izlietotā iepakojuma veidiem, tāpat darboties citās RAS, piemēram, līgumpartneriem nodrošināt atbrīvojuma saņemšanu no DRN par videi kaitīgo preču realizāciju, un

nepieciešamības gadījumā, iespējams, vienas plūsmas radītos ienākumus novirzot citas plūsmas radīto zaudējumu kompensēšanai. Tāpat jāņem vērā pieprasījuma/piedāvājuma svārstības pārstrādes tirgū, kas ir grūti paredzamas.

Pateicība

Konkurences padome pateicas uzņēmumiem, asociācijām un valsts pārvaldes iestādēm, kas sniedza tirgus uzraudzības veikšanai nepieciešamo informāciju.

Par tirgus uzraudzībām

Konkurences padome veic tirgus uzraudzības – padziļinātu konkurences situācijas analīzi – mērķtiecīgi izvēlētos tirgos, lai atklātu un novērstu konkurences kropļojumus, kas ierobežo uzņēmumu vienlīdzīgu sāncensību.

Sabiedrības līdzdalības iespējas

Anonīmas ziņošanas iespēja Konkurences padomes interneta vietnē:

<http://www.kp.gov.lv/lv/tipoffs>

Informēt Konkurences padomi par iespējamiem pārkāpumiem vai saņemt konsultāciju iespējams gan klātienē (iepriekš piesakoties), gan telefoniski (arī neatklājot savu identitāti).

Konkurences padome

Brīvības 55, 2.korp.,
Rīga, LV-1010,
Tālrunis: +371 67282865
Fakss: +371 67242141
E-pasts: konkurence@kp.gov.lv

www.kp.gov.lv

 [@KPgovLV](https://twitter.com/KPgovLV)